

SÁGHEGY LEADER EGYESÜLET

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

***A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia hatása a
vállalkozásokra, turizmusra, településekre az első
pályázati ciklus tapasztalatai alapján***

(Sárvári és Celldömölki kistérségek helyzete)

2009. augusztus

Tartalomjegyzék

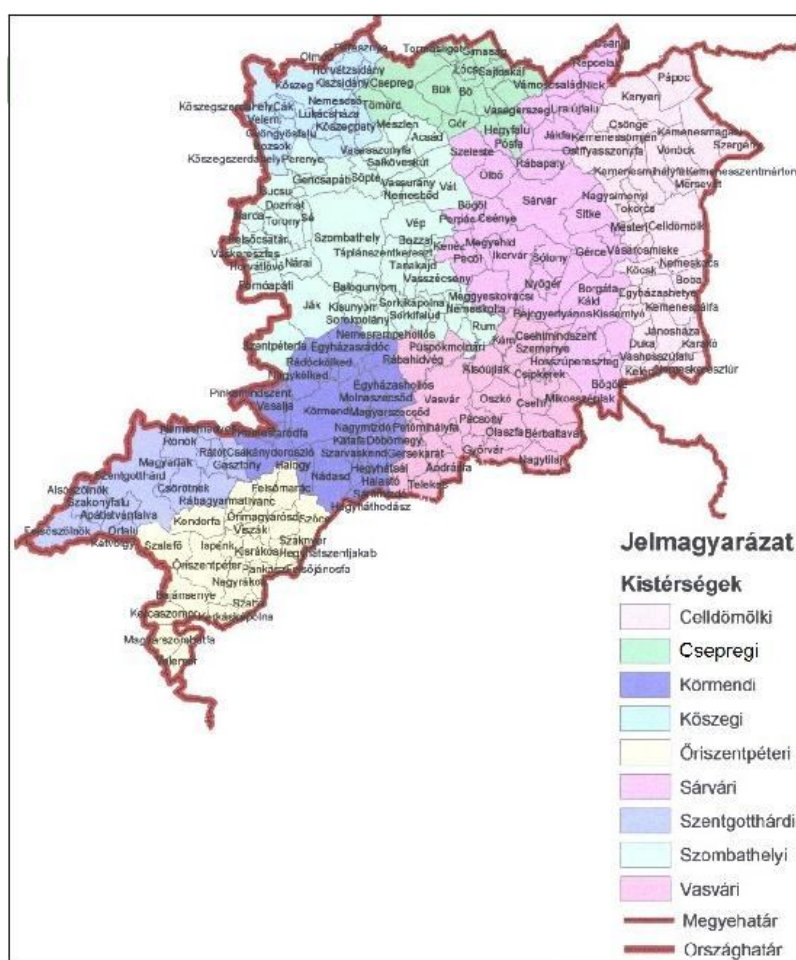
I. Bevezetés – a tanulmány szükségességének indoklása	4
II. Helyzetelemzés – a térség bemutatása.....	5
II.1. Sárvári kistérség bemutatása	5
A kistérség története	5
Földrajzi helyzet	7
Demográfiai helyzet.....	9
Gazdasági helyzet	11
II.2. Celldömölki kistérség.....	12
Általános bemutatás.....	12
Népesség.....	15
A népesség iskolázottsága.....	17
Humán infrastruktúra.....	19
Gazdaság	20
Megközelíthetőség.....	24
Turizmus.....	24
A kistérség legjelentősebb idegenforgalmi vonzerői:.....	25
III. Vidékfejlesztés az Európai Unióban.....	26
III.1. - A vidékfejlesztés története	27
A vidékfejlesztés céljainak és gyakorlatának fejlődése	27
A vidékfejlesztési politika elemei, az általuk kínált lehetőségek	31
A LEADER +	35
III.2. - Az előcsatlakozási folyamatok támogatása Magyarország példáján.....	37
A PHARE – program	38
A SAPARD program	39
Technikai segítségnyújtás	41
A projektek minősége	41
Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT).....	41
III.3. - Vidékfejlesztés 2007-2013	42
Célok	43
Stratégiai megközelítés	44
III.4. - I. Tengely - A mezőgazdasági és az erdészeti szektor versenyképességének növelése.....	46
Részletes intézkedések az I. tengellyel kapcsolatban	47
A humán tőke fejlesztését és a tudás támogatását célzó intézkedések	47
1. Szakképzési és támogatási tevékenységek	47
2. Fiatal gazdák induló támogatása.....	48
3. A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása (korai nyugdíjba vonulás)	48
4. Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele.....	49
A fizikai erőforrások szerkezetváltását és fejlesztését célzó intézkedések és az innováció elősegítését célzó intézkedések	50
1. A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése.....	50
2. Az erdők gazdasági értékének javítása.....	52
3. A mezőgazdasági termékek értéknövelése.....	52
4. A mezőgazdaság és az erdészet korszerűsítéséhez kapcsolódó infrastruktúra.....	52

Átmeneti intézkedések	53
1. A szerkezetátalakítás alatt álló, félig önellátó gazdaságok támogatása	53
2. Termelői csoportok létrehozásának támogatása	54
III.5. - II. Tengely - Természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása	55
Részletes intézkedések az II. tengellyel kapcsolatban.....	55
A mezőgazdasági területek fenntartható használatára irányuló intézkedések	55
1. Kifizetés kedvezőtlen területen gazdálkodók részére	55
2. Natura 2000 kifizetések mezőgazdasági területeken	56
3. Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás	57
Az erdősített területek fenntartható használatára irányuló intézkedések.....	57
1. A mezőgazdasági földterület elő erdősítése	57
2. Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken.....	58
4. Erdő-környezetvédelmi kifizetések.....	59
5. Az erdészeti potenciál helyreállítása, és megelőző intézkedések bevezetése	59
6. Erdőterületeket érintő, nem termelő jellegű beruházások.....	60
III.6. - III. Tengely - A vidéki lakosság életminősége és a vidék gazdasági	
tevékenységének diverzifikálása.....	61
Részletes intézkedések az III. tengellyel kapcsolatban.....	61
A vidéki gazdaság diverzifikálására irányuló intézkedések.....	61
1. Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás	61
2. Mikro-vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása.....	62
3. turisztikai tevékenység ösztönzése	63
A vidéki területek életminőségének javítására irányuló intézkedések	64
1. A vidéki gazdaság és a lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások	64
2. Falumegújítás és fejlesztés	65
3. A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése.....	66
Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás	68
III.7. - IV. LEADER	69
A LEADER-megközelítés megvalósítása	69
1. Helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása.....	69
2. Térségek közötti és nemzetközi együttműködések.....	71
3. Helyi akciócsoportok működése, készségek elsajátítása.....	73
III.8. - Végrehajtás.....	74
III.9. - Községi és nemzeti vidékfejlesztési hálózatok.....	74
III.10. - A vidék fejlesztés pénzügyi támogatása.....	75
IV. Az első pályázati ciklus kiértékelése.....	79
Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása	84
Turisztikai tevékenység ösztönzése	86
Falumegújítás és fejlesztés.....	87
A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése	89
Összegzés.....	90
V. Javasolt fejlesztési stratégiák és ajánlások.....	91
Sárvári Kistérségben javasolt fejlesztési irányok.....	91
Celldömölki Kistérség fejlődésének irányai.....	97
VI. Összegzés	102

I. Bevezetés – a tanulmány szükségességének indoklása

2008. 04. 28-án Rábatúron alakult meg a Sághegy LEADER Egyesület a Kemenesalja - Hegyhát előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoport céljainak összefogására. Az egyesület a sárvári és celldömölki kistérség részvételével jött létre, melynek feladata az UMVP támogatások aktív közvetítése az érintett térség önkormányzatai, vállalkozásai és non-profit szervezetei részére. Az egyesület ezen felül fontosnak tartja, hogy a helyi szereplők megismerjék a vidékfejlesztés alapjait. A tanulmány célja megismertetni a célközönséget az Európai Unió vidékfejlesztési politikájával, bemutatni az első pályázati ciklus tapasztalatait, eredményeit, valamint javaslatokat tenni a jövőbeli stratégiai elemekre, illetve megvizsgálni azok egyes szektorokra kifejtett hatását.

A fenti célok elérése érdekében az elkészült tanulmányt széles körben elérhetővé kívánjuk tenni az érdeklődők számára, valamint annak tartalma bemutatásra kerül egy szakmai rendezvény keretében.

Forrás: www.vaskozig.helyinfo.hu

II. Helyzetelemzés – a térség bemutatása

A Sághegy LEADER Egyesület tehát a nyugat-dunántúli régió két vas megyei kistérségének – a sárvári és a celldömölki kistérségek – részvételével jött létre. Itt kell azonban kihangsúlyozni, hogy az érintett kistérségeket alkotó települések közül a két névadó város (Sárvár és Celldömölk) nem tagja a Sághegy LEADER Egyesületnek. A tanulmány során azonban ezek is többször említésre kerülnek, ugyanis fejlődésük térségre gyakorolt hatása nem elhanyagolható a környező települések lehetőségeinek meghatározásában.

A fejlesztési források hatékony felhasználási irányának meghatározása érdekében fontos megismerni a térség területi, gazdasági adottságait, a népesség alakulását, illetve az előzőekben rejlő tartalékokat, lehetőségeket, ezért a tanulmány első részét ezen tényezők áttekintésének szenteljük.

II.1. Sárvári kistérség bemutatása

A kistérség története

Vas megye második legnagyobb kistérsége a sárvári kistérség, amely területe 590 km². A kistérséghez 31 település tartozik, huszonkilenc község és két város. Sárvár 1968-ban, Répcelak pedig 2001-ben nyerte el a városi rangot. 2005. évi adatok alapján 37 352 fő lakossága van a kistérségnek.

A harmincegy érintett település a kilencvenes évek közepétől lát el különböző szervezeti keretek között területfejlesztéshez kapcsolódó feladatokat. Az együttműködés kezdete 1996, amikor létrejött az első szervezet Sárvár Város és Kistérsége Területfejlesztési Társulás néven, ebben a társulásban még a jelenlegi kistérségi határvonalon belüli településeken kívül hét másik község is részt vett.

2000. novemberében erre a társulásra alapozva Sárvár város intézményeként jött létre azonos néven a Sárvár Város és Kistérsége Területfejlesztési Társulás, amely fő feladatának a térség gazdaságfejlesztését, turizmusfejlesztését tekintette. Még ebben a társulásban is 34 település vett részt. A társulás 2005. december 30-ig működött, azt követően feladatait a jogutód Sárvár és Kistérsége Többcélú Kistérségi Társulás vette át.

Működése során elkészítette a kistérség Területfejlesztési Konceptióját, közreműködött az egyes települések területfejlesztési feladataiban. Elkészült 2001 - 2005 között a

- 2001 Turizmusfejlesztési program

- 2002 Területfejlesztési program
- 2004 Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési program
- 2005 Területfejlesztési koncepció
- 2005 Humánerőforrás-fejlesztés program
- 2005 Környezetvédelmi program
- 2005 Kerékpárút-hálózatra vonatkozó tanulmányterv
- 2005 Teleház hálózat kialakításának tanulmányterve.

A Sárvár Város és Kistérsége Területfejlesztési Társulás döntően területfejlesztéssel foglalkozó szervezet volt, azonban a kistérség településeinek részvételével létrehoztak egy olyan szervezetet is, amely a Társulással együttműködve a települések számára pályázati tanácsadást, az önkormányzatok számára pályázatfigyelést, amennyiben az adott település igényli a pályázat elkészítését is vállalja. Ez a szervezet 2004. május 10-től működik Sárvár Kistérségi Területfejlesztési Kht. néven.

2004-ben törvényi előírásra létre kellett hozni a kistérségi fejlesztési tanácsot, amely szintén a kistérség településeinek fejlesztés miatt alakult. A Sárvár-Répcelak Kistérségi Fejlesztési Tanács 2004. december 1-jén alakult, és 2005. december 30-ig működött. Ebben a szervezetben nem csak a települések polgármesterei vettek részt, hanem tanácskozási joggal a gazdasági szervezetek, területfejlesztési szereplők delegáltjai is, köztük a Vas Megyei Kereskedelmi és Iparkamara képviselője.

Az említett szervezetek működése mellett 2005 elejétől az volt a legfontosabb feladat, hogy a sárvári kistérségben is létrejöjjön a többcélú kistérségi társulás. Korábbi kezdeményezések és hosszú előkészítő munka után a Sárvár és Kistérsége Többcélú Kistérségi Társulás 2005. május 9-én alakult meg 31 település.

#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő
1	Bejogtyános	523	9	Jákfa	535	17	Pecöl	815	25	Szeleste	710
2	Bögöt	386	10	Káld	1 146	18	Porpác	164	26	Uraiújfalu	929
3	Bögöte	322	11	Kenéz	298	19	Pósta	305	27	Vámososalád	365
4	Csánig	430	12	Meggyeskovács	777	20	Rábapaty	1 756	28	Vásárosmiske	378
5	Csénye	686	13	Megyehid	354	21	Répcelak	2 583	29	Vasegerszeg	362
6	Gérce	1 179	14	Nick	560	22	Sárvár	15 276	30	Vashosszúfalu	443
7	Hosszúpérezsteg	721	15	Nyögér	351	23	Sitke	665	31	Zsédény	209
8	Ikervár	1 850	16	Ölbő	757	24	Sótorny	667			

Az érintett települések többségének több kötelező feladatot kellett vállalni, e feladatok közül ki kell emelni

- a Központi Orvosi Ügyleti Szolgálat kistérségi szintű megszervezését,
- a gyermekjóléti szolgáltatás biztosítását az Ikervári Gyermekjóléti Szolgálaton keresztül
- az oktatási intézményi feladaton belül a kistérségi oktatási intézmények számára eszközök beszerzését (a 2005. évi kistérségi ösztönző támogatásból)
- az önállóan fenntartott oktatási intézmények átszervezését társulási formába, (a tavalyi átszervezéseket követően az idei évben újra át kellett gondolni az oktatási intézmények szervezeti formáit, s további együttműködési formák kialakítása várható)
- a területfejlesztési feladatok további ellátását.

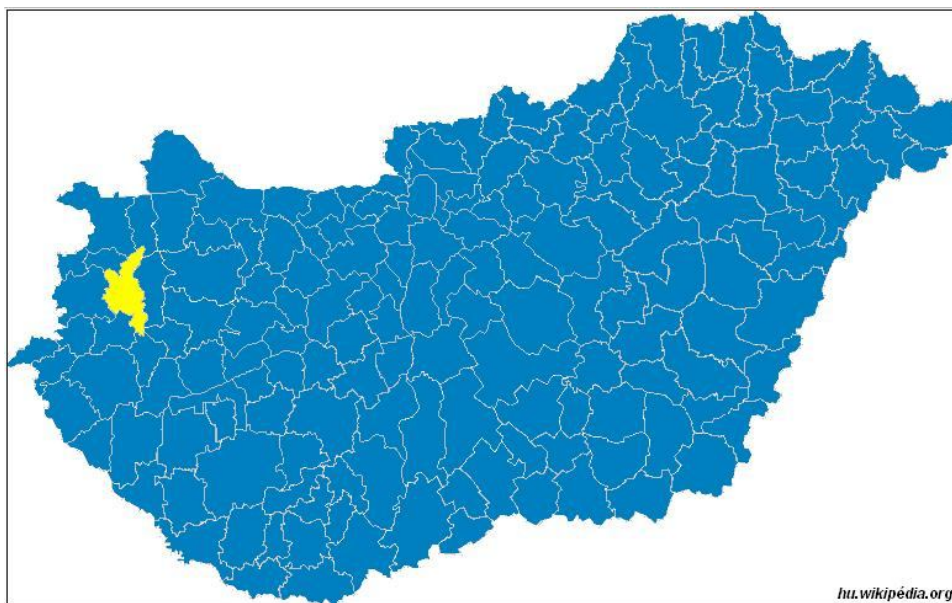
A fenti feladatok mellett a kistérségi társulás 2006. január 1-jétől biztosítja az önálló könyvtárakkal nem rendelkező településeken a mozgókönyvtári ellátáshoz kapcsolódó feladatokat.

Az oktatás területén a kistérségi közoktatási intézkedési terv elkészítését, az egyes települések közötti oktatási együttműködés erősítését, a pedagógia szakszolgálati feladatok közül a logopédiai ellátás olyan módon történő megvalósítását, hogy a kistérségben a társulás által megbízott logopédusok látnák el ezeket a feladatokat. A szociális feladatok közül eddig nem vállalt fel egyet sem.

2006. január 1-jétől önálló munkaszervezet segíti a kistérségi társulás munkáját. Az egyes közszolgáltatások biztosítása, kistérségi szinten történő megvalósítása előmozdítja az egyes települések fejlődését, valamint a lakosság magasabb színvonalú közszolgáltatásokhoz való hozzájutását.

Földrajzi helyzet

A sárvári kistérség Vas megye keleti részén helyezkedik el, határos a csepregi, a szombathelyi, a celldömölki és a vasvári kistérségekkel, illetve északon Győr-Moson-Sopron, délen pedig Zala megyével. Területe 590 km², ezzel Vas megye második legnagyobb kistérségének számít, a megye területének 20,8%-át foglalja el. Ugyanez igaz a települések számával kapcsolatban is, hiszen a szombathelyi után itt van a legtöbb település, 31, melyek közül Sárvár és 2001-től Répcelak is város.

A térség földrajzi fekvése kedvező, hazánk nyugati részén található, közel az osztrák, az Európai Unió határhoz, igaz, jelentős távolságban Budapesttől. Fekvése a megyén belül is viszonylag kedvező, hiszen - bár érintkezik más megyékkel is - nem periférikus a helyzete és közel van a megyeszékhelyhez. Ezekből fakadóan a kistérség egészen jól ki tudta használni a földrajzi elhelyezkedésből származó előnyöket, általános fejlődése és fejlettsége nem maradt és marad el a megye egészétől. Ehhez kedvező természeti- és közlekedés-földrajzi adottságai is hozzájárultak.

A táj legnagyobb kincse a föld mélyén rejlő termásvíz. A méltán híres termálkút Sárvártól É-ra Rábasömjén határában található. A termásvíz bizonyítottan előnyös mozgásszervi, légúti, idegrendszeri és nőgyógyászati panaszok kezelésére.

Az új, 2002-ben megnyitott fürdő már túlmutat egy hagyományos gyógyfürdőn. A kínálat kialakításakor gondoltak a család minden tagjára. A több, mint 4300 m² vízfelületű vízi világban gyermekmedencék, csúszdák és gyógyvizes medencék egyaránt megtalálhatóak, ahol mindenki megtalálhatja a kedvére való szórakozást. A közeljövőben megvalósuló tervezett fejlesztésekkel pedig valódi családközpontú, többgenerációs fürdő jön létre. Érdeemes személyesen is megtapasztalni a magas színvonalú szolgáltatásokat, és a gyógyvíz jótékony hatását.

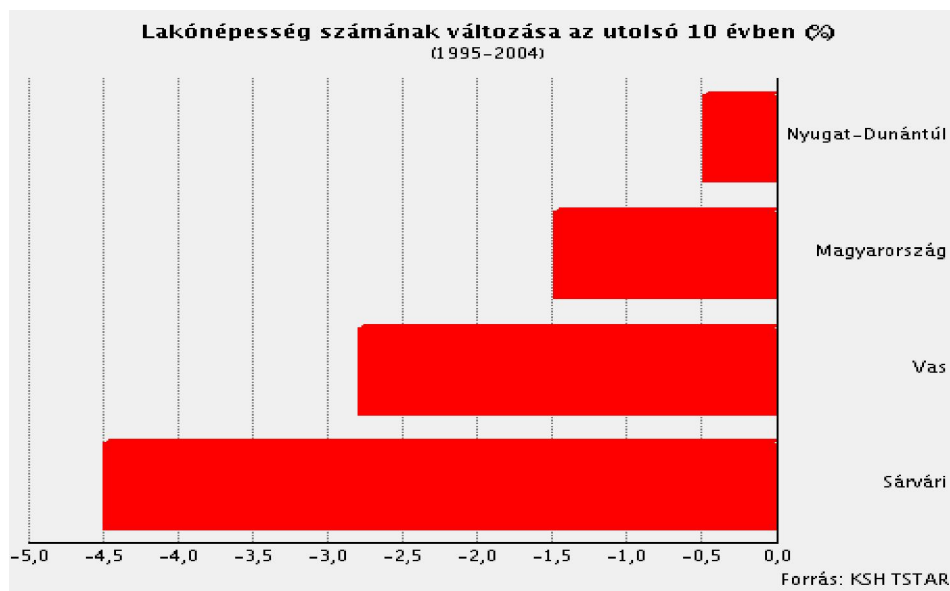
Szintén a Sárvári kistérségben találjuk Szeleste községet, mely saját gyógyfürdővel rendelkezik, amely közel 30 000 m² területen, 1 000 m² vízfelülettel várja vendégeit. A Gyógyfürdő Európa egyik legjobb minőségű gyógyvizéből táplálkozik, mely 1260 méter

mélységből tör fel. Összetételénél fogva elsősorban reumatikus, szív- és érrendszeri megbetegedések, bőrbetegségek, valamint nőgyógyászati problémák kezelésére ajánlott. A fürdő négy különböző méretű medencével rendelkezik; egy belső gyógyvizes ülőmedence, egy jakuzzi nyakmasszázzsal, egy óriási külső strandmedence családi csúszdával és nyakmasszázzsal, valamint a téli időszakban gyógyvizes ülőkádakban élvezhetik a vendégek az egyedülálló gyógyvizet.

A kistérségi központ 84-es sz. főút mellett található, amely összeköti Sopront, (Ausztria közelsége miatt ez fontos), a 8. sz. főutat, és a Balatont. E mellett délről a közelben (20 km) van a 8. sz. főút nyomvonala (összeköttetés Székesfehérvár és Budapest, illetve Ausztria-Olaszo. felé), míg északra csak 10 km-re húzódik a 86. sz. főút Szombathelyet (Ausztriai, Olaszo.) és Csornát (Győr, Bécs) összekötő útvonala. A kedvező közlekedési helyzet hatása a befektetés vonzó képesség és a jelentős tranzit vendégforgalom.

Demográfiai helyzet

A sárvári kistérségben 37.352 fő lakik, ezzel a megye második legnépesebb kistérsége. 1990-hez viszonyítva 1783 fővel élnek most kevesebben, ez 4,6 százalékos csökkenés, vagyis nagyobb, mint a megyei átlag. A népességszám csökkenés az előrejelzések szerint erősödő jelleggel tovább fog folytatódni.

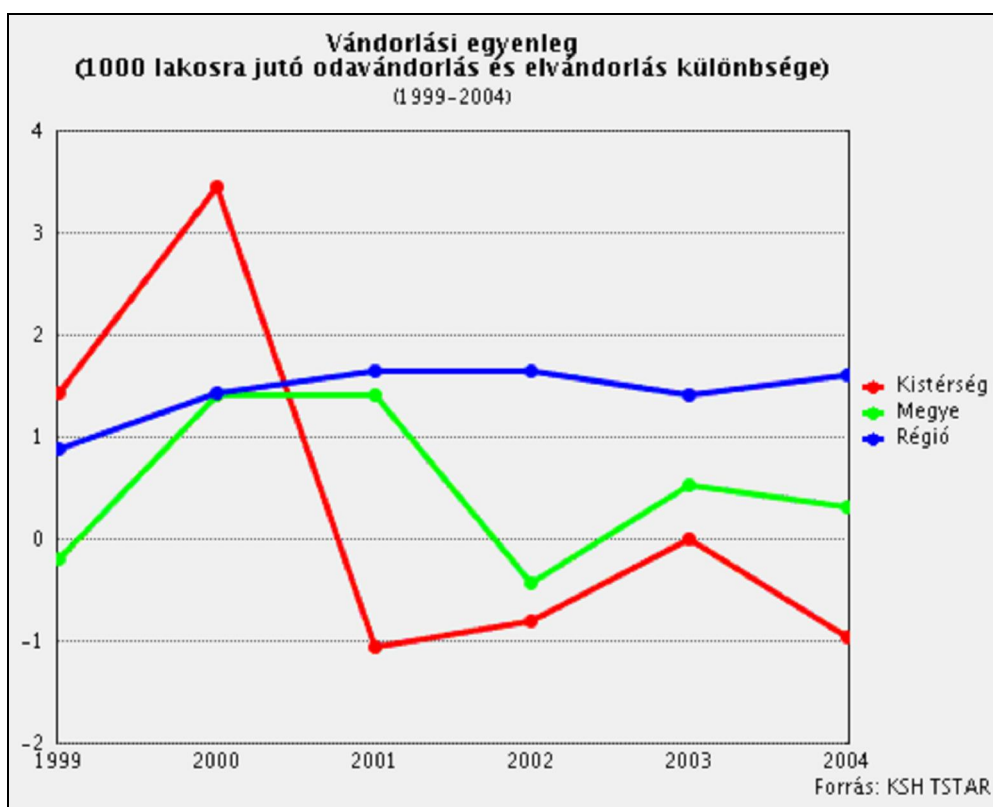

Jelentősek a területi különbségek a kistérségen belül a népességszám változás tekintetében. Nőtt a lakók száma: Bögöt, Csánig, Csénye, Ikervár, Kenéz, Megyehíd, Porpác, Pósfá, Sitke, Szeleste, Vashosszúfalu településeken, az összes többiben csökkent. Általában a falvak

népessége erőteljesebben csökkent (-5%), mint a városoké (-2%), de Répcelak e tekintetben inkább a falvakhoz hasonlít (-5%).

A kistérség természetes fogyása nagyobb, mint a megyei átlag és trendje is növekvő. A térségben az élve-születések fajlagos száma a megyei átlaggal megegyezik, de a halálozási mutató sokkal rosszabb annál. A halálozás viszonylag magas fajlagos mutatója mindkét nem esetében nyilván összefüggésben van a népesség rosszabb egészségügyi állapotával, és a megyei értéknél valamivel alacsonyabb születéskor várható átlagos élettartammal.

Az előregedés ma még főként a falvak sajátja (öregedési index 1,52), a városok helyzete némileg kedvezőbb. Nagyon magas az átlagéletkor Bögötén és Porpácon, ahol háromszor annyi az időskorú, mint a gyermekkorú, de hasonló aránnyal találkozunk Hosszúperesztegen, Vasegerszegen, Vashosszúfaluban és Zsédényben is.

Az urbanizációs folyamatokban bekövetkezett fordulat, vagyis a városokból a falvakba történő költözés itt is érezteti hatását. A két városban együttesen -144 fő vándorlási veszteség van, míg a falvak 109 fős vándorlási aktívummal rendelkeznek. Vagyis a falvak erős

természetes fogyását a vándorlási nyereség valamelyest csökkenti, ami mindenképpen pozitívum.

A települések közül csupán 12 falunak és a két városnak negatív a vándorlási egyenlege.

Az iskolázottság kistérségi szintje átlagos, erős a középiskolai oktatás szerepe, magas a középiskolát végzettek aránya, amely a kistérségi központ viszonylagos iskolaközpont jellegének köszönhető. E mellett a kistérségben kiterjedt a felnőttoktatás.

Gazdasági helyzet

Sárvárt és kistérségét a kilencvenes évek egyik legdinamikusabban fejlődő térségeként tartják számon, amit a statisztikai adatok is alátámasztanak. A külföldi tőke beáramlása (az iparba), a foglalkoztatás magas foka, a termelési mutatók dinamikája és szintje valóban látványos pozitív ismérvek.

A fentiek alapján mára a Sárvári kistérség valóban a Nyugat-Dunántúli Régió kiugró külföldi befektetési aktivitással jellemzett, fejlett térségévé vált. A termálvízre alapozott turisztikai adottságok összességében kedvezőek, és jelentős forgalmú turizmust eredményeznek. A betelepült vállalkozások hatására magas a foglalkoztatottság és kedvezőek a jövedelmi adatok, ennek ellenére nem beszélhetünk modern, tudásorientált munkaerőpiacról. Átlag közelinek tekinthető kistérség munkanélkülisége, a szellemi foglalkozású munkanélküliek aránya valamivel az átlag alatt marad.

Amint említettük tehát, a térségben az egyik jellemző gazdasági ágazat a turizmus, emellett a gazdaság másik főpillére az ipar, különösen Sárvár ipara, amelynek az utóbbi évtizedben lezajlott átalakulása és megerősödése révén ez az ágazat lett a legnagyobb foglalkoztató. Fontos körülmény, hogy a megerősödött ipar a turizmust közvetlenül nem befolyásolja, környezetterhelése nem jelentős, és a két szektor térbeli elkülönülése és távolsága is kedvező adottság. A kistérség iparának másik jelentős központját Répcelak jelenti, amely a foglalkoztatás vonatkozásában kistérségi vonzásközpont szerepet tölt be.

A mezőgazdaság a hozzáadott értéknek kis százalékát állítja ugyan elő a sárvári kistérségben is, de jelentősége számos ok miatt (munkahelyek, kistermelés, életmód, turizmussal kapcsolatos összefüggések, stb.) ennél jóval nagyobb. Az ágazat legfontosabb szereplői az egykori mezőgazdasági termelészövetkezetek jogutódai, de néhány új vállalkozás is formálódik. Az ágazat általános válsága a kistérségben is lecsapódik: a jövedelmezőség - hasonlóan az országoshoz - gyenge, jellemző a tőkehiány (és annak szerteágazó következményei), a

szövetkezésben rejlő lehetőségek ma még javarészt kihasználatlanok és piaci problémák is jelentkeznek.

A kistérség mai és jövőbeli húzóágazata a turizmus lehet. Ma még azonban egyértelműen kijelenthető, hogy a kistérség mai turizmusa meglehetősen egyoldalú, a gyógyturizmus kiemelkedő szerepével, néhány alternatív kínálati elem kis súlya mellett.

A szolgáltatások szférájának jelene és perspektívái egy idegenforgalmi körzetben nemcsak a helyi igények, de a turizmus szempontjából is értékelendők. A kistérség elmarad a megyei átlagtól a kereskedő és szolgáltató vállalkozások fajlagos számát illetően, miközben Sárvár mutatói e téren kedvezőek.

II.2. Celldömölki kistérség

Általános bemutatás

A kistérség települései:

#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő	#	Településnév	Fő
1	Boba	863	8	Karakó	230	15	Kemenesszentmárton	245	22	Nemeskeresztúr	295
2	Borgáta	153	9	Keléd	84	16	Kenyeri	891	23	Nemeskocs	366
3	Celldömölk	11 383	10	Kemeneskápolna	110	17	Kissomlyó	253	24	Ostffyasszonyfa	854
4	Csöngye	412	11	Kemenesmagasi	942	18	Köcsk	303	25	Pápoc	381
5	Duka	287	12	Kemenesmihályfa	564	19	Mersevát	579	26	Szergény	380
6	Egyházashetye	411	13	Kemenespálfa	468	20	Mesteri	271	27	Tokorcs	297
7	Jánosháza	2 698	14	Kemenessömjén	625	21	Nagysimonyi	971	28	Vönöck	819

A celldömölki kistérség Vas megye legkeletibb részén helyezkedik el, 474 km² területtel a megye harmadik legnagyobb kistérsége. Összesen 28 település, ebből egy város – Celldömölk – és 27 község alkotja. A kistérség népességének 43- %-a falvakban él, a kistérség falvai, hasonlóan a megyéhez és a régióhoz, döntően aprófalvak. A területen 17 törpefalva, azaz 500 fő alatti község van, csak Jánosháza lélekszáma haladta meg az ezret (2698 fő).

Míg Vas megye földtani felépítése rendkívül változatos, a celldömölki kistérség kialakulása és geomorfológiája viszonylag egyszerű. A kistérség a mélyben a közép-dunántúli nagyszerkezeti egység része. Felszíne alatt van a Bakony mélybe süllyedt, pikkelyes szerkezetű mezozoikumának a folytatása. A kristályos medencealjzat 45 méter körül van. A

táj a mezozoikumban ókori kristályos szárazulat volt, ahol trópusi mállás és tönkösödés folyt. A középső miocénben az óstájer orogenezis feldarabolta az egységes tönkfelszínt rögökké és kezdetét vette a neogén medence kialakulása. A miocén végén heves vulkáni tevékenység kísérte a szerkezeti mozgásokat a Marcal-medencében. A neogén medence a pannonban süllyedt, először édesvízű beltóvá alakult, majd a folyamatos feltöltődések következtében a felső pannon végére szárazulattá vált. A pleisztocénben erős szerkezeti mozgások játszódtak le, melyek révén a Kisalföld és a Marcal-medence részben megsüllyedt, részben lepusztult s így létrejöttek a tanúhegyek és a mai helyükre kerültek a folyók.

A kistérség nagyobbik része a Marcal-medencében van, mely a Marcal völgsíkjára, és a lepusztult felszínű Kemenesaljára osztható, ez utóbbin található a Sághegy (291 m) és a Kis-Somlyó (230 m) bazaltvulkáni tanúhegyek. A kistérség északnyugati része a Kemenesháthoz tartozó Cser kistáj, amely döntően síksági formakincsű terület.

Éghajlatában az atlanti hatások még érvényesülnek, így mérsékelt enyhe télű, évi középhőmérséklete 9 - 9,5 C°, hőingása kicsi (19-20 C°). Nagy a borultság (55-60%), ezért viszonylag kevés a napsütéses órák száma (1850-1900 óra), így a hőösszeg is alacsony (2900 C°). Az országos átlagnál több csapadék hull (650-700 mm), s a táj az enyhe tél ellenére sok havat kap. Határozottan szeles a vidék, az uralkodó szélirány a nyugati - északnyugati.

A kistérség felszíni és felszínalatti vizekben egyaránt gazdag. Felszíni vízhálózata sűrű, legnagyobb folyója a Rába, amely csak éppen érinti a térséget északon. A terület fő folyója a Marcal a kistérség keleti határán. A Marcalba a Kemeneshátról több pici patak hozza a vizét, melyek esése kicsi. Felszínalatti vizekben való gazdagságát jelzi a két hévízzel üzemelő, Borgátán és Mesteriben működő fürdő, és a 2005-ben átadott, a 49 C°-os celldömölki termálvíz hasznosítására épített, már működő ún. vulkánfürdő is.

A celldömölki Vulkán Gyógy- és Élményfürdő mintegy 1.600 m² vízfelület áll az érkezők rendelkezésére. Nyolc medencében érezhetik a látogatók a víz megújító, gyógyító hatását. A teljesen fedett medencék között található 25 méteres, hatsávós úszómedence, egy tanmedence, szauna merülőmedencével. Ezek mellett a fürdő zárt udvarán lévő gyógyvizes gyógymedence, valamint a 80 m² fedett és 80 m² nyitott részből álló ülőpados termálvizes medence egész évben látogatható. A szabadban gyerek csúszdamedence, kisgyermek-pancsoló és egy várja a vendégeket. A fürdő- és gyógyászati szolgáltatások mellett megtalálhatók a vendéglátóipari-, szépségápolási- és egészségmegőrző szolgáltatások is. Az emeleti konferenciaterem kiállításoknak; konferenciáknak ad helyet.

A fürdő „Cell-4”-es kútjának vizét 2007 őszén „Celli Vulkán Gyógyvíz” néven törzskönyvezték. A magas nátrium-hidrogén-karbonát tartalmú gyógyvíz legjobb hatását a mozgásszervi panaszok gyógyításában fejti ki.

A Sárvártól 15 km-re fekszik Borgáta. A kis falut kitűnő termálfürdője tette ismertté. A fürdő gyógyvizére a 60-as években bukkantak szénhidrogén kutatás során. Gyógyvize 753 méteres mélységből tör a felszínre, hőfoka 47°C fok. Erre az 1970-es években építették a termálfürdőt, ami körül üdülőterület alakult ki. A termálvíz káliumot, nátriumot, kalciumot, magnéziumot és hidrogénkarbonátot tartalmaz, ennél fogva alkalmas különféle mozgásszervi, illetve reumatikus megbetegedések kezelésére.

A mintegy 300 lakosú Mesteri Celldömöktől csupán 7 kilométerre fekszik. A falut elkerüli a rohanó világ elkerüli, így ide leginkább a több éve, akár évtizede visszajáró vendégek pihenni érkeznek. Az 1964-ben végzett szénhidrogén kutató fúrás tárt itt fel termálvizet, melyre a fürdő építése alapult. A víz összetevőinek köszönhetően a mozgásszervi és reumatikus panaszok esetében bar kedvező hatással.

A kistérség talaja összességében valamivel jobb, mint a megyéé. A legjobb talajok a térség északi részén találhatók. Itt jégkori vályogon és löszön kialakult jó termőképességű barnaföld és csernozjom-szerű barna erdőtalaj jellemző. A Marcal-medencében réti és láptalajok vannak, többnyire közepes minőségűek.

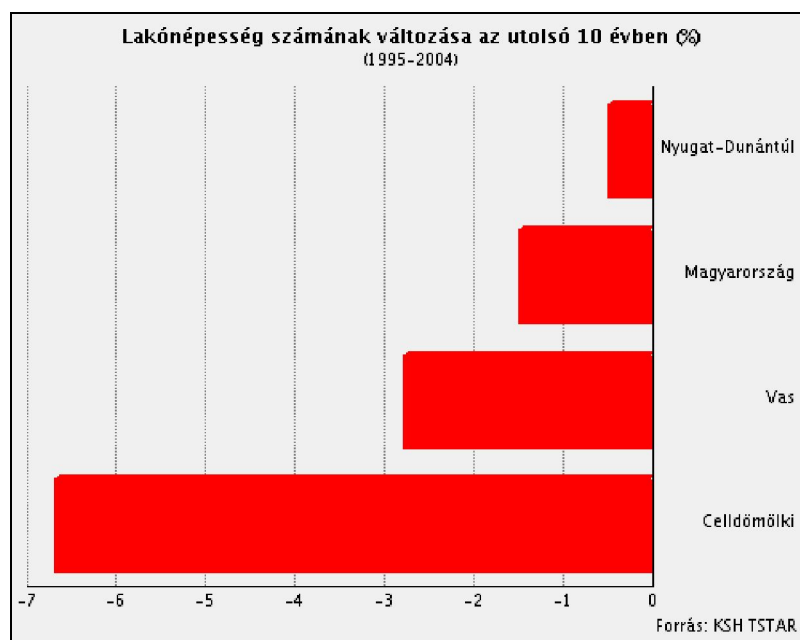
Az egész kistérségben, csakúgy, mint Vas megyében jellemzőek a tölgyelegyes fenyvesek, cseres-tölgyesek, de előfordulnak a kőris-szil ligeterdők, gyertyános és kocsányos tölgyesek. A területen élő védett állatok a lepkék, szitakötők, gyepi béka, fali gyík, búbos cinege és még jellemzőek a héják, nyulak, őzek, szarvasok és a vaddisznók. A kistérség területének mindössze 0,56%-a védett, összesen 257 hektár. Országos védettségű a Sághegyi Tájvédelmi Körzet (235 ha), melyből 24 ha fokozottan védett. Ezen kívül a Cseri molyhostölgyes-borókás van helyileg védve 22 hektáron.

Statisztikai adatok	Celldömölki kistérség	Vas megye	Nyugat- Dunántúli régió
Terület (km ²)	474	3 336	11 329
Népesség	26 275	266 342	1 003 185
Településszám (város)	28 (1)	216	655
Természetes szaporodás 1000 lakosra	-5,5	-5,1	-4,5
Belső vándorlási különbözet évi átlaga 1000 lakosra 1990-2003	-3,9	0,7	1,5
Városlakók aránya	43,6%	57%	56,4%
Munkanélküliek aránya	4%	3,9%	3,8%
SZJA alapot képező jövedelem 1 lakosra (Ft)	485 785	576 003	558 368
Működő vállalkozás 1000 lakosra	50	76	86
Kereskedelmi szálláshelyek férőhely	513	11 785	60 023
Férőhely 1000 lakosra	19	44	60
Vendégéjszaka 1000 lakosra	760	3 222	3 596

KSH, Területi Statisztikai Évkönyv 2003.

Népesség

A celldömölki kistérségben 2004 év elején 26.275 fő lakott, ami közel 2ezer fővel kevesebb, mint 1990-ben. Ezzel a népességfogyás a megye kistérségei közül a második legnagyobb (1990-től a változás -7,0%), és a népességszám becslés további népességcsökkenést jelez (2010-ig további 9%).

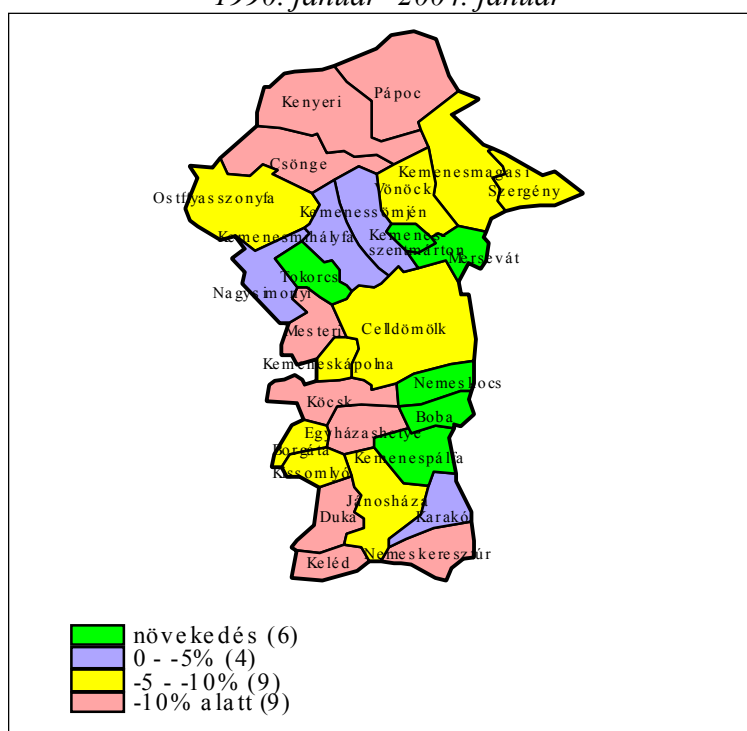

Települési szinten öt település lélekszáma nőtt (Boba, Kemenespálfa, Kemenesszentmárton, Mersevát és Nemeskocs), 22 település népessége csökkent, közülük a legnagyobb mértékben Keléd (-29,5%), Pápoc (-27,1%), Nemeskeresztúr (-25,8%) és Duka (-21,6%). A természetes fogyás mellett a kistérség vándorlási különbözete is tartósan negatív (1990-2004 -4,6%)

A népességszám csökkenése mögött csak úgy, mint országosan és regionálisan, elsősorban a természetes fogyás áll. Hazánkban 1981-ben történt a fordulat, ekkortól haltak meg többen, mint amennyien születtek. Vas megyében és a kistérségben ez a változás valamivel korábban kezdődött és erőteljesebb volt a hazai átlagoknál. A kistérség természetes fogyása az elmúlt tizennégy évben meghaladta mind a hazai, mind a regionális, valamint a megyei átlagot, értéke a megye kistérségei között középen helyezkedik el. A természetes fogyást alapvetően az élveszületések számának erőteljes visszaesése, s kisebb részt a mortalitás (halálozás) növekedése okozta. A kistérségben az élveszületési ráta nagyjából a megyei átlagnak megfelelő, azonban a halálozási arány annál magasabb, ami összefügg a népesség korstruktúrájával és egészségi állapotával.

Nyilván a fentiekkel is összefügg az, hogy a születéskor várható élettartam mind a férfiak, mind a nők körében kissé alacsonyabb a régiós és a megyei átlagnál. 2003-ban a kistérségben a férfiak születéskor várható átlagos életkora 67,4 a nőké 76 év volt.

A népességszám változása a celldömölki kistérségben 1990. január -2004. január

Forrás: Népszámlálás 1990, T-STAR KSH

A népesség iskolázottsága

A celldömölki kistérség népességének iskolázottsági mutatói a Vas megyei átlag alattiak. A megfelelő korú népességhez viszonyítva minden korosztályban alacsonyabb az iskolázott lakosság aránya, mint a megyében. A kistérségek közül e tekintetben az Őriszentpéteri és a vasvári mutat hasonló képet, azzal a különbséggel, hogy az ott élők átlagos befejezett iskolai végzettsége alacsonyabb, mint Celldömölk vonzáskörzetében. Ez a mutató nyilván szoros összefüggésben van a térségben élők korstruktúrájával, valamint az ott kínálkozó elhelyezkedési-letelepedési lehetőségekkel.

Foglalkoztatási szerkezet, munkanélküliség

Az 1990-es években Magyarországon a foglalkoztatottak nemzetgazdasági ág szerinti összetétele gyökeresen átalakult. A foglalkozási szerkezet megváltozásának egyik szembevető jelensége az volt, hogy jelentősen mérséklődött a mezőgazdaság, erdőgazdálkodásban dolgozók aránya, miközben erősödött szolgáltatási ágak súlya. A foglalkoztatottak összetétele a celldömölki kistérségben szintén látványosan módosult, de a változás iránya eltért a megyei és az országos folyamattól

A celldömölki kistérségben 1990 és 2001 között az ipar és az építőipar foglalkoztatásban betöltött szerepe erősödött, ugyanakkor a mezőgazdaság jelentősen, a szolgáltatási szféra viszont kisebb mértékben, de veszített jelentőségéből. 2001-ben a kistérségben élő 11 ezer foglalkoztatott közül minden második munkavállaló számára az ipar, vagy az építőipar biztosított megélhetést.

A munkaerő piac keresleti és kínálati oldalának megbomlása Vas megyében Budapest, Pest és Győr-Moson-Sopron megyék után a legkésőbbben következett be. A megye foglalkoztatási helyzete az elmúlt évtizedben a főváros és a megyék sorrendjében a 3. 4. legkedvezőbb képet mutatta, a munkanélküliségi ráta sohasem érte el a 10%-os kritikus szintet. A megyében 1993-ban volt a legmagasabb a munkanélküliség (éves átlagban 9,1%), majd nagysága 2002-ig folyamatosan csökkent. Ebben az évben megtorpant a kedvező tendencia, néhány nagy létszámot felvevő ipari üzem bezárása, létszámleépítése, valamint a mezőgazdaság foglalkoztatásban játszott szerepének zsugorodása következtében. Ettől az évtől kezdve valamennyi munkaügyi közbont illetékességi területen évről évre nőtt a ráta mértéke. A munkanélküliség 2004-ben éves átlagban 5,6%-ot mutatott, amely a megyében a második legalacsonyabb érték volt, az állástalanok egyharmada már elmúlt 45 éves, a fiatalabbak és a pályakezdekők munkához jutása kedvezőtlenebb, mint a megye egészében. Számszerűsítve ez 2004-ben átlagosan 712 fő regisztrált munkanélkülit tartottak nyilván, akik közül 121 fő volt a tartósan munkanélküli. Utóbbiak aránya a nyilvántartottak körében 16,1%-ot tett ki, amely a munkaügyi körzetek közül a 3. legmagasabb értéket jelentette. Kedvezőtlen jelenség, hogy a pályakezdekők elhelyezkedési lehetősége korlátozott. A frissen végzett, bejelentett állástalanok a regisztráltak közel egytizedét képviselték – ez létszám szerint 64 főt érintett –, amely a kőszegi munkaügyi körzet után a legrosszabb volt.

Általánosságban elmondható, hogy az alacsony iskolai végzettségűeknek nagyobb az esélye a munkaerő piacról való kiszorulásra, és munkába állásuk is nehezebb. A kistérségben a nyilvántartott munkanélküliek iskolai végzettsége nem tér el lényegesen a megyére jellemző helyzettől. A regisztráltak 37%-a legfeljebb általános iskolát végzett, további egyharmaduk pedig szakmunkásképzőt vagy szakiskolát járt. A középiskolai képesítéssel rendelkezők előfordulása elmaradt a megyei szinttől, ugyanakkor a diplomások munkába állása a Vasvári kistérség után itt volt legnehezebb.

2001-ben minden második munkavállaló számára az ipar, vagy az építőipar biztosított megélhetést (ugyanakkor ezt árnyalja, hogy a Sághegyalja Szövetkezet főtevékenysége

(festégyártás) alapján az iparba tartozott, holott a mezőgazdasági termelésben, szolgáltatásban, foglalkoztatásban betöltött szerepe is meghatározó volt.)

A munkanélküliek visszairányításban a munka világába egyre nagyobb fontossággal bír az ún. aktív eszközök felhasználása. A foglalkoztatási alap pénzügyi forrásai és a támogatottak létszáma 1991 óta folyamatosan emelkedik, noha arányai az országoshoz képest valamelyest csökkentek. Vas megyében 2003-ban 679,4 millió Ft-ot használtak fel az aktív eszközök támogatására, ez az összeg 27,7 százalékkal volt magasabb az előző évnél. Az elmúlt években jelentős változások történtek a foglalkoztatási alap eszközönkénti felhasználásában. Egyrészt új eszközök jelentek meg, illetve néhány eszköz ezzel párhuzamosan megszűnt, másrészt az eszközök arányai módosultak. Egyre dominánsabbá vált a megyében a képzés támogatása, a második helyre a közhasznú munkavégzés támogatása lépett elő. Jelentős ezen kívül a munkahely-megőrzési támogatás, a pályakezdők munkatapasztalat szerzésének elősegítése és a tartósan munkanélküliek bértámogatása is. A celldömölki kistérségben 2001-ben összesen 607 főt támogattak az aktív eszközökkel. A megyében nyilvántartott aktív eszközökkel támogatottak mintegy tizede a település-együttesben lakott. A támogatási formák közül, akárcsak a megyében legtöbben képzésben vettek részt, de kiemelt hangsúlyt kapott a tartósan, azaz a legalább egy éve állás nélkül lévők foglalkoztatásának elősegítése. A munkatapasztalat szerzés elősegítése érdekében közel 50 fő kapott segítséget, további 30 fő munkáltatása érdekében pedig átvállalták a munkáltatót terhelők járulékok egy részét. A kirendeltség területén a foglalkoztatás, az önfoglalkoztatás és a munkahely megőrzési támogatás nem vagy csak minimális szereppel bírt az aktív munkaerő-piaci eszközök között.

Humán infrastruktúra

Az oktatási ágazatot mindenekelőtt a korstruktúra alakulása érinti: A kistérség oktatási intézményrendszere alapvetően nem tér el az országos ellátottsági szinttől, s itt is tükrözi az ugyancsak az országoshoz hasonló, kedvezőtlen demográfiai folyamatokat. A jellemzően alacsony gyermeklétszám miatt közel sem minden településen található óvoda és általános iskola, a működők közül pedig több intézmény társulások finanszírozásában tevékenykedik. Tizenöt településen nincsen sem óvoda, sem iskola, két községben csak óvoda, egy helyen óvoda és általános iskolai alsó tagozat működik, s csupán kilenc település (Celldömölk, Jánosháza, Egyházashetye, Kemenesmagasi, Kemenesmihályfa, Kenyeri, Nagysimonyi, Ostffyasszonyfa, Vönöck) tud 14 éves korig teljes intézményi háttérrel nyújtani fiataljai számára. Az intézmények mikroregionális vonzásokat és centrumokat jelölnek ki, melyek

többször 1-2, három esetben ennél több települést kötnek össze. A kistérségben az alapellátás tehát (megyei átlag körüli mutatókkal) biztosított, de településenként erősen különbözőek a lehetőségek, az intézmények pedig szükségképpen magukon viselik az országos problémákat. A kistérség két középiskolája (a gimnázium, illetve a műszaki szakközép- és szakiskola) Celldömölkön működik megyei összevetésben viszonylag alacsony (lakosságszámra és pedagóguslétszámra vetített) diáklétszámmal. A két helyi intézmény megfelel Celldömölk nagyságrendjének.

Az egészségügyi intézmény- és ellátórendszer nem csupán a helyi szándékok szerint alakul, s általánosságban ugyancsak kielégítő szintűnek minősíthető. Az egy orvosra jutó lakosok, illetve a járóbeteg szakellátás vizsgálati eseteinek száma kevéssel, a kórházi ágyak száma kis mértékben megyei átlag alatt marad. Az egészségügyi ellátások elérhetősége természetesen a legjobb Celldömölkön, ahol minden szolgáltatás rendelkezésre áll. A háziorvosok (és hétközi ügyeleteik) lefedik a kistérséget. Ha nincsenek is jelen mindenütt, viszonylag kis távolságon belül elérhetőek, s a heti rendszerességű helyszíni rendelés (kijárás a szomszédos falvakba) is általános a kistérség egészében. A fogorvosi ellátás helyben mindössze Celldömölkön és Jánosházán megoldott. A kistérség északi községeiben lakók ezt az ellátást legközelebb a település-együttesen kívül, Répcelakon tudják igénybe venni.

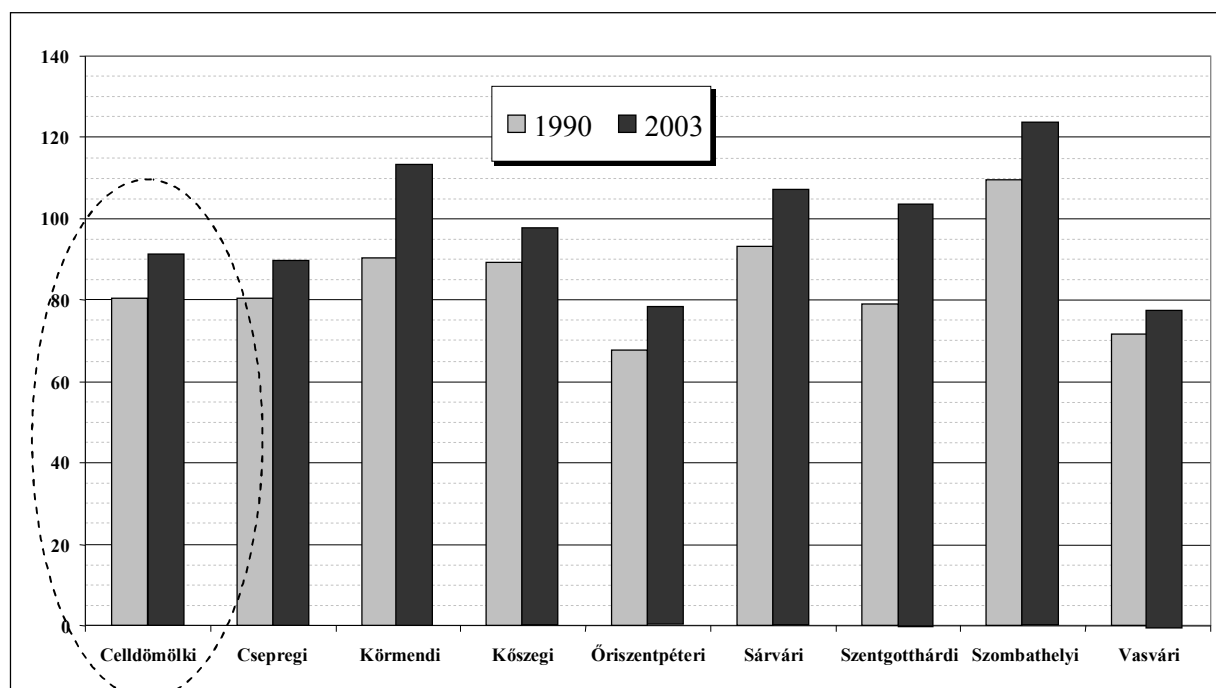
A humán egészségügyi ellátás mellett az állatorvosi szolgálat is mindenütt megoldott, kisebb részben helyben, zömében azonban a közvetlenül szomszédos, vagy távolabbi településeken.

Gazdaság

A gazdasági mutatókat illetően a kistérség szinte minden összehasonlításban a megyei és a régiós átlag alatti pozíciót foglal el. A gazdasági aktivitás szintje jelentősen elmarad a megyei értékektől, ennek oka, hogy a helyi foglalkoztatás jellemzően nagy üzemekhez kötődik (MÁV, ipari üzemek, mezőgazdasági szövetkezetek), amelyek léte nem kényszerít új megélhetési stratégiák keresésére, tevékenységük jellege pedig nem generál beszállítói hátteret; valamint az elaprózott településszerkezet is ez irányba hat. A külföldi érdekeltségű ipari üzemek letelepedésével a kistérség gazdasági bázisa stabilizálódott, de hosszú távon belső erőforrásainak feltárása és hasznosítása adhatja meg számára a fejlődés dinamikáját.

A stabilizálódás, az új gazdasági struktúra kiépülése megmutatkozik az adóköteles jövedelem számottevő növekedésében, országos átlaghoz való közelítésében is, ám értéke attól továbbra is elmarad, illetve a megyei „középmezőnyben” elfoglalt pozíció teljes elégedettségre nem ad okot.

***Az SZJA-alapot képező jövedelem egy lakosra jutó nagysága
Vas megye kistérségeiben az országos átlag százalékában***

Forrás: KSH, APEH SZTADI

A térség gazdaságilag legerősebb pólusai természetesen Celldömölk és az ugyancsak városiasodó Jánosháza. Itt összpontosul az ipari termelés legnagyobb része, és itt van a nagy létszámú foglalkoztatók székhelye/telephelye is. A gazdasági potenciál a falvak nagyobb részében gyenge. Alacsony a vállalkozási hajlandóság, kicsi a vállalkozássűrűség, kevés a gazdálkodó szervezet. Kivételt ez alól az a néhány község képez, amely valamely sajátos adottságát vagy adódó lehetőségét – valamilyen szinten, néha kétségkívül ellentmondásos módon - ki tudja használni (Mesteri és Borgáta - termálfürdők, Ostffyasszonyfa – Pannónia Ring autóverseny-pálya, Csöngye – „ipari park”, Egyházashetye – Berzsényi-örökség és helyi közösségi aktivitás)

Az összes vállalkozás gazdasági ágazatok szerinti összetétele szerint megállapítható, hogy amellet, hogy minden területen alacsony a vállalkozás-sűrűség, részarányát tekintve kifejezetten markáns a mezőgazdaság és az ipar jelenléte, mégpedig egyértelműen a szolgáltatások rovására.

A vállalkozások gazdasági ág szerinti jellemzői a kistérségben, 2003.

Területi egység	mezőgazdaság		ipar		kereskedele m, javítás		szálláshely- szolg. vendéglátás		egyéb szolgáltatás	
	Db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Celldömölki kistérség	133	10,1	138	10,5	285	21,6	108	8,2	511	38,8
<i>ezer lakosra</i>	<i>5,1</i>		<i>5,3</i>		<i>10,8</i>		<i>4,1</i>		<i>19,4</i>	
Vas megye	1436	7,0	1850	9,1	4255	20,9	1275	6,3	9525	46,8
<i>ezer lakosra</i>	<i>5,4</i>		<i>6,9</i>		<i>16,0</i>		<i>4,8</i>		<i>35,8</i>	
Magyarország	4048	4,6	8050	9,1	1929	21,9	4171	4,7	4467	50,6
	7		7		24		3		86	
<i>ezer lakosra</i>	<i>4,0</i>		<i>8,0</i>		<i>19,1</i>		<i>4,1</i>		<i>44,2</i>	

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A gazdaság ágazatok területi koncentrációját vizsgálva elmondható, hogy a kistérség központjában, Celldömölken vasúti csomóponti, kereskedelmi, igazgatási szerepéből adódóan a foglalkoztatásban az ipar és a terciér szektor a meghatározó ágazat. A szolgáltatás területén foglalkoztatottak aránya kiugróan magas értéket mutat néhány Celldömölk közvetlen vonzáskörzetébe tartozó vasutas faluban, Bobán, Kemenesmihályfán, Mersevátan. A mezőgazdaság részaránya csupán néhány községben (Borgáta, Csönge, Osttfyasszonyfa, Szergény) közelítette meg az egyharmadot.

A kistérségi mezőgazdaságot megalapozzák a jó természeti adottságok. A kedvező talajadottságú Kemenesalját hagyományosan az intenzív növénytermesztés és állattenyésztés jellemzi, míg a Kemeneshátra az extenzív gazdálkodás, az állattenyésztés jellemző. Az agrárágazat jó adottságaira utal a művelési ágak megoszlása: a kistérségben a mezőgazdasági terület aránya tíz százalékponttal magasabb a régió és a megye mutatójánál, ezen belül a szántó súlya magasabb azokénál.

A térség erdősültsége összességében közepes mértékű, fatömeg és fahozam tekintetében a gyenge kategóriába tartozik.

Mezőgazdasági tevékenység gyanánt, de a turizmusra is tekintettel említést érdemel még a Ság-hegyen - a rómaiak óta - folyó szőlőművelés, miként a Kemeneshát keleti lejtőin és a Kis-somlyó hegyen is jelentős szőlőkultúra található.

A kistérségben a feldolgozóipar cégei (gépipar, elektronika, textilipar, vegyipar) együttesen jelentős erőt alkotnak, különösen a foglalkoztatás terén fontos szerepet töltenek be, de magas a mezőgazdaság reprezentáltsága is.

A mező- és erdőgazdálkodási termékek feldolgozására a kistérségben a celldömölki malom, illetve négy vágóhíd áll rendelkezésre. Az élelmiszeripari feldolgozáshoz szinte korlátlanul áll rendelkezésre alapanyag (gabona, liszt, tojás, vágóbaromfi, sertés). Az erdőgazdálkodási termékek feldolgozása Celldömölken, Jánosházán, illetve Kemenesmagasiban történik.

A térség gazdaságilag legerősebb pólusai Celldömölk és az ugyancsak városiasodó Jánosháza. Celldömölken jelentős vasúti közlekedési csomópont, s ezzel összefüggésben maga a MÁV Rt és egy vasúti építő cég, a MÁVÉPCCELL Kft. révén ez a gazdasági ág az egyik fő helyi munkáltató is, összesen mintegy ezer fővel. A vasúthoz hasonló nagyságrendet képvisel a foglalkoztatásban az elektronikai alkatrészeket gyártó Cellcomp Kft, fontos szereplő a sütőipari gépgyártó Celba Kft, de jelentős a városban a textilipar (Bako Trex, Fodat, Glovitalia) és a nyomdaipar (Antók nyomda, Apácai Kiadó) szerepe is. A közelmúltban egy osztrák tulajdonú cukrászüzem is létesített üzemet az ipari parkban.

A kistérség iparának és munkaerővonzásának másik centruma Jánosháza, mely a textilipari Eybl Kft, a bőripari Seton-Lindgens Kft, a galvanizálással foglalkozó Galisz Kft, a faiparban érdekelt Rauch és Konnex, valamint két további varroda révén stabil gazdasági bázissal bír (s a tsz-szel együtt ezeröttszáznál több munkahellyel rendelkezik). A befejezéséhez közeledik a település határában a Leier osztrák építőipari csoport új betonelemeket gyártó üzemének kivitelezése.

A gazdasági potenciállal bíró települések határában zöldmezős beruházások fogadására alkalmas önkormányzati vagy magántulajdonú ingatlanok elsősorban a jó közlekedési infrastruktúrával bíró települések (Pl.: Jánosháza, Karakó) esetében jelenthetnek valódi kitörési lehetőséget.

A szolgáltatások szférája a kistérségben kifejezetten gyenge, ami érvényes a piaci (pl.: kereskedelem) és az intézményi szolgáltatásokra is, ennek oka elsősorban az alacsony népességszámra, és a közeli centrumok vonzó hatására vezethető vissza. A kereskedelem, ellátás, oktatás területén jelentős Sárvár, Pápa és Szombathely vonzása.

Megközelíthetőség

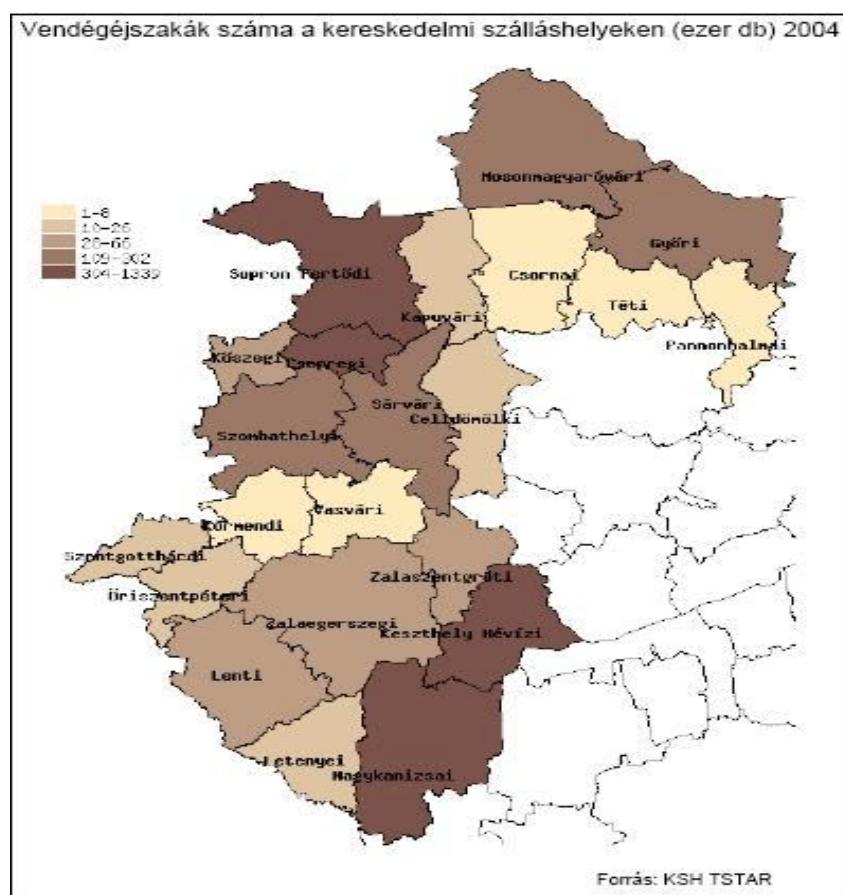
A kistérség közúti hálózata Vas megyéhez viszonyítva nem mondható sűrűnek. Nagyon kevés fő közlekedési út halad át rajta, azok is inkább érintik azt. Délen Jánosháza határában halad az E66 nemzetközi főút, a magyar 8-as főút. Hosszú távon remélhetőleg az út négy-sávos gyorsforgalmi úttá épül át. Nyugat-délnyugatról érinti a térséget, s négy települést a 84-es főút, amelynek forgalma, különösen a nyári szezonban óriási. A két főút kereszteződése Jánosháza határában van, ahol körforgalmat alakítottak ki. A Sárvár-Celldömölk-Pápa közötti útszakasz főúttá nyilvánításával, ez lehetne a kistérség kelet-nyugat irányú tengelye. Tehermentesítő és elkerülő utak építése egyelőre nem szükséges, viszont a közutak minőségét és a mezőgazdasági utakat feltétlenül javítani kell. A belterületi úthálózat állapota településenként eléggé különböző. Többségükben a teljes úthálózat burkolt, Pápocon, Mersevátón, Ostffyasszonyfán és Köcskön azonban a pormentes utak hossza alig éri el, vagy haladja meg az 50 százalékot.

A közúttal szemben a vasúti elérhetőség kedvezőnek mondható, Celldömölk vasúti csomópont mivoltából adódóan, ahol a villamosított fővonalból (Szombathely-Székesfehérvár-Budapest) ágazik ki a Pápa-Győr felé vezető vonal. Kisebb vasúti csomópontnak minősül Boba, ahol elágazás van Tapolca - Zalaegerszeg felé.

Turizmus

A térség *idegenforgalmi* adottságai kedvezőek, különösen a termál, kiránduló és a falusi turizmus tekintetében, ezek azonban nem párosulnak megfelelő fogadóképességgel sem a férőhelyek, sem a kereskedelem, sem a marketing, sem az egyéb tárgyi és személyi feltételek vonatkozásban. A térség idegenforgalmában új lendületet adhat a Celldömölkön létesült ún. vulkánfürdő. A szálláshely-kapacitás elsősorban a két termálfürdőhöz (Borgáta, Mesteri) és a turizmusra mind nagyobb figyelmet fordító Celldömölkhöz kötődik, de szerényebb lehetőségeik mellett elismerésre méltó egyes falvak (Egyházashetye, Ostffyasszonyfa, Köcsk, Kissomlyó stb.) erőfeszítéseinek és vendégéjszakában lemérhető eredményeinek nagysága is. Ennek ellenére a turisták száma alacsony, de javuló tendenciát mutat.

A turizmus bizonyos típusai nem kötődnek kereskedelmi szálláshelyhez, de jelen vannak a Kemenesalján: ilyen az átutazó idegenforgalom és a természetjárás. A szerteágazó lehetőségek érvényesülése még hatékonyabb lehetne, ha karakteresebb volna a térség idegenforgalmi profilja, arculata, s még nagyobb szerep jutna a térség egyedi, hosszú távon rendkívül jól kiaknázható egyedi adottságainak (kultúra, bor-gasztronómia, falusi turizmus).

A lehetőségektől való elmaradás hátterében természetesen számtalan ok húzódhat meg, úgymint például a kistelepülések alacsony szintű alapellátottsága, a tőkehiány, a szálláshelyek kis száma, de ide sorolható a szolgáltatási szektor is, ami a kistérségben kifejezetten gyenge, és elsősorban a centrum települések számlájára írható. Lényegében ugyanez mondható el a kereskedelem szintjéről, színvonaláról is. Jellemző, hogy még Celldömölkön, a városban sem éri el a szolgáltató vállalkozások lakosságarányos száma a megyei átlagot. Mindemellett azt is meg kell jegyezni, hogy az utóbbi években éppen a szolgáltató vállalkozások gyarapodási üteme volt a legdinamikusabb.

A kistérség legjelentősebb idegenforgalmi vonzerői:

- az egyházashetyei Berzsényi-szülőház és általában a költő kultuszából táplálkozó helyi kezdeményezések,
- a borvidéknek minősülő Ság-hegy és Kissomlyó,
- Ság-hegy, középkori falu
- Mesteri és Borgáta termálfürdői, az újonnan átadott celldömölki Vulkán-fürdő

- Celldömölk, mint búcsújáróhely (kegytemplom, volt Bencés Kolostor épülete), és a hagyományossá vált kulturális rendezvények;
- a Pannónia Ring Ostffyasszonyfán;
- a települések népi hagyományai, tradícióik
- sok a műemlék, a kastély, a kúria,
- jó lehetőségek a kerékpáros turizmus területén

III. Vidékfejlesztés az Európai Unióban

Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozásával a vidékfejlesztés gondolata egyre inkább előtérbe került. Az Eu-ban a reformok következtében a vidékfejlesztés a CAP második pillére lett. Az előzőekben részletesen bemutattuk a Sághegy LEADER Egyesület összefogásában működő két kistérség legfőbb természeti, demográfiai és gazdaság paramétereit, jellemzőit. Ezek alapján látható, hogy mindkét kistérség esetében annak ellenére, hogy bizonyos területen jelentős potenciálokkal rendelkeznek, ezek kiaknázása még nem, érte el a maximumát. Azt is láthattuk, hogy a fejlődéshez szükséges beruházások fedezetét a régió saját erejéből nem tudja biztosítani. A kívánt források megszerzésének reális lehetősége tehát a pályázati – ezen belül is az Európai Unió – pénzek leghatékonyabb elérésében és felhasználásában rejlik. Ehhez azonban a térség potenciális pályázóinak, vállalkozóinak, meg kell ismernie a támogatási rendszer működését, az Európai Unió vidékfejlesztésének főbb irányait, és lehetőségeit.

A vidékfejlesztés működésének megismerése előtt tisztázzuk a vidék fogalmát. A „rurális tréségeket” sokáig a városi térségek ellentétéként kezelték, mely szellemiséget követve az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése elfogadta a Vidéki Térségek Európai Kartáját. Ennek megfogalmazása szerint a vidéki térség:

Olyan szárazföldi, vagy part menti vidék, amely kisvárosokat és falvakat foglal magában, ahol a terület nagy részét a következőcélokra használják:

- mezőgazdaság, erdészet, halászat,
- vidéken élők gazdasági és kulturális tevékenysége,

- nem városi pihenő és rekreációs célokra,
- egyéb célok, például lakókörszet.

Funkciója szerint a vidéket az alábbiak szerint csoportosítja a Vidéki Térségek Európai Kartája:

- Gazdasági (termelési) funkció
- Ökológiai funkció
- Társadalmi (közösségi), és kulturális funkció.

Az előzőeken túl fontos csoportosítási szempontként kezeli az Európai Bizottság a népsűrűséget, melyet az urbanizáció fokmérőjeként is értékel. Ez alapján a következő három kategória határozható meg:

- Sűrűn lakott térségek: olyan városok csoportjai, melyek népsűrűsége meghaladja az 500 fő/km²-t, az összlakosság pedig legalább 50 000 fő
- Községi területek: olyan városok, falvak csoportjai, amelyek mindegyikének népsűrűsége a 100 fő/km²-t, az összlakosság pedig nem kevesebb 50 000-nél.
- Ritkán lakott térségek: városok és falvak csoportjai, amelyek az előző két kategóriába nem sorolhatók be.

III.1. - A vidékfejlesztés története

A vidékfejlesztés céljainak és gyakorlatának fejlődése

A közös agrárpolitika annak finanszírozási rendszerének kidolgozása már a 60-as évektől kezdve napirenden volt. 1962-ben hozták létre az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapot (EMOGA) azzal a céllal, hogy elősegítse a mezőgazdaság termelékenységének és a szektorban dolgozók bérének növekedését, valamint a mezőgazdasági termékek piacának stabilitását. 1968-tól a mezőgazdaságból élők számának csökkentése érdekében az alap az átképzéseket és a nyugdíjba vonulást is támogatta.

Bár az agrártámogatás ezt követően a tapasztalatok alapján folyamatos fejlődésen ment keresztül, a nyolcvanas évek elejéig a mai értelemben vett vidékfejlesztési politika nem létezett az Európai Gazdasági Közösségben. A vidék fő funkciója a megbízható élelmiszerellátás biztosítása volt. A mezőgazdaságban a termelés intenzívebbé tételét elsőrendű célként kezelő produktivista megközelítés uralkodott. A vidék számára gyakorlatilag az egyetlen lényeges európai uniós politikát a közös agrárpolitika (CAP) jelentette, amelynek fő célkitűzése az európai mezőgazdaság hatvanas évek elején jelentkező válsága sem változtatott. A nyolcvanas évekre egyértelművé váltak a káros

következmények, a jelentős környezetszennyezés, a növekvő gazdasági és szociális költségek, a mezőgazdaság foglalkoztatási szerepének csökkenése. Ezek a támogatási rendszer és általában az agrárpolitika gyökeres reformját követelték meg. Első lépésként az ártámogatások mellett új programokat vezettek be a hátrányos adottságú területek fejlesztése érdekében, és a környezetvédelem általában véve nagyobb hangsúlyt kapott az agrárpolitikán belül. A CAP átfogó reformjára tett 1992-es javaslatot (McSharry-reform) azonban csak erősen „szelídített” változatban lehetett elfogadtatni. A végül mégis végrehajtott változtatások leginkább az Európai Unió költségvetési kényszerének és a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) folyamatban lévő tárgyalásain vállalt kötelezettségeknek voltak a következményei, s alapjaiban nem érintették a program elveit. A támogatások többsége, esetleg más néven, de továbbra is az intenzív mezőgazdasági termelést szolgálta.

A nyolcvanas évek során a regionális különbségek területén is kedvezőtlen tendenciák mutatkoztak az Európai Gazdasági Közösségen belül. Megállt az a lassú közeledés, amely a tagországok és a régiók között addig végbement, és egyes területeken a különbségek újra növekedtek. E földrajzilag meghatározott problémának az erőforrások területi koncentrációján keresztüli megközelítésére tett első kísérlet volt az úgynevezett három integrált program, amelyeket Skócia, Franciaország és Belgium néhány elmaradott vidékének megsegítésére vezettek be 1981-ben.

A következő lépést a dél-európai országok csatlakozása jelentette. Ez volt az első olyan bővítés, amelynek során az EGK megelőző méreteihez képest nagyon jelentős, elmaradott területek és nagyszámú szegény népesség nyert bebocsátást az EGK-ba. A regionális egyenlőtlenségek ennek következtében nagymértékben növekedtek, ami tovább emelte a területi politika fontosságát. A problémák kezelésére bevezetett integrált mediterrán programok már hangsúlyozottan a vidék komplex, gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi egyensúlyának elérésére törekedtek.

Az Európai Bizottság által az első Delors-tervben közzétett új irányvonal szerint a közösségen belüli gazdasági és társadalmi kohézió, a regionális különbségek csökkentése az egységes belső piac megvalósítása érdekében elsőrendű célkitűzéssé vált. Ennek egyenes következménye volt a fejlesztési politikán belül a területi szemlélet erősödése és a strukturális alapok mélyreható reformja. A reform mintájául a fent említett integrált mediterrán programok szolgáltak. A strukturális alapok költségvetését megduplázták, és a támogatásra szoruló területeket problémáik jellege szerint osztályokba – közösségi kifejezéssel élve célkitűzésekbe – sorolták:

1. célkitűzés: a leszakadó régiók (az egy főre jutó GDP nem éri el az EU átlagának 75 százalékát) fejlődésének és strukturális alkalmazkodásának elősegítése;
2. célkitűzés: hagyományos iparágak hanyatlásával küzdő régiók gazdasági szerkezetének az átalakítása;
3. célkitűzés: a hosszú távú munkanélküliség leküzdése;
4. célkitűzés: az iparban és a termelési rendszerekben bekövetkező változásokhoz való munkaerő-piaci alkalmazkodás segítése;
5. a) célkitűzés: mezőgazdasági és halászati struktúrák korszerűsítése;
5. b) célkitűzés: elmaradott vidéki területek fejlődésének elősegítése.

Az észak-európai országok csatlakozásának eredményeképpen megfogalmazott célkitűzés pedig a

6. célkitűzés: az északi alacsony népsűrűségű területek támogatása.

Fokozatosan hódított teret a fenntarthatóság követelménye, valamint a gazdasági szektorok támogatása helyett a fejlesztések összehangolásának és területi koncentrációjának igénye. Az érvényesíteni kívánt új elveket az Európai Bizottság hivatalos állásfoglalásban tette közzé „A vidéki társadalom jövője” címmel, mely a későbbi reformtörekvések alapjául szolgáló dokumentummá vált. Ezzel párhuzamosan indították el 1991-ben kísérleti jelleggel a LEADER-programot a belső erőforrásokra és a helyi közösségekre építő, alulról szerveződő (bottom-up) vidékfejlesztési modellek kidolgozása érdekében.

A következő jelentős lépés a vidékfejlesztési megközelítés fejlődésében az 1996-ban szervezett corki konferencia és az ott kiadott deklaráció volt. A konferencia záródokumentuma tíz pontban foglalta össze a vidékfejlesztés integrált, holisztikus megközelítését.

Ezek közül legnagyobb jelentőséggel talán az alábbi elvek bírnak:

- a vidék előtérbe helyezése
- fenntarthatóság
- integrált megközelítés
- diverzifikáció
- szubszidiaritás elve

A meghatározott célkitűzések ellenére a tényleges támogatási gyakorlat lényegében változatlan formában működött tovább. Az agrárpolitikai programok továbbra is szinte csak a farmerek és a nagy mezőgazdasági vállalkozók érdekeit szolgálták, a vidéki lakosság többi része kimaradt a támogatásokból. Az erőforrások túlnyomó többségét – az EU regionális és kohéziós politikájának deklarált céljaival ellentétben – az intenzív mezőgazdasági termelés és nagyszabású, központilag irányított, programok támogatására fordították. A reformok jóformán csak annyi változást hoztak, hogy a régi politikát földrajzilag koncentráltan alkalmazták. A támogatások túlnyomó többsége a reformok után is inkább szolgálta a nemzetközi kereskedelem, az EU-költségvetés vagy különféle gazdasági, politikai lobbik érdekeit, mint az elmaradott vidékek végső lecsúszásának és elnéptelenedésének megakadályozását, vagy ökológiai szempontok érvényesítését. A programok költségvetése többnyire nem követte a fenntarthatóság, a decentralizáció vagy a belső erőforrások elsődlegességét hangsúlyozó hangzatos elveket.

Az EU költségvetésének 1988-as reformja óta a területi fejlesztésre és a kohéziós politikákra fordított pénzeszközök túlnyomó részét a regionális fejlesztések igazgatósága kezelte, a strukturális alapokon keresztül. E források elsődleges célja a valamilyen okból az EU átlagos fejlettségi szintjétől leszakadt régiók felzárkóztatása.

Az Európai Unió támogatási rendszerének fejlődésében a következő meghatározó lépést az 1991-ben kísérleti jelleggel elindított LEADER program jelentette, melynek célja, hogy az akkor már széles körben hangoztatott, de az Európai Unió szintjén még soha ki nem próbált, alulról (bottom-up) szerveződő vidékfejlesztés lehetőségeiről gyűjtsön tapasztalatokat. Ez a megközelítés gyökeresen újat hozott a vidékfejlesztésbe, szakítva a centralizált, felülről irányított fejlesztési gyakorlattal. Fő jellemzői a helyi szintű partnerség, az átláthatóság, a szubszidiaritás, az elszámoltathatóság és a helyi újítások, kezdeményezések bátorítása. A program fő célja, hogy egy-egy kistérség belső erőforrásaira építve, a helyi lakosságot támogassa a saját jövőjének javításával kapcsolatos elképzelések felismerésében és megvalósításában. Ezt a típusú megközelítést alulról szerveződő, vagy LEADER-típusú vidékfejlesztésnek nevezik.

At Európai Bizottság 1997. júliusában Agenda 2000 címen egy 1300 oldalas dokumentumot adott ki, melyben javaslatot tesz a 15 tagállam 2000-2006- os időszakra vonatkozó fejlesztéseit illetően. Az EU tagországok és az Európai Parlament hosszas vitái után az állam- és kormányfők az 1999. március 24-25-i berlini Európai Csúcson fogadták el az Agenda 2000 útmutatásait. Ennek alapján 3 programcsoport, illetőleg irányvonal tekinthető lényegesnek:

- a regionális programok igazgatósága által irányított területi vertikális programok, melyeket az elmaradott régiókban, a strukturális alapokból finanszíroznak,
- a megreformált CAP-ból finanszírozott és a mezőgazdasági igazgatóság által irányított horizontális programok, amelyeket az új közös agrárpolitika vidékfejlesztési fejezetében a „Piaci támogatást kiegészítő, vidékfejlesztési programok” néven gyűjtöttek egy csokorba; és végül
- a LEADER-program utódjaként, az alulról szerveződő fejlesztési megközelítés képviselőjeként az új vidékfejlesztési közösségi kezdeményezés, amelyet gyakran LEADER+nek is neveznek.

A vidékfejlesztési politika elemei, az általuk kínált lehetőségek

A strukturális alapok

Korábban már tettünk említést a strukturális alapok rendszerében megfogalmazott célkitűzésekről. Ezeket az Agenda 2000 keretein belül újra fogalmazták, melyekkel részleteiben az alábbiakban ismerkedhetünk meg.

Az 1. célkitűzésbe tartozó területek kiválasztási kritériumai és az esetükben alkalmazott politikák lényegében változatlanok maradtak. Ugyanakkor az Agenda 2000 előirányzata szerint 25 százalékról 20 százalékra kellett csökkenteni az EU-15 az ebben a támogatási formában részesülők számát. Azoknak a régióknak, amelyek kiestek ebből a célkitűzésből (például Írország és Spanyolország egyes területei), átmeneti időszakot és különféle derogációkat ígértek, legalább a 2006-ig terjedő időszakra. A rendszerben a 6. célkitűzésen keresztül támogatott alacsony népsűrűségű északi területek (ezeken él az EU lakosságának 0,4 százaléka) ugyancsak az 1. célkitűzésbe olvadnak be.

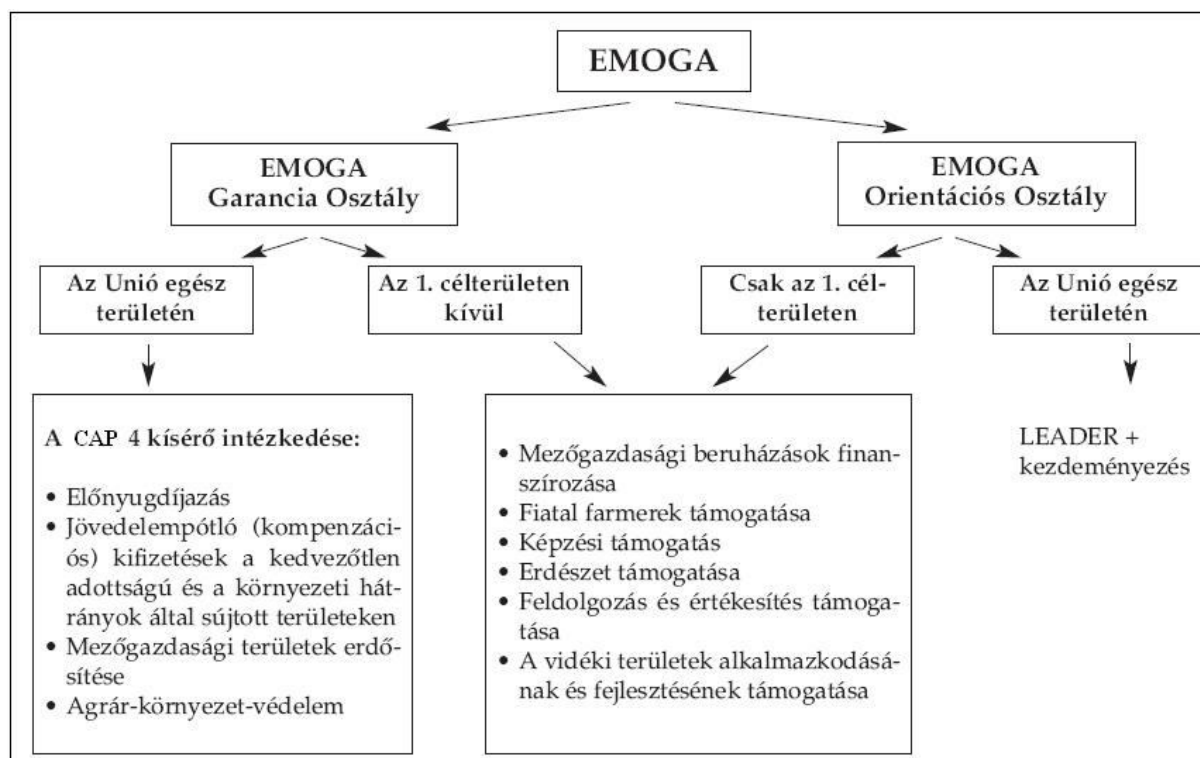
Az új 2. célkitűzés keretében olyan urbanizált vagy vidéki területek kaphatnak támogatást, amelyek strukturális problémákkal küszködnek, és amelyet az 1. célkitűzés nem jelölt ki. Vagyis ez a célkitűzés egymagában váltja fel a korábbi 2. és 5. b) célkitűzést. Meglehetősen nagy változások a támogatásra jogosult területek arányában történtek. Az 1994–1999-es időszakban a 2. célkitűzésre jogosult területeken élt az EU lakosságának 16,4 százaléka, az 5.b) célterületeken pedig a 8,8 százaléka. Az új 2. célkitűzés maximum az EU lakosságának 18 százalékát érinti, a következő megoszlásban: 10 százalék ipari és szolgáltatási övezetekben; 5 százalék vidéki területeken; 2 százalék városi területeken; 1 százalék olyan

területeken, ahol a gazdaság a halászatra épül. Ezek szerint összesen 29 százalékkal csökken a jogosult területek aránya az új célkitűzésen belül, ez a csökkenés azonban fokozottan érinti a vidéki területeket. A támogatásra jogosult városi ipari területeken lakó népesség aránya 27 százalékkal csökken, ugyanez az arány a vidéki (régii 5. b) területeken lakók esetében jóval nagyobb, 44 százalék lesz. A programban a kijelölés legfontosabb kritériumaként a munkanélküliség szintje szerepel, és a célkitűzés inkább támogatja a volt nagyipari központok és egyéb városias területek fejlesztését, mintsem a rurális vidéket. Mivel a korábbi 5. b) célkitűzés képviselte leginkább a vidékfejlesztés integrált megközelítését, ennek megszűnésével, illetve átalakulásával kétségek merültek fel az integrált szemléletmód jövőjét illetően.

A támogatásra jogosult területek kijelölésében is változást hoz az Agenda 2000. A támogatandó területek kijelölésének során például törekszik a szubszidiaritás elvének fokozottabb érvényesítésére. Az Európai Unió csupán azt határozza meg objektív kritériumrendszer alapján, hogy az egyes tagállamokon belül hány fő jogosult a 2. célkitűzésből származó támogatásra. Az, hogy végül mely területek részesülhetnek a segélyekből, országos szinten dől el, az Európai Unió a nemzeti prioritások alapján hagyja jóvá a jogosult területek végleges listáját. Ez, az egyes országokban uralkodó szemlélettől és politikai erőviszonyoktól függően lehet előnyös, de lehet hátrányos is a vidékfejlesztés számára. Ugyancsak változik a társfinanszírozás mértéke: jelentősen nő a szükséges saját forrás az infrastrukturális és a profitorientált beruházások esetében.

A közös agrárpolitika (CAP)

Az új CAP-ban a vidékfejlesztési fejezet horizontális programjait az Európai Mezőgazdasági Garancia- és Orientációs Alap (EMOGA) garanciaszekciójából finanszírozzák, és területi megkötés nélkül, az Európai Unió bármely rurális régiójában megpályázhatók. A CAP vidékfejlesztési fejezete nem tartalmaz jelentős új erőforrásokat vagy programokat az integrált vidékfejlesztés számára, de lehetőségeiben, közép- és hosszú távon, mégis fontos előrelépés.

A program három fő célkitűzése a következő:

1. az életképes és fenntartható mező- és erdőgazdálkodás támogatása;
2. a rurális területek gazdasági és szociális körülményeinek fejlesztése a vidéki lakosság megtartása érdekében;
3. a vidéki környezet és a természeti értékek védelme és fejlesztése.

A vidékfejlesztési fejezet összesen kilenc támogatásra jogosult területet, programcsoportot sorol fel. A decentralizáció és a szubszidiaritás elveinek megfelelően a tagországok ebből a menüből maguk állíthatják össze saját vidékfejlesztési politikájukat. Országos és regionális szinten hét évre szóló integrált fejlesztési programot kell készíteniük, és létre kell hozniuk a programokat lebonyolító intézményhálózatot is.

A kilenc javasolt területből nyolc gyakorlatilag nem lép túl a hagyományos agrárstruktúra fejlesztésén, az ezekre vonatkozó célkitűzések a szűken vett mezőgazdasági reformon belül maradnak. A kilencedik célkitűzés – melyet a 33-as paragrafusként is emlegetnek - egy 13

különböző szempontot tartalmazó programcsomag, ami a vidéki területek adaptációját és fejlesztését tűzi célul. Az ebben felsoroltak, valamint az előirányzott programozási és finanszírozási rendszer is strukturális alapok régi 1. és 5. b célkitűzésein alapulnak és egyértelműen a vidékfejlesztés agrárius megközelítését tükrözik.

Három olyan célkitűzés van, ami nincs közvetlen kapcsolatban a mezőgazdasági termeléssel, illetve az agrárszektorban dolgozókkal:

- a vidék gazdaságát és lakosságát szolgáló alapvető szolgáltatások javítása;
- falvak megújítása és fejlesztése, a vidéki kulturális és építészeti örökség védelme és megőrzése;
- a turizmus és a kézművesipar fejlesztése.

Ez utóbbi a CAP egyetlen, az agráriumon kívüli, gazdaságfejlesztést célzó programja. Nincsenek tehát új célkitűzések, és nincsenek jelentős új anyagi források sem. A vidékfejlesztésre szánt költségvetés 2000-ben mindössze azzal a 180 millió euróval nő, amit kötelezően az agrár-környezetvédelemre kell költeni. Ezzel együtt a CAP-on belül a vidékfejlesztési előirányzat a teljes költségvetés 10,5 százalékát (4,3 milliárd euró) teszi ki. Ez az arány a közép-kelet-európai országok csatlakozása után 2006-ra 14,06 százalékra (7,5 milliárd euró) nő. A növekedés oka azonban csupán az, hogy az új tagországok, kizárásra kerülnek a kompenzációs támogatásból, és így itt a költségvetésben az agrárstruktúra fejlesztésének jóval nagyobb súlya lesz. Az új tagállamok nélkül a vidékfejlesztési előirányzat súlya a CAP-on belül valamelyest még csökken is.

A CAP vidékfejlesztési fejezete a vidéki gazdaságot gyakorlatilag egyenlőnek tekinti a mezőgazdasággal és a feldolgozóiparral, a programok túlnyomó része kizárólag az agrárnépesség számára elérhető. Az integrált vidékfejlesztés elvei tehát kevés teret kapnak. Ami mégis okot adhat némi optimizmusra, és az integrált vidékfejlesztés térnyerését vetíti elő, az EMOGA orientációs és garanciaalapjai közötti forrásmegosztás reformja, vagyis a programok finanszírozásában, adminisztrációjában és az intézményhálózatban beálló változások.

Az Európai Mezőgazdasági Garancia- és Orientációs Alap (EMOGA) garanciaszekciójának elsődleges célja az agrárpiacok és árak stabilizálása és az európai farmerek számára a megfelelő szintű jövedelem biztosítása volt, így ez az alap vált a CAP piacpolitikai eszközeinek fő finanszírozási forrásává. Az orientációs alap deklarált célja a mezőgazdasági struktúra modernizálása, fejlettebb termelési módszerek elterjesztése volt. A hetvenes évek közepétől a társadalmi, gazdasági kohézió és ezen belül a vidéki területek fejlesztése egyre fontosabb céllá vált az EU-ban, míg 1992-ben a maastrichti egyezményben a vidéki területek

fejlesztésének fontossága szövegszerűen is bekerült az Európai Alapokmányba. Az EMOGA orientációs szekciója a strukturális alapok egyikeként e célok fő finanszírozási forrásává vált. Az új rendszerben az eddigi szisztéma megváltozik, és a vidéki területeken futó programok finanszírozása a strukturális alapoktól átkerül a szigorúan vett mezőgazdasági költségvetéshez, az EMOGA garanciaalapjához.

A közös agrárpolitikán belül a piaci eszközöket túlnyomó részt felváltotta a közvetlen kifizetések rendszere, így a garanciaalap költségvetése kiszámíthatóvá és kontrollálhatóvá vált. 2003-tól kezdve évente növekvő felesleg képződik a garanciaalapban. Ezzel párhuzamosan a strukturális alapok számára egyre növekvő kihívást jelent a keleti bővítés. Költségvetésük nem nő lényegesen (megmarad az EU GNP-jének 0,46 százaléka körül), ugyanakkor az új tagállamok valamennyien az 1. célkitűzéshez tartoznak, ami azt jelenti, hogy a strukturális alapok 30 százaléka az új tagállamokban kerül elköltszre. Ilyen körülmények között a strukturális alapok, illetve a regionális igazgatóság számára a vidékfejlesztési politika jelentősége természetesen csökken, annak növekedéséhez a mezőgazdasági költségvetésben, vagyis az EMOGA garanciaalapjában egyszerűen több a tér és a lehetőség.

A CAP-reform egyik fő újítása tehát az, hogy megszünteti az agrártámogatások és a mezőgazdaság strukturális fejlesztésének finanszírozása között eddig fennálló éles határvonalat.

A LEADER +

Az Agenda 2000 reformjainak következtében a közösségi kezdeményezések száma négyre csökkent. Ezek közül az integrált vidékfejlesztés számára az új vidékfejlesztési közösségi kezdeményezésnek (más néven LEADER +) van megkülönböztetett fontossága. Ez a program hasonló elvek alapján szerveződik, mint elődei, de kimutatható néhány fontos különbség is.

A LEADER-program EU-mértékkel mérve nagyon szerény költségvetéssel, kis léptékben indult el 1991-ben. Kísérleti jellegéből adódóan a szabályok és a program egész kontrollja nagyon laza volt, teret adva az újításoknak és a helyi kezdeményezéseknek. Az Európai Bizottság ezt a programot nem a megszokott technokrata szemléletben, előre meghatározott és rögzített politikaként, hanem bizonyos alapelvek gyűjteményeként határozta meg. A vidékfejlesztésen belül a fő célok között szerepelt új, innovatív és átvihető ötletek, modellek kifejlesztése és kipróbálása; olyan kis léptékű, helyi fejlesztések támogatása, amelyek helyi kezdeményezésen, helyi erőforrásokon és a helyi közösségek, önkormányzatok

által alkotott partnerségeken alapulnak; a helyi kezdeményezésű fejlesztések régió- és országhatárokon átnyúló hálózatainak kiépítése.

A lazán meghatározott elvek és célok eredményeképpen a LEADER-megközelítésnek helyi, regionális és országos szinten számos, nagyon különböző interpretációja született. A végeredményre nemcsak a helyi gazdasági, társadalmi, földrajzi, szervezeti, kulturális és etnikai adottságok voltak hatással, de gyakran olyan esetleges körülmények is, mint a központi koordinátor vagy a program helyi vezetőinek személyisége, képességei és társadalmi kapcsolatrendszere. Volt, ahol a LEADER csupán eggyel több pályázati lehetőséget jelentett a helyi vezető politikai, gazdasági erők tarsolyában, de olyan is, ahol – a program alapvető elveinek megfelelően – a problémák okait, gyökerét kezelve, anyagi súlyát messze meghaladó eredményeket, a helyi társadalom, gazdaság strukturális átalakulását érte el.

A program második szakasza (1994–1999 között) ugyanazokra az alapelvekre épült, mint az első, bár jelentős változásokat hozott. A LEADER II. a programok száma, a felhasznált források és az érintett földrajzi terület tekintetében is csaknem négyszer nagyobb volt az előző szakasznál. Változott a fő célok fontossági sorrendje is, nagyobb hangsúlyt kapott a nemzetközi kooperáció és a környezetvédelem. A méretek és a költségvetés növekedése jobban meghatározott szabályokat, intézményrendszert és szigorúbb kontrollt vont maga után, ami a kísérleti jelleg és részben az innovativitás elvesztését is jelentette. Egyre nagyobb hangsúlyt kapott az áttekinthetőség és a modellek átültethetősége, nőtt az adminisztráció és az újabb, a „tapasztalatlan” területek számára nehezedett a programba való bekapcsolódás. Másrészt a gondosabban átgondolt stratégia, a különböző, a helyi szereplők együttműködési, tanulási folyamatát elősegítő közösségi célok erősítése sok pozitív eredményt is hozott.

Habár sok kritika született a program mindkét fordulójával kapcsolatban, a szakértők és politikusok többsége egyetért abban, hogy a LEADER-program egyértelműen sikertörténetként könyvelhető el. Fontossága messze túlmutat a strukturális alapokból kapott részesedésén, vagy azon, amit rajta keresztül eredetileg elérni reméltek. A LEADER két szakaszát nagy lelkesedés kísérte, a tisztviselők és politikusok gondolkodásába és az európai vidékfejlesztés gyakorlatába egyaránt bevezette az alulról szerveződő megközelítést. Ugyancsak fontos szerepe volt a régiók nemzeteken átívelő hálózatának kialakításában, amely az elmaradott térségek érdekeit és az integrált vidékfejlesztést támogató új, erősödő lobbiként jelent meg az EU politikai palettáján.

A LEADER + forrásai nem lesznek lényegesen nagyobbak, mint elődjéé, ugyanakkor horizontális, bármely vidéki terület számára megpályázható politikává válik, ami tovább

növeli a forrásokért folyó versenyt. Ráadásul a szabályok szigorítása miatt tovább csökken az egész program kísérleti jellege. Szigorodik és tovább formalizálódik a LEADER társaságokkal szembeni követelményrendszer, ami nehezíti új helyi akciócsoportok létrehozását. Emellett a támogatható célok köre is szűkül, a programkészítők öt célt határoztak meg:

1. az információtechnológia elterjesztését;
2. az életminőség javítását;
3. a helyi termékek hozzáadott értékének növelését;
4. a természeti és kulturális erőforrások kihasználását;
5. a nők és fiatalok életlehetőségeinek javítását.

A nemzetközi hálózatok kialakulását tovább segíti, hogy akár különböző országokban lévő helyi akciócsoportoknak is lehetősége nyílik közös programok indítására. A LEADER tehát lényegében megmarad annak, ami volt: kis költségvetésből gazdálkodó programnak a strukturális és agrárpolitikák perifériáján.

Bár az Agenda 2000 elfogadásának idején az Európai Uniónak 15 állam volt tagja, már javában zajlottak a keleti bővítést előkészítő tárgyalások, valamint a csatlakozási folyamat támogatására irányuló programok. Ezek a belépni szándékozó országok részére biztosítottak pályázat útján elérhető forrásokat, amelyekkel az adott államok szervezeteinek, jogrendszerének az EU követelményeinek megfelelő átalakítását, átszervezését lehetett finanszírozni.

Magyarország (másik 9 állammal együtt) 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, ezáltal szintén rendelkezésre álltak az előbb említett pályázati lehetőségek. A következőkben vizsgáljuk meg hazánk példáján, hogy az EU milyen eszközökkel segítette a csatlakozó országok integrációját.

III.2. - Az előcsatlakozási folyamatok támogatása Magyarország példáján

A magyar agrárium és a vidéki gazdaság szerkezet-átalakításának forrásaira alapvetően négy program (PHARE, SAPARD, AVOP és NVT) keretében lehetett pályázni, melyek tartalmát és tapasztalatait mutatjuk be ebben a fejezetben.

A PHARE – program

Az EU csatlakozásra való felkészülés részeként az uniós követelmények, irányelvek és célkitűzések fokozatosan beépültek a magyar jogrendszerbe és a közigazgatásba. Az agrárágazat 1990 óta kedvezményezettje a Phare programoknak, 2003-ig hét program kivitelezése fejeződött be. A programok következményeként a változás az intézmények szintjén volt a leglátványosabb, elsősorban az uniós intézmények átvétele és az információs, valamint pályázati rendszerek kiépítése terén történtek előrelépések.

Az első előcsatlakozási program keretén belül 1990 és 2003 között 163,66 millió euró érkezett hazánkba, a saját forrás mértéke 1998-tól 35,24 millió euró volt.

1998-ig a programok elsődleges céljai a mezőgazdasági ágazaton belül az intézményfejlesztés, a strukturális váltás, a beruházások ösztönzése, hitellehetőségek kialakítása és az ingatlan-nyilvántartás fejlesztése voltak.

1998 után a PHARE mezőgazdasági programjainak fő célja a mezőgazdasági intézmények uniós csatlakozásra történő felkészítése volt. Ennek keretében a következő rendszerek átalakítását, kialakítását, kellett végrehajtani, melyhez ettől az évtől kezdődően a PHARE támogatáshoz saját forrást is kellett biztosítani.

Kifejezetten a vidékfejlesztési struktúrák átvételére való felkészülést az alábbi projektek támogatták:

HU 98.06.05 A strukturális alapok és az agrár-környezetvédelmi politika tervezési kapacitásának fejlesztése

A projekt célja az volt, hogy a strukturális és vidékfejlesztési intézkedések megvalósítását megkönnyítő alapvető irányítási mechanizmust és adminisztrációs struktúrákat fejlessze és az FVM megyei és körzeti hivatalok munkaállomásainak számát és feldolgozó kapacitását növelje. A hivatalok szerepe döntő a gazdaságokhoz kapcsolódó, az EMOGÁ-ból finanszírozott intézkedéstípusok megvalósításában.

2002/000-180-01-03 Községi finanszírozású intézkedésekre való felkészítés a vidékfejlesztés, a halászat és az akvakultúra területén

A projekt célja az intézményi struktúrák megerősítése volt annak érdekében, hogy az uniós finanszírozású vidékfejlesztési, halászati és akvakulturális intézkedések a csatlakozáskor hatékonyan irányíthatóak legyenek.

(2002/000-180-06-01-09) A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv előzetes értékelése.

A cél az volt, hogy a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv a 2004-2006-os időszakban benyújtásra elkészüljön az Európai Bizottság általi jóváhagyása érdekében. Szolgáltatási szerződés jött létre a brüsszeli székhelyű Ernst and Young szolgáltatóval 2003 novemberében, a szerződés értéke 193 513 euró volt. A végleges előzetes beszámoló 2004. április 1-jére készült el.

A program eredményeként a NVT végleges változata javult az értékelők ajánlásainak figyelembevételével.

HU0105-01-09 A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Operatív Program és Program kiegészítés Magyarország előzetes értékelése

A program két fő célja a következő volt:

- Annak meghatározása, hogy a terv vajon egészében alkalmas eszköz-e arra, hogy az 1. célkitűzés érintett területeinek gondjait orvosolja, és
- Annak meghatározása, hogy a Terv rendelkezik-e megfelelően meghatározott stratégiai tengelyekkel, prioritásokkal és célokkal, és hogy ezek vajon releváns és megvalósítható célkitűzések-e.

A SAPARD program

A SAPARD program a célkitűzések tartalmát, a megvalósítás eszközrendszerét és intézményi hátterét tekintve a közös agrárpolitika kivitelezésére való felkészülést segítette, és lényegében a jelenleg megvalósuló AVOP és az NVT „tanulóprogramjának” tekinthető. A SAPARD Program 2000-2006 közötti programját (Tervet) a Magyar Kormány az Európa Tanács 1999. július 21-i rendelete alapján készítette el. A SAPARD Programnak az Európai Bizottság észrevételei alapján átdolgozott végső változatát a STAR Bizottság 2000. szeptember 13-án fogadta el.

Az Európai Bizottság állásfoglalásával Magyarország SAPARD programja elfogadott mezőgazdasági és vidékfejlesztési programmá vált, így megnyílt annak a lehetősége, hogy a benne megfogalmazott intézkedések társfinanszírozást kapjanak a közösségi költségvetésből.

A SAPARD Program keretében rendelkezésre álló pályázati lehetőség 2002. november végétől 2004. április végéig állt nyitva a pályázók részére.

A Program eredetileg tervezett 9 intézkedéséből hat akkreditálására került sor:

Technikai segítségnyújtás (az ezen intézkedésre elkülönített összegből volt finanszírozható a program népszerűsítése, információs anyagok elkészítése, azon előadások és tanfolyamok szervezése, amelyek a SAPARD Programról szóltak) A fenti intézkedések közül az akkreditációs folyamat első körében négy került akkreditálásra 2002-ben és további kettő 2004-ben.

Az akkreditált intézkedések a következők voltak:

- ***Agrárgazdaságok beruházásai***
- ***Mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozása és marketingje***
- ***A vidéki infrastruktúra fejlesztése és javítása***
- ***technikai segítségnyújtás***
- ***Falufejlesztés és –megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése***
- ***A gazdasági tevékenységek diverzifikálása, többféle, illetve alternatív jövedelemszerzést biztosító tevékenységek fejlesztése***

A SAPARD Programra beérkezett pályázatok száma és projektköltsége a mezőgazdasági ágazat nagy forrásigényét támasztja alá. A támogatási keret végleges felhasználásának határideje 2004. szeptember 30. volt.

A SAPARD kapcsán felhalmozódott tapasztalatok nagy segítséget jelentettek az AVOP és NVT eljárásrendjének egyszerűbbé és logikusabbá tételében. A felkészülési folyamatból a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés nyerte a legtöbbet.

Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)

Az AVOP az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs Részlegéből, valamint a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközből (HOPE) támogatható intézkedésekre terjed ki. Az AVOP három fő fejlesztési irányt, prioritást határoz meg, amelyekhez 8 intézkedés (és a megvalósításukat segítő technikai segítségnyújtás) társul:

1. prioritás: A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban

- Mezőgazdasági beruházások támogatása
- A halászati ágazat strukturális támogatása

- Fiatal gazdák induló támogatása
- Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása

2. prioritás: Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása

- A mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése

3. prioritás: Vidéki térségek fejlesztése

- Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése
- Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése
- Falufejlesztés, -megújítás a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése
- LEADER+

Technikai segítségnyújtás

Az AVOP megvalósításához rendelkezésre álló nemzeti és közösségi forrás összesen 107,8 milliárd Ft (442,8 millió euró), amelyből 2006-ban 46,6 milliárd Ft (182,8 millió euró) állt rendelkezésre.

A projektek minősége

Az MVH Regionális Illetőségű Kirendeltségek munkatársainak tapasztalatai alapján elmondható, hogy a benyújtott pályázatok formai és dokumentációs minősége jelentősen, a szakmai minőség érzékelhetően javult. Ez részben a pályáztatás egyszerűsítésére irányuló jogszabályi változásoknak és a közvetítő szervezet tájékoztatási tevékenységének, részben a pályázók rutinszerzésének köszönhető.

Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)

Magyarország Nemzeti Vidékfejlesztési Terve (NVT) az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garanciarészlegéből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedéseket tartalmazza. Kijelöli a vidéki térségek fenntartható fejlődését biztosító célkitűzéseket, a megvalósításukat szolgáló intézkedéseket, valamint az azok keretében támogatható tevékenységeket. Meghatározza továbbá a támogatás igénybevételének feltételeit és végrehajtásuk részletes szabályait is. Az NVT támogatja a környezetbarát mezőgazdasági termelést, segítséget nyújt a kedvezőtlen adottságú területeken folytatott gazdálkodáshoz, az ország erdőborítottságának növeléséhez. A terv intézkedései hozzájárulnak ezen kívül a féléig

önellátó gazdaságok gazdasági életképességének javításához, valamint a termelői csoportok létrehozásához és működéséhez. 2004 őszétől kezdődően az alábbi 6 intézkedés keretében érkeztek be pályázatok:

- Agrár-környezetgazdálkodás támogatása,
- Kedvezőtlen adottságú területek támogatása,
- Mezőgazdasági földterületek erdőtelepítési támogatása
- Az Európai Unió környezetvédelmi, állatjólléti és higiéniai előírásainak való megfelelés támogatása
- A félig önellátó mezőgazdasági üzemek szerkezetátalakításának támogatása,
- Termelői csoportok létrehozásának és működtetésének támogatása

Az csatlakozási előkészületek után térjünk vissza az EU vidékfejlesztési politikájához. A preferálandó célok, és a támogatási feltételek meghatározása 7 éves ciklusokban történik, így a 2000-2006-os időszakot követően a támogatások programozása a 2007-2013-as intervallumot öleli fel.

III.3. - Vidékfejlesztés 2007-2013

A közös agrárpolitika (CAP) első pillérének 2003-ban és 2004-ben végrehajtott alapvető reformját követően a Mezőgazdasági Tanács 2005 áprilisában elfogadta a 2007-2013 közötti vidékfejlesztési politika alapvető reformját.

A vidékfejlesztési politika alapját a következő három fontos jogi eszköz képezi:

- a vidékfejlesztésre vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatások,
- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló tanácsi rendelet és
- a bizottsági végrehajtási rendelet.

A Közös Agrárpolitika (CAP) finanszírozásáról szóló rendelet rendelkezik két új alap létrehozásáról 2007-re, melyek közül mindegyik a CAP egy-egy pillérét finanszírozza:

- az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (**EMGA**) az 1. pillérhez,
- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (**EMVA**) - a 2. pillérhez.

Az EMVA finanszírozási szabályai némileg eltérnek az EMGA szabályaitól. Miközben az EMGA a CAP rá eső részét havi nyilatkozatok alapján finanszírozza, az EMVA általi finanszírozás a „differentiált előirányzatok” elvére épül, és magában foglalja az előfinanszírozást, köztes kifizetéseket és végső kifizetéseket.

Az 1290/2005 számú Tanácsi Rendelet által létrehozott egységes pénzügyi eszköz, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) 2007. január 1-jén kezdte meg működését. Az összevont támogatási alap elősegíti a mezőgazdaság és az erdészet versenyképességének növelését, a vidéki környezet és a termőföldek minőségének megőrzését, illetve a vidéki lakosság életminőségének javulását, a vidék gazdasági tevékenységének diverzifikálását. Ezek a 2007-2013 közti időszakra érvényes általános célok besorolhatók a Közös Agrárpolitika (CAP) második pillére, a vidékfejlesztés alá. A vidékfejlesztési politika 2007-től tehát egységes programozási és finanszírozási keretbe illeszkedik, és ezáltal javulhat annak koherenciája és átláthatósága.

Célok

Az Alap a vidékfejlesztés közösségi szinten meghatározott három célkitűzés megvalósításához járul hozzá:

- A mezőgazdaság és az erdészet versenyképességének növelése, szerkezetváltási támogatásokon keresztül
- A természet és a vidéki tájak állapotának javítása, a földhasználat eszközén keresztül
- Az életminőség javítása, valamint a gazdasági tevékenység diverzifikálásának elősegítése a rurális területeken

Az EMVA forrásai kiegészítik a nemzeti, regionális és helyi szintű fellépést, és hozzájárulnak a közösségi prioritások megvalósulásához. Egy negyedik, ún. „Leader tengely” a Leader közösségi kezdeményezések kapcsán szerzett tapasztalatokat kívánja kamatoztatni. Ez a tengely a vidékfejlesztés célját szolgáló, alulról építkező helyi kezdeményezések megvalósítási lehetőségeit vázolja fel.

Stratégiai megközelítés

A Tanács a Község általános szakpolitikai prioritásai alapján stratégiai vidékfejlesztési iránymutatásokat alakított ki, melyek alapján a tagállamok kidolgozták nemzeti stratégiájukat. A stratégiák a konkrét nemzeti célkitűzéseket, valamint az Alapból és más forrásokból származó támogatás szintjeit állapítják meg.

A nemzeti stratégiák alapjául a következő hat stratégiai iránymutatás szolgál:

- A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének javítása
- A környezet és a vidék állapotának javítása
- A vidéki élet minőségének javítása és a diverzifikáció ösztönzése
- Helyi kapacitásépítés a foglalkoztatás és a diverzifikáció érdekében
- A prioritások megvalósítását szolgáló programok létrehozása
- A közösségi eszközök egymást kiegészítő jellegének biztosítása

A nemzeti stratégia végrehajtása vidékfejlesztési programokon keresztül történik, amelyek intézkedéscsoportokra bonthatók tovább. A programok elemzik az egyes tagállamok helyzetét, és meghatározzák a kiemelt célokat, valamint az elvárt eredményeket a 2007-2013-as időszakra.

A stratégia megvalósulásának nyomon követése céljából a tagállamoknak kétfévente összefoglaló jelentések formájában kell beszámolniuk a Bizottságnak a végrehajtás állásáról és az elért eredményekről.

2007-2013 közötti időszakra szóló vidékfejlesztési politika - összhangban az új vidékfejlesztési rendeletben meghatározott három tematikus tengellyel tehát a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás versenyképességének növelésében, a környezet és a vidék állapotának fejlesztésében, az életminőség javításában és a vidéki gazdaság diverzifikációjának előmozdításában szeretne eredményeket elérni. Ennek keretében Magyarország az elmúlt időszak vívmányaira épít. Noha megindultak már kedvező folyamatok, a korlátozott pénzügyi források és az időszak rövidege (5-6 év) miatt ezek a folyamatok még nem bizonyultak elégségesnek, és ezért további erőfeszítésekre van szükség a meglévő eredmények folyamatos javításához és megszilárdításához.

Az **I. tengely** célja a termelés további modernizációja azáltal, hogy a gazdálkodókat szerkezeti változások végrehajtására is ösztönzi, melynek eredményeképpen elsősorban minőségbeli javulás várható. A modernizáció összetett módon kerül kezelésre az intézkedések harmonizálása révén, annak érdekében, hogy ellensúlyozhatók legyenek a jól meghatározott gyengeségek, valamint kihasználhatóvá váljanak az erősségek. Az összetett megközelítésen keresztül a mezőgazdaság és az erdészet technikai fejlesztését támogatják az emberi erőforrás fejlesztését szolgáló intézkedések (képzés, tájékoztatás, fiatal gazdálkodók támogatása, gazdaságátadás); ezen felül a gazdálkodókat korszerűbb és kiterjedtebb tanácsadási rendszer is segíti. Az intézkedések támogatják a gazdálkodók közötti együttműködéseket (termelői csoportokban) az erősebb piaci pozíció elérése érdekében. A program lehetőségeket biztosít a gazdaságilag nem életképes gazdaságok számára arra, hogy stabilizálják és megváltoztassák termelési struktúrájukat. Előtérbe kerülnek a mezőgazdasági és erdészeti termékek értékét növelő és minőségét javító fejlesztési tervek, valamint az infrastrukturális fejlesztés és technikai korszerűsítés. Az intézkedések javítják a gabonatermelési feleslegek megfelelő csatornába való telerelését azáltal, hogy korszerűsítési lehetőségek létrehozásával ösztönzik a bioenergia-termelést (bioüzemanyag) és az állattartást. A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás nagyobb szerephez juthat a bioenergia-termelésben. A bioüzemanyag-gyártáson túl az energetikai célú erdőgazdálkodás, valamint a biogáztermelés is támogatott tevékenységnek minősül.

A racionálisabb földhasznosításhoz és a környezetvédelemhez kapcsolódó intézkedések a **II. tengely** köré szervezettek, formálisan két alrendszert alkotva. A vonatkozó előírásokon túli költségek és az elmaradt jövedelem kompenzációjára irányuló intézkedések az első alrendszerbe tartoznak. A kompenzációs típusú támogatási rendszerek révén egy sikeres agrár-környezeti program folytatódik, melynek részeként a Natura 2000 területek is bevonásra kerülnek a támogatási rendszerbe. Ezen intézkedések révén a gazdálkodókat arra ösztönzik, hogy csökkentsék a környezeti terheléseket, tartsák fenn a biológiai diverzitást, valamint járuljanak hozzá az élővizek védelméhez. Számos őshonos állatfaj tartása nem gazdasági szempontból, hanem az ezen fajok által biztosított értékes genetikai alap okán érdeke a gazdálkodóknak, és keresztezési célokra is használhatók. Ezek megőrzése érdekében támogatást kapnak mindazok, akik vállalják ezen állatfajok tartását. A kedvezőtlen adottságú régiók támogatása fontos szerepet játszik a külterjes mezőgazdasági termelés életben tartásában, ezáltal támogatva a tájvédelmet és a foglalkoztatás kérdését is. A földhasználattal kapcsolatos intézkedések képezik ezen tengely másik alrendszerét. A hatékonyság szempontjából tekintve a földhasználat megváltozása (a termelés hatékonyságának érdekeit

szolgálva, amennyiben a mezőgazdasági használat visszaesett a kedvezőtlenebb adottságú termőhelyeken, valamint az erdősítés) különös hangsúlyt kap, azonban – különösen a nem mezőgazdasági földterületeken való erdőtelepítés és az agrár-erdészeti rendszerek esetében – fontos a biodiverzitás fenntartásának szemszögéből is.

A **III. tengelybe** tartozó intézkedések célja a vidéki térségeken élők jövedelemtermelési lehetőségeinek és életminőségének javítása a jövedelemtermelő beruházások előmozdítása által – ami ezen tengely fő fókuszpontja – és ezáltal a munkahelyek teremtése és megtartása érdekében. A program lehetővé teszi vidéki vállalkozások átfogó módon történő fejlesztését, ideértve a műszaki fejlesztést, tanfolyamok és tanácsadó szolgáltatás igénybevételét, valamint a minőségi előírásoknak való megfelelés biztosítását. Elősegíti új vállalkozások létrehozását, emeli a termékek és a szolgáltatások minőségét és hozzáadott értékét, valamint ösztönzi a vállalkozók integrációinak létrejöttét. Az életminőség javításának célja elsősorban a vidéki térségeken hiányzó szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása, melyeket integrált közösségi szolgáltatóhelyeken és a helyi szükségletekhez igazított megoldásokkal valósítanak meg a költséghatékonyság biztosítása érdekében. A kulturális és rekreációs lehetőségek bővítése, a vidéki örökség megőrzése és fenntartható használata nem csak a falusi turizmus fejlesztését jelenti, hanem elengedhetetlen feltétele a vidéki lakosság életminőség-javításának is. A helyi fejlesztési stratégiák - melyeket a képességek és kapacitások fejlesztésének eredményeképpen a köz- és a magánszektor képviselőinek együttműködése alapján dolgoznak ki (Helyi Vidékfejlesztési Közösségek) - segítenek megvetni ezen fejlesztések alapjait, de segítenek a fejlesztések beágyazódásában és abban is, hogy egy keretet alkossanak. A fentiek intézményi kereteit a Helyi Vidékfejlesztési Irodák hálózata biztosítja, amely kistérségi szinten működik, és Magyarország teljes területét lefedi.

III.4. - I. Tengely - A mezőgazdasági és az erdészeti szektor versenyképességének növelése

A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás versenyképességének növelése keretében az EU minden olyan kezdeményezést támogat, amely fokozza a humán- és a fizikai tőke lehetőségeit, valamint az agrártermelés minőségét.

A humántőke fejlesztésének érdekében az alábbi területeket támogatja:

- Informatika, technológiai és gazdasági ismeretek terjedését elősegítő képzési programok,

- Fiatal gazdák induló támogatása, 40 évnél fiatalabb, új gazdaságot beindító vagy már meglévő gazdaság irányítását átvevő gazdálkodók esetében
- Korengedményes nyugdíj, 55 évnél idősebb gazdák esetében
- Tanácsadó szervezetek működtetése

A mezőgazdaság fizikai potenciáljának növelése érdekében az alábbi intézkedésekre van szükség:

- A mezőgazdasági és erdőterületeken folyó gazdálkodás modernizálása. Ennek része az új művelési technológiák meghonosítása, a primér termelés és a primér termékek feldolgozásának támogatása, valamint az agrármarketing erősítése.
- Infrastruktúrafejlesztés
- Természeti kockázatok csökkentése, természeti csapások elhárítása

A termeléssel és a termékek minőségével kapcsolatban az alábbi célokat kell figyelembe venni:

- Támogatni kell a gazdákat, hogy igazodni tudjanak az egyre bonyolultabb és egyre nagyobb bevételkiesést eredményező uniós szabályokhoz és előírásokhoz.
- Érdeklétté kell tenni őket a minőségi termékek előállításában, népszerűsíteni kell az őstermelőktől származó árukat

Részletes intézkedések az I. tengellyel kapcsolatban

A humán tőke fejlesztését és a tudás támogatását célzó intézkedések

1. Szakképzési és támogatási tevékenységek

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés általános célja az agrárágazatban dolgozók szaktudásának növelése annak érdekében, hogy versenyképességük és gazdálkodásuk fenntarthatósága javuljon.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére nyújtott, iskolarendszeren kívüli szakmai képzések, tanfolyamok, gyakorlati bemutatóval egybekötött tájékoztató programok és ügyfélszolgálati tájékoztatás támogatottak, amelyek hozzájárulnak az érintettek versenyképességének fokozásához, a vállalkozásuk összeteljesítményének növeléséhez, a kölcsönös megfeleltetés és egyéb követelmények és előírások megismeréséhez

és azoknak való megfeleléshez, új vállalkozások elindításához, a mezőgazdasági és mezőgazdaságon kívüli tevékenységek diverzifikálásához.

2. Fiatal gazdák induló támogatása

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja segíteni a fiatal gazdálkodókat abban, hogy gazdaságaikat elindítsák, és célkitűzés továbbá a szerkezetváltás előidézése a gazdaságokban a mezőgazdasági munkaerő életkor szerinti megoszlásának javításával, a vidéki térségek népességmegtartó képességének javítása, valamint a mezőgazdasági tevékenységek hosszú távú fenntartásának biztosítása. Az intézkedés hozzájárulhat olyan fiatal gazdálkodók vállalkozásainak beindításához, akik növénytermesztési (ideértve a kertészeti tevékenységet is), állattenyésztési vagy vegyes gazdálkodási tevékenységet kívánnak folytatni.

Az intézkedés tartalma:

Támogatások nyújthatók jövedelemtámogatás formájában a mezőgazdasági termelési tevékenységek feltételeinek megteremtésére, ezen tevékenységek során felmerült költségek fedezetére, valamint a mezőgazdasági termelőket és munkavállalókat megcélzó Gazdaságátadási intézkedésben részt vevő gazdálkodók gazdaságainak átvételére és azok fejlesztésére.

Kedvezményezettek köre:

Bármely természetes személy 18 és 40 éves életkor között, aki középiskolai szintű mezőgazdasági végzettséggel rendelkezik, személyesen vezetett első gazdaságot hoz létre – gazdaságot vesz át bármely olyan gazdálkodótól, aki a Gazdaságátadási intézkedés résztvevője, és üzleti tervvel rendelkezik a gazdálkodási tevékenységek fejlesztésére. A gazdaság vezetője olyan természetes személy lehet, aki egyéni vállalkozó és mezőgazdasági tevékenységet folytat.

3. A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása (korai nyugdíjba vonulás)

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés bevezetésével az üzemek hatékonysága, a foglalkoztatás kiterjesztése, a mezőgazdasági termelők életkorszerkezete javítható, a családi agrárvállalkozások struktúrája optimalizálható, azaz a gazdaságok életképessége és versenyképessége fokozható.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretén belül az 55 év fölötti gazdák és alkalmazottak, akiknél a nyugdíjkorhatár férfiak esetében 62 év, nők esetében 60 év, lehetőséget kapnak arra, hogy a tulajdonukban lévő gazdaságot átadják fiatal gazdáknak, és hogy az egyéb tevékenységükből származó jövedelmük mellett egy meghatározott időszakban rendszeres juttatásban részesüljenek. Az átadás módja: eladás vagy ajándékozás.

Kedvezményezettek köre:

Azok az egyéni gazdálkodók, akiknek a főtevékenységük a mezőgazdasági termelés, abban az esetben részesülhetnek a támogatásokban, ha a megfelelnek az alábbi feltételeknek:

- 55 év vagy afölötti életkor, de a gazda az átadás időpontjában még nem érte el az öregségi nyugdíjkorhatárt (férfiak esetében 62 év, nőknél 60 év).
- saját jogon nem kap semmilyen nyugdíjat,
- a gazda az átadást megelőző 10 évben mezőgazdasági tevékenységet folytatott,
- legkevesebb 3 ha területen gazdálkodik, az átadás után semmilyen üzleti célú mezőgazdasági tevékenységet nem folytat, kivéve az önellátást.
- a gazdasági skálán az 1 EUME értéket éri el. Az átadó gazdaságában dolgozó mezőgazdasági munkavállalók, amennyiben megfelelnek az alábbi követelményeknek:
- 55 év vagy afölötti életkor, de az átadás pillanatában még nem érte el az öregségi nyugdíjkorhatárt,
- saját jogon nem kap semmilyen nyugdíjat,
- az átadást megelőző 5 évben a munkaidejének legalább a felét a mezőgazdaságban dolgozta le az átadásra kerülő gazdaságban, mint segítő családtag vagy mint alkalmazott,
- végleg felhagy az üzleti célú mezőgazdasági tevékenységgel (kivéve az önellátást), és
- a társadalombiztosítás biztosított személyként tartja nyilván.

Ezenkívül a támogatás további feltétele, hogy a gazdaságot egy mezőgazdasági termelőnek kell átvennie.

4. Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés általános célja, hogy növelje a mezőgazdasági üzemek és erdőtulajdonosok versenyképességét és hatékonyságát, elősegítse a mezőgazdaság fejlődését

fenntarthatóságát, valamint hogy szaktanácsadói szolgáltatásokat biztosítson a farmgazdálkodás területén.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók számára támogatás adható olyan szaktanácsadói szolgáltatások igénybevételéből származó költségek viseléséhez, amelyek gazdaságuk összteljesítményének javítására, a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartásával összefüggő előírások, valamint a 1782/2003/EK rendeletben meghatározott üzemvezetési követelmények és a munkahelyi biztonságra vonatkozó közösségi előírások megismerésére irányulnak.

Kedvezményezettek köre:

Támogatás adható azoknak a mezőgazdasági termelőknek vagy erdőgazdálkodóknak, akik – nemzeti jogszabályok szerint – szaktanácsadói szolgáltatást vesznek igénybe akkreditált Területi Szaktanácsadási Központtal kötött, legfeljebb 1 év időtartamra szóló szerződés alapján. A mezőgazdasági termelők csak abban az esetben kérhetnek támogatást egy második szerződésre vonatkozóan, ha a gazdálkodási körülményeikben jelentős változás történt.

A fizikai erőforrások szerkezetváltását és fejlesztését célzó intézkedések és az innováció elősegítését célzó intézkedések

1. A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célkitűzései az intézkedés bevezetésének három fő indokával összhangban csoportosíthatók:

Először, a mezőgazdasági termelés modernizációja, az állattenyésztés, a kertészet és a szántóföldi termesztés technológiai szintjének emelése. Az állattenyésztés hatékonyságának és versenyképességének fejlesztése, a jobb termékminőség elérését célzó új technológiák bevezetése, az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának elősegítése szintén az intézkedés céljai közé tartoznak.

Másodszor, az intézkedés hozzá kíván járulni a szántóföldi ágazatra alapozott mezőgazdaság diverzifikációjához oly módon, hogy elősegíti a kertészeti beruházásokat és az energia-előállításához felhasznált, rövid vágásfordulójú sarjerdők révén történő biomassza-termelést. A

magyar mezőgazdaság jelenlegi egyensúlyhiánya – nevezetesen a szántóföldi gazdálkodás túlsúlya – ily módon mérsékelhető.

Harmadszor, az intézkedés biztosítani kívánja az EU meghatározó elvárásainak való megfelelést, a környezetvédelmi szabványok, különösen a Nitrát Irányelv követelményei, az állatjólét, az élelmiszer-higiénia és a trágyatárolás területein. A hangsúly a Nitrát Irányelv követelményeinek teljesítésén van. A gazdaságoknak 2008. május 1-ig kell megfelelniük ezeknek a követelményeknek. A teljesítendő Közösségi követelmények részletes listáját az 5. melléklet tartalmazza.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés támogatni kívánja az építési beruházásokat, hogy fejlődjön a mezőgazdasági alaptevékenység hatékonysága a szántóföldi növénytermesztésben, a kertészetben és az állattenyésztésben, a környezetvédelmi, higiéniai és állatjóléti szempontokat figyelembe véve. Másrészt, az energia-megtakarítás, a környezetvédelem és a hatékonyság növelése céljából magába foglalja az alkalmazott gépek és technológiai berendezések modernizációját, ugyanezek korstruktúrájának javítását, a régi gépek jobb környezeti teljesítményű gépekre való cseréjét, valamint az agrotechnikai és technológiai szint emelését célzó fejlesztéseket. Ezenkívül az intézkedés támogatja az új technológiák, valamint a termelést és az értékesítést elősegítő információs rendszerek bevezetését. Az intézkedés keretén belül a rövid vágásfordulójú, energetikai célú fás ültetvények telepítése is támogatott. Az állattenyésztés területén a legjelentősebb technológiai hiány a trágyatárolással és -kezeléssel kapcsolatos EU-elvárások teljesítésében tapasztalható. A probléma megoldásához jelentős beruházások szükségesek. Az elavult technológiájú kapacitások késleltetik az ágazat versenyelőnyhöz való jutását. A kertészet területén a termelés általános technológiai színvonala gyenge. Ráadásul az ültetvények struktúrája és korszerkezete kedvezőtlen. Az ágazatban legnagyobb lemaradás az alacsony feldolgozottsági szintű mezőgazdasági termékek körében, az alacsony hozzáadott értékkel kapcsolatban tapasztalható. A biomassza-előállítás területén a szükséges nyersanyagok termelésére kell fókuszálni. A tárolási lehetőségek és betakarítási technológiák beruházásai csökkenthetik a biomassza-termelés technológiai lemaradását. Ami a szántóföldi termesztést illeti, a beruházások az ágazat általános technológiai szintjének fejlesztésére irányulnak, ahol jelentős technológiai lemaradás figyelhető meg az EU-országokkal való összehasonlításban. Az információtechnológia és berendezések használata a magyar gazdák körében meglehetősen korlátozott. A modern számítástechnikai alapú technológiák használatának elterjesztéséhez e területen további beruházásokra van szükség.

2. Az erdők gazdasági értékének javítása

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja az erdészeti célra használt géppark fejlesztése és korszerűsítése, ideértve további gépek és berendezések vásárlását is, valamint az erdőállomány gazdasági értékének növelése az állománynevelési tevékenységek támogatása révén. A fenntartható erdőgazdálkodás keretébe tartozó beruházások a kedvezőtlen adottságú és Natura területeken ugyancsak az intézkedés céljai közé tartoznak.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés célja az erdészeti gépek és kiegészítő berendezések vásárlásának és fejlesztésének, valamint a meglévő faállományt érintő állománynevelési tevékenységek támogatása. A beruházások típusai:

Az intézkedésen belüli tevékenységek:

- A fakitermelési szakaszig használatos erdészeti célú gépek vásárlása
- A fiatal erdőállományok támogatása az első gyéritésig az erdőgazdálkodási tervek alapján

3. A mezőgazdasági termékek értéknövelése

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja a mezőgazdasági termékek értékének növelése az élelmiszeripari és nem élelmiszeripari (bio-üzemanyag) jellegű feldolgozási tevékenységet folytató vállalkozások szerkezetváltásának, technikai-műszaki fejlesztésének támogatásával, olyan fejlesztések előmozdítása által, amelyek újszerű, innovatív, magas minőségű termékeket állítanak elő, kielégítve speciális fogyasztói igényeket is, emelve az élelmiszerbiztonság és higiénia szintjét is.

További célkitűzése az intézkedésnek, hogy ösztönözze az előállított biomassza energetikai célú felhasználását, valamint jelentős hozzáadott értéket képviselő, kiváló minőségű termékek kifejlesztését.

4. A mezőgazdaság és az erdészet korszerűsítéséhez kapcsolódó infrastruktúra

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja az öntözővíz biztosításához szükséges létesítmények állapotának és kapacitás-kihasználtságának javítása a víz és energiatakarékos öntözéses-gazdálkodás fejlesztése érdekében, mellyel a termelők a várható klímaváltozás káros jelenségeit

csökkenthetik. Az intézkedés további célja a termőföld meliorációs beavatkozásokkal történő védelme, a helyi vízkárelhárítás hatékonyságának, a vízkészletek helyben tartásának és tározási lehetőségének javítása. Az intézkedés célja továbbá a mezőgazdasági üzemekben képződő biotermék, lebomló kommunális hulladék magas hatékonyságú energetikai felhasználásának elősegítése, a megújuló energiaforrások fokozott kihasználása, a fűtési hálózatok korszerűsítése, valamint a geotermális energia növényházakban történő hasznosítása, a tanyák energiaellátásának kiépítése. Burkolt mezőgazdasági utak létesítése, melyek kizárólag az agrárlogisztika fejlesztésének részét képezik, a történelmi borvidékek megközelítését szolgálják, valamint a tanyák jobb elérhetőségét teszik lehetővé. Az erdészeti infrastruktúra javítása mérnökbiológiai létesítmények alkalmazásával lehetővé teszi az erdőtalajok erózió elleni védelmét, vízmosáskötések kialakítását, a káros vizek elvezetését, illetve szükség esetén erdei kisvíztározók létesítését. A szakszerű erdőművelés alapfeltétele a zárt erdőterületek mélységben történő megközelíthetőségének biztosítása erdészeti feltáró utak révén.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében támogatható a mezőgazdasági utak fejlesztése, a mezőgazdasági üzemek energiaellátása, illetve technológiai és kommunális vízellátása, valamint a szakszerű szennyvízkezelés létesítményei, a vízrendezés kollektív beruházásai, továbbá az ezek működtetéséhez szükséges közösségi (több üzem érdekében létesített) beruházások. Az intézkedés végrehajtása során támogatható az erdészeti feltáró úthálózat és erdészeti rakodók létesítése, felújítása, az erdőtalaj védelmét szolgáló műtárgyak építése, kiserőutak építése, felújítása.

Átmeneti intézkedések

1. A szerkezetátalakítás alatt álló, félig önellátó gazdaságok támogatása

Az intézkedés célkitűzései:

Az árutermelésre képes, a piaci kihívás követelményeinek megfelelő, de tőkehiányos kisgazdaságok segítése, az általuk végzett mezőgazdasági tevékenység fenntartása és fejlesztése, jövedelemszerzési lehetőségeinek javítása, a gazdaságok árutermelésre való átállásának segítése.

Az intézkedés tartalma:

A támogatás célja a csak részben árutermelő (félíg önellátó) gazdaságok árutermelésre való átállásának elősegítése jövedelem-kiegészítő támogatás nyújtásával.

Kedvezményezettek köre:

A támogatás kedvezményezettjei azok az őstermelők, illetve magánvállalkozók és családi gazdálkodók, akik az önellátáson felül mezőgazdasági termékeik egy részét kereskedelmi forgalomban értékesítik. A félíg önellátó gazdaságok definíciója figyelembe veszi a gazdaságok minimális és maximális méretét, a piacra vitt termelés arányát, és/vagy a támogatásra alkalmas gazdaságok jövedelmi szintjét.

2. Termelői csoportok létrehozásának támogatása

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja a mezőgazdasági termelők termékeinek biztos piacra juttatása termelői csoportok létrehozatalának, működtetésének és növekedésének támogatásával. Az intézkedés célja az, hogy segítse kb. 100 új termelői csoport létrehozását az országban.

Az intézkedés tartalma:

A támogatás az állami elismerési határozattal rendelkező termelői csoportok létrehozásának és működésének költségeihez járul hozzá.

Kedvezményezettek köre:

A termelői csoportokról szóló 81/2004. (V.4.) FVM rendelet alapján a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által – 2013. december 31-ig – állami elismerésben részesített termelői csoportok jogosultak a támogatás igénylésére, amelyek azzal a céllal jöttek létre, hogy a tagjaik termelését a piaci igényekhez igazítsák, közösen juttassák áruikat a piacra, kiszolgálják a nagy tételben vásárlókat és közös szabályokat alkossanak és alkalmazzanak. A termelői csoportok előnyben részesítendő ágazatai: borászati, tej- és hústermelő ágazat. Az intézkedés keretében – a párhuzamos támogatások elkerülése miatt – nem támogathatók a zöldség- és gyümölcságazatban tevékenykedő termelői értékesítő szervezetek, a dohányipari és a halászatú ágazatban működő termelői csoportok.

III.5. - II. Tengely - Természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása

A természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása cél keretében elő kell segíteni, hogy a gazdák és az erdőtulajdonosok a természeti környezet, a természeti erőforrások és a vidéki táj megőrzésével összeegyeztethető földhasználati módszereket alkalmazzanak. Ezért nélkülözhetetlen a biodiverzitás, a vízkészlet és a talajvédelem, valamint a klímaváltozás elleni küzdelem alapelveinek figyelembevétele, amely elvek betartását a piac nem értékeli ezért szükséges ezek uniós támogatása.

Részletes intézkedések az II. tengellyel kapcsolatban

A mezőgazdasági területek fenntartható használatára irányuló intézkedések

1. Kifizetés kedvezőtlen területen gazdálkodók részére

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés fő céljai a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítása, az extenzív kultúrák (gyep- és takarmánynövények) előmozdítása az érzékeny természeti területeken, a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat erősítése. Az intézkedés további fő célkitűzései a vidéki foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségek bővítése és javítása, új, alternatív, a környezetvédelem követelményeinek megfelelő vidéki gazdasági környezet kialakítása, valamint a kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység folytatásának és a mezőgazdasági célú földhasználat fenntartásának biztosítása, továbbá hozzájárulás az életképes vidéki közösségek fenntartásához.

Kedvezményezettek köre és jogosultsági feltételek:

Támogatás nyújtható minden regisztrált mezőgazdasági termelőnek (természetes és jogi személy), aki támogatásra jogosult területen mezőgazdálkodási tevékenységet folytat a következő kritériumok figyelembe vételével:

- Az 1257/1999/EK rendelet 19. vagy 20. cikke alapján meghatározott területen aktív mezőgazdasági tevékenységet folytat;
- A támogatottnak földhasználónak kell lennie;
- A minimális támogatható terület mérete: 1 hektár takarmánytermő terület (legelő vagy szántóföld);
- A parcella minimális mérete 0,3 ha;

- Az alábbi gabonák termesztése esetén nem nyújtható támogatás: őszi és tavaszi búza, rizs, napraforgó, kukorica, cukorrépa, burgonya, ipari növények és zöldségek;
- Nem részesülhetnek támogatásban az 50% feletti állami tulajdoni hányaddal rendelkező gazdaságok.

2. Natura 2000 kifizetések mezőgazdasági területeken

Az intézkedés céljai:

Támogatást kell nyújtani a mezőgazdasági termelők részére a Natura 2000 területeken történő gazdálkodáshoz, hogy az érintett területeken kezelni tudják a vadon élő madarak védelméről szóló, 1979. április 2-i 79/409/EGK tanácsi irányelv és a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK irányelv végrehajtásából következő hátrányokat. Az intézkedés fő célja a vonatkozó uniós jogszabályokban felsorolt indikátorfajok, kijelölt élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése és fenntartása a környezetkímélő földhasználati módok fenntartásával; a területek kijelölésének alapjául szolgáló természeti állapot és az azt létrehozó, illetve fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása; a faj- és élőhely védelem a kijelölt területeken (különös tekintettel a magas biodiverzitású gyepterületekre), valamint az előírásoknak megfelelő földhasználati szabályok betartatása.

Azon biodiverzitás szempontjából kiemelt jelentőségű területekre, illetve művelési ágakra, melyekre ezen intézkedés keretén belül nem megoldható a kompenzációs kifizetés (pl.: vizes élőhelyek – nádasok, extenzív halastavak, mocsarak, sásosok), ott a kötelező előírásokon túlmutató AKG intézkedés önkéntes támogatásai szolgálják a természetvédelmi célok teljesülését.

Az intézkedés tartalma:

A Natura 2000 területeken a kompenzációs kifizetés a földhasználati előírásokról szóló nemzeti rendeletben foglalt előírások betartásának ellentételezése céljából, hasznosítási irányonként eltérően, a többletköltségek és a kieső jövedelem alapján meghatározott kompenzációs támogatás, melyet évenként, a jogosultsági kritériumoknak megfelelő mezőgazdasági termelők igényelhetik. A védelmet kizárólag azon indikátorfajok és élőhely típusok szempontjából kell biztosítani, amelyek alapján a területet kijelölték. A Natura 2000 területek kedvező természeti állapotának megőrzése céljából szükséges olyan minimális földhasználati előírásokat alkalmazni, melyek a Natura 2000 területen gazdálkodók számára kötelezőek, a 38. cikk alapján ezért kompenzációs támogatás adható. E földhasználati

szabályokat nemzeti jogszabály állapítja meg. A különböző földhasználati ágakban megvalósított földhasználati módok eltérő mértékben járulnak hozzá a Natura 2000 területek faj- és élővilágának fenntartásához, a biodiverzitás megőrzéséhez, ezért a kompenzációs támogatás kifizetésekor a gyepterületek megőrzése az elsődleges. (Az erdő területek megőrzése szintén kiemelt fontosságú, mely a 46. cikk alatt kerül támogatásra). A gyepterületek kompenzációs támogatása 2007-ben kerül bevezetésre.

A Natura 2000 területnek kijelölt szántóföldi területek fenntartását a 275/2004. (X.8.) Korm. rendeletben foglalt kötelező és általános érvényű földgazdálkodási szabályok biztosítják. A hálózat egyes kiemelt jelentőségű szántó területei esetében a támogatás az AKG intézkedés Magas Természeti Érték természetvédelmi célprogramjain keresztül valósul meg.

3. Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés fő célja a vidéki táj megőrzése, az egyedi tájértékek fennmaradásának elősegítése, a növény- és állatvilág fajgazdagságának emelése, a környezeti állapot javítása, az önként vállalt agrár-környezetgazdálkodási előírások betartásának lehetővé tétele, valamint az előírások teljesítésének segítése és a Natura 2000 és egyéb magas természeti értékű területek közjóléti értékének növelése.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések alapján vállalt kötelezettségek teljesítéshez kapcsolódó, illetve azt elősegítő beruházások, illetve a gazdaságok területén megvalósított Natura 2000 program vagy egyéb, magas természeti értékű területek közjóléti értékét növelő beruházások támogathatók.

Az intézkedés részterületei (alintézkedések, tevékenységek):

A nem termelő beruházások olyan beruházásokat jelentenek, melyek a gazdaságok értékét, jövedelemtermelő képességét jelentősen nem befolyásolják, de annak természeti, illetve közjóléti értékét növelik.

Az erdősített területek fenntartható használatára irányuló intézkedések

1. A mezőgazdasági földterület elő erdősítése

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés fő céljai közé tartozik az ország erdővel borított területének növelése, az erdők környezetvédelmi, társadalmi, közjóléti és gazdasági szerepének növelése és az erdészeti szektor fejlesztésével a vidéki foglalkoztatottság arányának növelése, hogy a területek alternatív hasznosításával lehetővé tegyék a mezőgazdaság újrastrukturálását. A termelésből kivont mezőgazdasági területek esetében a fenntartási költségekhez hozzájáruló éves támogatás az erdősített hektárok után, legfeljebb ötéves időtartamra terjed ki.

Környezetfejlesztési cél a biodiverzitás gazdagítása természetközeli erdők telepítésével, a vidéki táj természeti alkotórészeinek megóvása, és a táj vonzerejének elősegítése. A teljes erdősített terület hozzájárul a víz és szél által okozott erózió elleni védelemhez, és a klímaváltozás mérsékléséért vívott küzdelemhez. Az erdőtelepítési terv jóváhagyási eljárása biztosítja azt, hogy nem valósulhat meg olyan erdősítés, amely a környezetre negatív hatást gyakorolna.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében támogatás adható a mezőgazdasági művelésből kivonni szándékozott területek első erdősítéséhez. Ezen belül támogatás adható a létesítési költségekre, az ápolás költségeire legfeljebb ötéves időtartamra, az erdősítés miatti jövedelem kiesés fedezésére pedig éves hektáronkénti támogatása adható, legfeljebb 15 éves időtartamra.

2. Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken

Az intézkedés tartalma:

Az agrár-erdészeti rendszerek olyan extenzív földhasználati rendszerek, amelyekben ugyanazon a földterületen fákat nevelnek és mezőgazdasági tevékenységet is folytatnak, kialakítva a mezőgazdasági és erdőterületek mozaikjait. Az intézkedés keretében a pályázók mezőgazdasági és erdészeti rendszereket egyesítő agrár-erdészeti rendszerek létrehozása céljából részesülnek támogatásban. A támogatás a létesítési költségeket fedezi. Az agrár-erdészeti rendszerek létrehozása során tághálózatú vagy fasor jellegű fásítások és állattartás biztosítja az adott földterület többcélú hasznosítását. A helyi szükségleteknek és feltételeknek megfelelő fajták kiválasztása, és – a mezőgazdasági földhasználat folytatásának biztosítása érdekében – fák és gyógynövények telepítése fás legelők, legelővédő cserje- és fasorok és facsoportok kialakítása céljából, extenzív legeltetés, tág hálózatú faültetvények ipari fa előállításához, erdei gyümölcs-, gyógynövény- és méztermelés.

Az erdészeti hasznosítás során a termőhelyi feltételeknek megfelelő tájfajtákkal biztosítottak a fás legelők, a legelővédő cserje- és fasorok és facsoportok, az ipari fa előállítását célzó tág

hálózatú faültetvények, valamint ezzel egyidejűleg erdei gyümölcs termelést is folytatnak. A mezőgazdasági hasznosítás során, a faállomány adta előnyöket kihasználva, extenzív legeltetéssel lehet a termelést kiegészíteni.

4. Erdő-környezetvédelmi kifizetések

Az intézkedés tartalma:

A fenntarthatóság gazdasági és ökológiai értelemben vett teljesülését az erdők esetében csak akkor érjük el, ha az erdőgazdálkodás versenyképességének javításával együtt az erdők környezeti állapotának fenntartására, javítására is megfelelő intézkedések születnek. Erdő-környezetvédelmi kifizetésekben erdőterület-hektáronként azok a kedvezményezettek részesülnek, akik önkéntes alapon a jogszabályokban, valamint a szakmai irányelvek figyelembe vételével kialakított erdőtervekben foglalt előírásokon túlmutató erdő-környezetvédelmi kötelezettségeket vállalnak. A kifizetések csak a vonatkozó kötelező követelményeken túlmutató kötelezettségvállalásokra terjednek ki, melyeket általános szabályként öttől tíz évig terjedő időtartamra kell vállalni. A kifizetések a kötelezettségvállalásokból eredő többletköltségeket és kieső jövedelmet fedezik. A magán- és közösségi tulajdonú erdőterületek rendkívül sokféle adottságait figyelembe véve, valamint annak érdekében, hogy biztosítsuk magántulajdonban lévő erdők számára a célprogramok elérhetőségét, 8 különböző célprogram került meghatározásra az intézkedés keretében. Ezek megvalósítása összhangban van az erdőbirtokosok érdekeivel és a környezet állapotának javításával.

5. Az erdészeti potenciál helyreállítása, és megelőző intézkedések bevezetése

Az intézkedés céljai

Az intézkedés célja az olyan tényezők hatásainak enyhítése vagy megszüntetése, melyek a társadalmi jóléti, szabadidős és környezetvédelmi szükségletek kielégítését fenyegetik, továbbá az abiotikus és biotikus károk megelőzése és megakadályozása, így a biodiverzitás megőrzéséhez és fokozásához történő hozzájárulás. Egy másik célkitűzés az erdőgazdálkodással kapcsolatos kockázatok csökkentése, az olyan károk megelőzése és megakadályozása, melyek az erdők ökológiai és jóléti funkcióit veszélyeztetik. A társadalom részére az erdők multifunkcionális szerepének betöltése biztosítandó. Egy másik fontos célkitűzés a termelési kockázatok mérséklése tőkehiányban szenvedő magán erdőgazdálkodók esetében, ami egyúttal garancia az erdők ökológiai és közjóléti szerepének, szolgáltatásainak

biztosítására, és ugyanilyen fontos az erdőkben keletkező károk megakadályozása és megelőzése is.

Az erdővédelem szempontjából kiemelkedő jelentősége van az európai monitoring rendszereknek, amelyeknek a működtetésébe az erdőgazdálkodókat is mind szélesebb területeken kell bevonni. Az önkéntes erdőgazdálkodói közreműködés erősíti azt a fajta környezettudatosságot, amely a fenntartható erdőgazdálkodás alapja.

Az intézkedés tartalma:

Támogatás nyújtható a tüzek és más természeti katasztrófák által károsított erdőkben történő erdészeti potenciál helyreállításához, valamint megelőző intézkedések bevezetéséhez. Az erdőtüzek elleni intézkedéseknek ki kell terjedniük a tagállamok által nemzeti erdővédelmi terveiknek megfelelően fokozottan vagy közepesen tűzveszélyesnek minősített területekre. Az erdőtüzekkel kapcsolatos adatok az erdészeti igazgatás által működtetett monitoring rendszerben kerülnek rögzítésre.

6. Erdőterületeket érintő, nem termelő jellegű beruházások

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja a megfelelő szintű elegyesség, több szintes állományszerkezet kialakítása az erdőkben, az erdők természetességének javítása, biológiai sokféleségének megőrzése és növelése, valamint egészségi állapotának javítása. Nagyon fontos ugyanakkor, hogy a rendelkezésünkre álló termőhelyi adottságokat kihasználva az erdőből, annak károsítása nélkül, az ember számára legtöbb hasznot tudjuk megtermelni.

Az erdők közjóléti szolgáltatásait biztosító beruházások az erdő és a társadalom kapcsolatának erősödését szolgálják. A jövőben, amikor az ember egyre távolabb kerül a természettől, ezeknek a kapcsolódási pontoknak kiemelkedő jelentősége lesz.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretében azok a beruházások részesülnek támogatásban, amelyek erdő-környezetvédelmi vagy más környezeti célkitűzés alapján vállalt kötelezettségek teljesítésével kapcsolatosak, vagy emelik az érintett terület erdejének vagy fás területének közjóléti értékét. A nem termelő beruházások olyan beruházások, amelyek az erdők gazdasági értékét, jövedelemtermelő képességét jelentősen nem befolyásolják.

Támogatott tevékenységek (nem termelő beruházások):

I. Az erdészeti potenciál növelése

1. a) Szerkezetátalakítás erdőállomány alatti erdősítéssel,
b) Szerkezetátalakítás tarvágást követően,
c) Szerkezetátalakítás állománykiegészítéssel.
2. Erdőszegélyek kialakítása.
3. Természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása.

II. Közjóléti és idegenforgalmi létesítmények kialakítása

III.6. - III. Tengely - A vidéki lakosság életminősége és a vidék gazdasági tevékenységének diverzifikálása

Gazdasági diverzifikálás céljai a következők:

- Nem-agrárjellegű tevékenységek meghonosodása, mikrovállalkozások indítása,
- turizmus, természeti örökség kezelése, összességében a fenntartható gazdasági fejlődés előmozdítása

Életminőség javítása:

- Kiemelt helyet foglal el a falusi lakóhelyek rehabilitálása és fejlesztése, a vidéki örökség megőrzése és értékeinek kiaknázása
- helyi gazdasági szakemberek és projektmenedzserek képzése

Részletes intézkedések az III. tengellyel kapcsolatban

A vidéki gazdaság diverzifikálására irányuló intézkedések

I. Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés elsődleges célja a mezőgazdaságból élő vidéki lakosság keresőképességének javítása, valamint az olyan agrárágazaton kívüli munkahelyek megteremtése és megtartása, amelyek hozzájárulhatnak a vidéki területekről való elvándorlás visszaszorításához és a vidéki életkörülmények javításához. Célja, hogy ösztönözze a mezőgazdaságból származó jövedelemmel rendelkező háztartások egyéb jövedelemtermelő, termelő és szolgáltató tevékenységeit, továbbá támogassa a helyben előállított termékek piacra vitelét.

Kedvezményezettek:

Gazdálkodók – regisztrált természetes és jogi személyek –, valamint a gazdálkodó háztartásokban élők. Természetes személyek esetében gazdaságon belüli fejlesztések támogathatóak. Jogi személyek esetében azon jogi személyek gazdaságon belüli fejlesztései támogathatók, amelyek mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelme meghaladja az összes bevételük 50%-át.

Az intézkedés tartalma:

Támogatás az alábbi tevékenységekre adható:

- technológiai fejlesztés,
- a beruházáshoz kapcsolódó szabadalom, engedély vagy gyártási technológia megvásárlása,
- a beruházáshoz kapcsolódó marketingtevékenység,
- nem élelmiszeripari minőségbiztosítási rendszerek bevezetése

Szabadalom és engedély megvásárlása, valamint nem élelmiszeripari minőségbiztosítási rendszer bevezetése kizárólag beruházás keretében támogatható. Az intézkedés keretében termőföld vagy ingatlan vásárlása nem támogatható.

2. Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása

A beavatkozás indoklása:

Az ÚMVP helyzetelemzése Magyarország vidéki területeire vonatkozóan megállapítja, hogy azokban az ezer lakosra jutó vállalkozások száma jelentősen elmarad az országos átlagtól. Magyarország vidéki területein a vállalkozások többsége kis- és mikrovállalkozás. Ebből adódóan az ÚMVP kiemelt célja a mikrovállalkozások támogatása, mely a jelen intézkedésben is érvényre jut. A fejlesztési igények felmérése alapján a mikro-vállalkozások fejlesztése többféleképpen is ösztönözhető.

Az inaktivitás csökkentése, illetve a helyi jövedelemtermelő lehetőségek bővítése érdekében szükséges a foglalkoztatási bázis kiszélesítése. A mikrovállalkozások általános támogatását a vidéki területekre jellemző kisebb méretgazdaságosságból adódó hatékonysági hátrányok indokolják.

A vállalkozói szellem és az olcsó munkaerő olyan értékek, amelyekre a vidékfejlesztési kezdeményezések építhetnek. Fontos azonban biztosítani azt, hogy a támogatás a projektek előkészítési fázisában is hozzáférhető legyen. A jövedelemtermelő és foglalkoztatói szerep fokozatos háttérbe szorulásával párhuzamosan a mezőgazdaságon kívüli jövedelemtermelő és

vállalkozási lehetőségek nemcsak a gazdálkodók, hanem a munkaképes vidéki lakosság számára is szükségessé váltak. A vidéki területeket sújtó, szociális és gazdasági hátrányokat eredményező inaktivitás és munkanélküliség csökkenthető a vidék belső erőforrásain alapuló, fenntartható gazdasági fejlődés révén. A területi elszigeteltség és a társadalmi-gazdasági leszakadás egymást erősítő folyamatainak mérséklése és visszafordítása érdekében társadalmi, környezeti és gazdasági szempontból hátrányos helyzetük miatt indokolt fokozott figyelmet fordítani a halmozottan hátrányos helyzetű térségekre. Szükséges a depressziós térségek versenyképességének erősítése, a helyi gazdaság élénkítése, továbbá a helyi közösségek felkészítése az európai uniós és egyéb elérhető források megszerzésére, melyeknek célja a fenntartható társadalmi, környezeti és gazdasági fejlődés támogatása.

A kedvezményezett vállalkozások típusai:

- Magyarországi székhelyű bejegyzett vállalkozások, szervezetek, valamint egyéni vállalkozások;
- Gazdasági szereplőként nem bejegyzett természetes személyek, akik vállalják, hogy a sikeres pályázati eljárást követően a projekt első kifizetésének időpontjáig regisztráltatják magukat.

Azok a gazdasági szereplők, akik magyarországi székhelyük vagy Magyarországon bejegyzett fióktelephelyük révén a devizajogszabályok alkalmazásában belföldinek minősülnek és megfelelnek a 2003/361/EK bizottsági ajánlás mikrovállalkozásokra vonatkozó feltételeinek, valamint az azzal harmonizáló hazai jogszabálynak (jelenleg a 2004. évi XXXIV. tv.).

3. turisztikai tevékenység ösztönzése

A beavatkozás indoklása:

A vidéki területek országos átlaghoz mérten kedvezőtlenebb foglalkoztatottsági helyzete (magasabb munkanélkülisége) javítható a helyben található tájképi, természeti, illetve kulturális örökség vonzerejének kihasználásán keresztül. A falusi szálláshelyek többségére a viszonylag alacsony szolgáltatási színvonal, illetve szerény kapacitáskihasználtság jellemző, ugyanakkor a falusi turizmus népszerűsége és így a szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma a statisztikai adatok szerint folyamatosan növekszik. Az idegenforgalomhoz kötődő szolgáltatások színvonala a vidéki területeken alacsony, a célcsoportok igényeihez nem minden esetben igazodik. A helyi táj, valamint a természeti és kulturális értékek bemutatása nem megfelelő. Hiányzik a látványosságok összehangolt

bemutatása és az ezekre vonatkozó egységes regionális kínálat. Az idegenforgalom számottevő multiplikátorhatást fejt ki, növeli a fogyasztók számát az adott régióban, következésképp elősegítheti a helyi gazdaságok és kistermelők által előállított termékek közvetlen forgalmazását, és élénkíti a helyi piacok forgalmát. A turisták fokozódó környezet- és egészségtudatosságának köszönhetően a természeti környezet és ezáltal a vidéki táj felértékelődik a szabadidő szempontjából. Ez főként a városi környezetből érkező vendégek esetében figyelhető meg, akik egyre nagyobb arányban töltik vidéken a szabadidejüket aktív pihenéssel. Így új típusú igény van kialakulóban a helyi termékek, kulturális értékek és életmód megismerésére. Az idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatások szerepet kapnak a vidéki területek gazdasági átalakulásában. A turisztikai bevétel erősíti a helyi gazdaságot, így hozzájárul az életminőség javításához és a regionális gazdasági hátrányok enyhítéséhez.

Kedvezményezettek:

- Természetes személyek,
- Bejegyzett mikro-, kis- és középvállalkozások, melyek Magyarországon székhellyel, telephellyel vagy fiókirodával rendelkeznek,
- Helyi önkormányzatok,
- Helyi önkormányzatok társulásai,
- Non-profit szervezetek, valamint
- A fentiek társulásai.

A „Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás” intézkedés kedvezményezettjei a jelen intézkedés keretében kizárólag akkor jogosultak támogatásra, ha a beruházást gazdaságon kívül valósítják meg.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés célja a fenntartható falusi és agroturizmus infrastruktúrájának és szolgáltatásainak, továbbá a turizmus vidéki formái közül a természeti környezet elemeire épülő aktív turizmusnak a fejlesztése.

A vidéki területek életminőségének javítására irányuló intézkedések

1. A vidéki gazdaság és a lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja az alapszolgáltatások elérhetőségének javítása a vidéki területek településein, a szolgáltatások körének bővítése, minőségük javítása, ennél fogva pedig a vidéki területek népességmegtartó erejének növelése, az életminőség javítása, továbbá a fenntarthatóság biztosítása.

Az intézkedés célja először is a többfunkciós szolgáltató központok létrehozása, a létrehozandó új funkciókból adódóan többnyire kihasználatlan épületek felújítása és műszaki korszerűsítése révén. E többfunkciós szolgáltató központok a helyi igényeken alapuló szolgáltatások nyújtásában nélkülözhetetlenek.

Másodszor, a tanyabusz szolgáltatás támogatásának célja a szolgáltatásokkal nem rendelkező hátrányos helyzetű települések (kistelepülések, külterületek vagy egyéb belterületek, lakott tanyák) hátrányainak mérséklése, az életminőség és a közszolgáltatások elérhetőségének javítása, az alapvető szociális szolgáltatások fejlesztésének segítése, a települési funkciók bővítése, a közösség fejlesztése, valamint az ifjúság vidékhez való kötődésének erősítése. Ebből adódóan szükséges a helyi igényeken alapuló, elsősorban lakossági, egyéni és közvetlen segítséget nyújtó szolgáltatások létrehozása, az információszolgáltatás akadálymentesítése, a szervezettípusok innovatív fejlesztése, valamint a személyi és tárgyi feltételek megteremtése.

Az intézkedés területi hatálya:

Az intézkedés azon vidéki területekre összpontosít, amelyeken a települések lélekszáma nem haladja meg az 5000 főt vagy a népsűrűség legfeljebb 100 fő/ km², továbbá azon települések külterületeire, ahol a lakosság több mint 2%-a külterületen él. A budapesti agglomeráció települései, továbbá a kistérségek városai és központjai az intézkedés keretében nem támogathatók.

Kedvezményezettek:

A többfunkciós szolgáltató központok és a tanyabusz szolgáltatás létrehozása esetében kedvezményezettek a helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások, non-profit szervezetek, valamint egyházak.

2. Falumegújítás és fejlesztés

A beavatkozás indoklása:

A vidéki lakókörnyezet, a települések általános fizikai megjelenése és a közösségi terek, közterületek állapota hanyatló képet mutat. A vidéki térségek vonzerejének növelése

érdekében a települések arculatát javítani kell. A vidéki térségekben a helyi termékek értékesítésére és hasonló gazdasági tevékenységekre alkalmas infrastruktúra viszonylag szegényes, illetve a helyi piacok felújításra szorulnak. A falvak megújítása, illetve az ezzel járó változások előidézése a vidéki területeken a helyi piacok létrehozását vagy felújítását teszi szükségessé annak érdekében, hogy a vidékről vonzóbb kép alakulhasson ki. A vidéki területek életszínvonalának javításában a játszóterek kialakítása is szerepet játszhat.

Kedvezményezettek:

Helyi önkormányzatok és társulásaik, civil szervezetek és egyéb egyesületek.

Támogatott tevékenységtípusok

- A falu környezetét és megjelenését javító kisléptékű infrastrukturális fejlesztések: Parkok, pihenőterületek, sétányok és egyéb közterületek (az elkülönülten kivitelezett utak és járdák, illetve csatornázás kivételével)
- A védelem alatt nem álló, közösségi és gazdasági célokat szolgáló, illetve a település megjelenésében jelentős szereppel bíró épületek külső felújítása.
- Új piacterek megnyitása és a meglévők fejlesztése a helyi mezőgazdasági termékek jobb eladhatósága érdekében, valamint e piacterek megfeleltetése az érvényes jogszabályoknak.
- Játszótér kialakítása gyermekek számára.

3. A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése

A kulturális örökség megőrzése

A beavatkozás indoklása:

A magyar vidéki területek bővelkednek kulturális, épített és természeti értékekben. A vidéki területek vonzóerejének növelése érdekében szükséges a vidék fejlesztése, valamint a kapcsolódó kulturális és természeti örökség megfelelő bemutatása. A vidéki települések nem rendelkeznek elegendő saját bevétellel építészeti örökségük, kulturális és természeti értékeik, illetve vagyontárgyaik megóvásához és fejlesztéséhez. Az épített örökségen kívül a települések természeti értékei, illetve a kapcsolódó zöld területek szintén meglehetősen elhanyagoltak, és jelentőségük egyre csökken a helyi közösségek szemében. A vidéki területek vonzóerejének növelése érdekében biztosítani kell a fenntartható fejlődést és a vidéki élethez kapcsolódó kulturális és természeti örökség megfelelő bemutatását.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés célja helyi szinten az épített, a természeti és a kulturális örökség védelme és megújítása a vidéki településeken. E tekintetben az építmények és a helyi örökség védelmének összehangolt, kölcsönös kapcsolatban lévő fejlesztése áll az intézkedés középpontjában.

Kedvezményezettek:

A Magyarországon bejegyzett non-profit jogi személyek, a települési önkormányzatok és társulásaik, valamint az egyházak.

Képzés és tájékoztatás

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja a vidéki térségekben élők ismereteinek, információinak és készségeinek fejlesztése a vidéki gazdaság diverzifikációjához, a nem mezőgazdasági vállalkozások fejlesztéséhez, a jövedelmi és foglalkoztatási helyzet javításához, a vidéki élet és élettér minőségének javításához.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés keretei között a III. tengely egyes intézkedéseinek kiválasztott és potenciális kedvezményezettjei – kizárólag olyan gazdasági szereplők, akiknek a célja vállalkozásuk fejlesztése – iskolarendszeren kívüli szakmai képzések, tanfolyamokon, tájékoztató jellegű programokon vehetnek részt, amelyek gyakorlati bemutatókat is tartalmaznak, továbbá a vidéki vállalkozók, az önkormányzatok, nonprofit szervezetek és természetes személyek számára nyújtott ügyfélszolgálati tájékoztatási tevékenységek is támogathatók. A fentiek mind hozzájárulhatnak az érintett vállalkozások jövedelmezőségének fejlesztéséhez, új vállalkozások elindításához, a vidéki kulturális és természeti örökség megóvásához és fenntartható hasznosításához, a szükséges és hiányzó szolgáltatások létrehozásához, valamint azok hatékony működtetéséhez.

A fenti képzések célcsoportját a „Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás” és a „Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése” intézkedések kedvezményezettjei képezik. A „Turisztikai tevékenységek ösztönzése” intézkedés kedvezményezettjeinek gazdasági szereplői szintén kedvezményezettjei lehetnek a jelen intézkedésnek.

Az intézkedés által érintett földrajzi térség magában foglalja azon településeket, amelyek a képzéshez kapcsolódó III. tengely által érintettek.

Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja az integrált vidékfejlesztési stratégiák kidolgozása a Helyi Vidékfejlesztési Irodák (HVI) koordinálása és támogatása mellett, a helyi önkormányzati érdekeltek, illetve az üzleti és a civil szféra bevonásával.

További cél a programok megfelelő megalkotásához és végrehajtásához szükséges helyi erőforrások, együttműködési törekvések és tevékenységek előtérbe helyezése, valamint a potenciális LEADER akciócsoportok felkészítése.

Kedvezményezettek:

A tagállami szintű nyilvános pályázati felhívás útján kiválasztott Helyi Vidékfejlesztési Irodák. A Helyi Vidékfejlesztési Irodák olyan szervezetek, amelyeknek lehetőségük van a vidéki szereplők ösztönzésére. A Helyi Vidékfejlesztési Irodák szerepe kulcsfontosságú a potenciális LEADER akciócsoportok létrehozásában. A Helyi Vidékfejlesztési Irodákon keresztül történik a köz- és a magánszféra között létrejött társulások (PPP-k; „Public-Private Partnerships”) (HACS-ok vagy Helyi Vidékfejlesztési Közösségek) működési költségeinek finanszírozása.

Az intézkedés tartalma:

Az intézkedés alapvetően a Helyi Vidékfejlesztési Irodák hatásköre alapján meghatározott statisztikai kistérségeken alapul, bár a potenciális LEADER akciócsoportok és helyi vidékfejlesztési közösségek nem feltétlenül egyeznek meg a kistérségi struktúrával.

A PPP-k alapításának földrajzi területe magában foglalja a IV. tengely alapján jogosult településeket, a 10.000 fő lakosságszámnál kevesebb vagy 120 fő/ km²-nél kisebb népsűrűséggel rendelkező településeket, a budapesti agglomerációhoz tartozó települések kivételével. A helyi vidékfejlesztési tervek végrehajtásának földrajzi területe megegyezik a III. tengely különböző intézkedéseinek földrajzi területével, amelyeket beépítettek a helyi vidékfejlesztési tervbe.

III.7. - IV. LEADER

A Leader modellt továbbra is EU-szinten folytatják és konszolidálják úgy, hogy a 2000-2006 közötti programozási időszakban közösségi kezdeményezésként futó intézkedést kötelező elemmé teszik a tagállamok által a 2007-2013 közötti időszakban végrehajtandó vidékfejlesztési programokban.

Minden program tartalmazni fog egy finanszírozandó Leader tengelyt:

- a helyi fejlesztési stratégiák helyi akciócsoportok általi végrehajtása egy vagy több tematikus tengelyen alapul a három közül;
- a köztük megvalósuló (transznacionális és területközi) együttműködési projektek, és
- a helyi akciócsoportok működési költségei, a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozásához és a terület ösztönzéséhez szükséges kapacitásépítés.

A Leader megközelítés célja az, hogy a vidéki gazdaság szereplőit segítse a vidéki területek hosszú távú potenciáljának javításában. További cél az integrált, jó minőségű és eredeti fenntartható növekedési stratégiák kidolgozásának bátorítása a vidéki területek számára, amelyeket tágabb értelemben vett helyi partnerségek, az úgynevezett helyi akciócsoportok készítenek el, és hajtanak végre. A Leader a 2007-2013 közötti időszakban a Leader I, Leader II és Leader + kezdeményezéseket követő negyedik generációba lép. A Leader + kezdeményezés keretei között az EU-15-ökben 893 helyi akciócsoport működött. Az EU-10-ben hat új tagállam hasonló kezdeményezést valósított meg. Az EU-15-ben körülbelül 52 millió ember él azokon a területeken, ahol helyi akciócsoportok hajtják végre saját helyi fejlesztési stratégiáikat. A helyi akciócsoportok közötti transznacionális és területközi együttműködéseket a 2000-2006 közötti programozási időszakban is támogatták, ami több mint 300 transznacionális együttműködési projekt, és ennél háromszor több területközi együttműködési projekt megvalósulását eredményezte.

A LEADER-megközelítés megvalósítása

1. Helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

Az intézkedés célja:

Az intézkedés célját képezi a belső erőforrások fenntartható és innovatív felhasználásának elősegítése, a vidéki szereplők közötti együttműködés megalapozása az integrált megközelítést tartalmazó fenntartható helyi fejlesztési stratégiák előkészítése és

megvalósítása érdekében, továbbá a helyi innovatív megoldások és az átfogó társulások működtetése, a vidéki régiók életszínvonalának emelése, a munkahelyek megőrzése és újak létrehozása, valamint az élethosszig tartó tanulás elősegítése, az 1698/2005/EK tanácsi rendelet 61. cikkének a)-g) pontjában meghatározott követelmények teljesítése útján. Az intézkedés rendelkezik továbbá a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az élelmiszeripar, illetve a vidéki gazdaság teljesítőképességének, a kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosításának erősítését, valamint a humán szolgáltatások és a helyi közösségek fejlesztését célzó, fenntartható és versenyképes új helyi eljárások előmozdításáról.

Az intézkedés hatálya:

A LEADER program területi hatálya a 120 fő/km²-nél alacsonyabb népsűrűségű vagy 10 000 főnél kevesebb lakosú településekre terjed ki. A budapesti agglomeráció települései nem tartoznak a LEADER program területi hatálya alá. A LEADER Programban a fejlesztés valamennyi beruházási és nem beruházási pályázattípust magában foglal.

A HACS-ok LEADER-stratégiájának keretébe integrálható, illetve azon belül végrehajtható pályázatok alkalmazási területe két fő csoportba sorolható:

- Egyfelől az alkalmazási terület vonatkozhat a Vidékfejlesztési Program I–III. tengelyei keretében alkalmazható és végrehajtható fejlesztési programokra.
- Másfelől a LEADER-stratégia keretében kiemelt szerepet kapnak azok a helyi szereplők társulásán alapuló, LEADER-hez hasonló pályázatok, amelyek a fenntartható társulások létrehozásához is hozzájárulnak.

A LEADER-program célkitűzéseinek megvalósítása érdekében különösen hangsúlyos lesz a vidéki szereplők közötti együttműködés.

A LEADER tengely által érintett tengelyek:

Mindhárom tematikus tengely céljai támogathatóak a LEADER tengely keretében. A Helyi Akciócsoportok kiválasztásának folyamata és menetrendje, beleértve az objektív kiválasztási szempontokat:

Első lépésként az Irányító Hatóság felhívást tesz közzé HACS-ok létrehozására. Ezt követően megkezdődik a nyilvántartásba vételi szakasz. A jogi személyek helyi közösségalapítási szándékát a HVI-k veszik nyilvántartásba. Ugyanazon a földrajzi területen több potenciális helyi közösség is alakulhat. A regisztrációs eljárás végén a LEADER-program területi

összefüggésre, illetve a civil, az üzleti és az önkormányzati szféra megfelelő arányaira vonatkozó elveit teljesítő helyi közösségek nyilvántartásba vételre kerülnek. Tekintettel a nyilvántartásba vett helyi közösségek közti esetleges átfedésekre, az Irányító Hatóság a közösség struktúrája, a résztvevők tapasztalatai és a stratégiai irányválasztás alapján kiválaszt (az ún. előzetes kiválasztási szakasz során) a nyilvántartásba vett közösségek közül 140-150 olyat, amelyek esetében nincs átfedés. Ezeket az előzetesen kiválasztott közösségeket potenciális LEADER Akciócsoportoknak nevezzük. A potenciális LEADER Akciócsoportok kiválasztásával egyben a helyi tervezés területi hatálya is meghatározásra kerül. A kiválasztott potenciális LEADER Akciócsoportok non-profit jogi személyiséget alapítanak. A HVI segítségével a kiválasztott potenciális LEADER csoportok potenciális LEADER-stratégiát dolgoznak ki az általuk lefedett területre vonatkozóan. A tervezési szakaszban a HVI tanácsadó és erőforrásépítő segítséget nyújt a potenciális LEADER csoportoknak. A tervezési szakasz elején az Irányító Hatóság Helyi Akciócsoportonként tájékoztatja a potenciális LEADER Akciócsoportokat a pénzügyi keretekről. A pénzügyi keretet a Helyi Akciócsoportokhoz tartozó települések, illetve a lakosok és a hátrányos helyzetű települések száma, alapján kell kiszámítani.

Miután a potenciális LEADER csoportok (kb. 4 hónap alatt) kidolgozták a potenciális LEADER-stratégiáikat, az Irányító Hatóság a stratégia minősége alapján a potenciális LEADER csoportok közül országos szinten kiválaszt legfeljebb 70 HACS-ot.

2. Térségek közötti és nemzetközi együttműködések

Az intézkedés céljai:

Az 1698/2005/EK tanácsi rendelet 61. cikkének a)-g) pontjában meghatározott szempontok érvényesítésével a régiók közötti hazai és nemzetközi együttműködés elősegítése és megvalósítása, a tapasztalatok, a know-how, legjobb gyakorlatok megosztásának, közös akciók, projektek kidolgozásának, közös szerveződések kialakításának ösztönzése, ezáltal az innováció, a helyi kapacitás és a helyi fejlesztési folyamatok erősítése. Az intézkedés hozzájárul a LEADER-stratégiákban meghatározott célkitűzések teljesítéséhez.

Az intézkedés tartalma:

Az együttműködést három szinten kell megvalósítani:

- Országon belüli együttműködési projektek;
- Uniós együttműködési projektek;
- Együttműködési projektek harmadik országokkal (azok LEADER-szerű csoportjaival).

Az intézkedés földrajzi hatóköre:

- a kiválasztott Helyi Akciócsoportok területe,
- a helyi együttműködések területe az 1698/2005/EK tanácsi rendelet 59. cikkének e) pontjában meghatározottak szerint,
- egyéb vidéki együttműködési törekvések, amelyek megfelelnek az alábbi követelményeknek:
 - a) egy Helyi Akciócsoport jelenléte, amely aktív a vidékfejlesztésben, és elegendő erőforrással rendelkezik a saját területére vonatkozó helyi fejlesztési stratégia kidolgozásához és végrehajtásához;
 - b) az akciócsoport összetétele a három szektort képviselő helyi szereplők partnerségén alapul;
 - c) a csoport törekszik a tevékenységek hálózat-szerű működésre.

Az intézkedés által támogatható tevékenységek:

Az intézkedés keretében a támogatásra jogosult tevékenységek a következők: a hazai és/vagy nemzetközi projektekre való felkészülés (partnerek megkeresése, kapcsolatépítés, közös szerveződések kiépítése, a közös akciók és projektek technikai előkészítése és kidolgozása), valamint a kiválasztott projekt(ek) megvalósítása.

Az intézkedés célja a különböző régiók közötti hazai és a nemzetközi együttműködési törekvések támogatása. Az intézkedés keretében kizárólag a következő tevékenységek támogathatók:

- tapasztalatcsere, know-how megosztása, közösen előkészített és végrehajtott tevékenységek, közös akciók, amelyeknek konkrét, jól körülhatárolt eredményeit mindkét (illetve valamennyi) résztvevő régió élvezi,
- közösen működtetett szervezetek,
- az együttműködési projektek előkészítő tevékenységei (a partnerség létrejöttét megelőző személyi és dologi költségek),
- közös szerveződések kialakítása,
- a partnerek közötti animáció és koordináció támogatható (a partnerség működtetését biztosító személyi és dologi költségek).

Az együttműködésben résztvevő partnerek közül legalább egynek mindenkor kiválasztott Helyi Akciócsoportnak kell lennie. Amennyiben az együttműködésben nem kiválasztott Helyi

Akciócsoport vesz részt, a közösen végrehajtott tevékenységeknek és a közösen működtetett szervezeteknek csak azon költségei lesznek jogosultak az intézkedés keretében a támogatásra, amelyek az adott Helyi Akciócsoportnál merültek fel. Ilyen esetekben a projekt előkészítésével kapcsolatban felmerült költségek, illetve az animációs és koordinációs tevékenységek teljes mértékben támogathatók az intézkedés forrásaiból.

Abban az esetben, ha az együttműködést nem EU-tagállamon belüli társulással kezdeményezik, csak a Helyi Akciócsoport tevékenységével összefüggésben felmerült költségek támogathatók az intézkedés pénzügyi alapjából (a vonatkozó együttműködési megállapodás alapján).

Az együttműködési tervek esetében nem elegendő az egyszerű információ- és tapasztalatcsere célként való kitűzése, hanem mindig tartalmazniuk kell a közös tevékenységeknek lehetőleg egy közös szervezet keretében történő végrehajtását is. A Helyi Akciócsoportoknak az együttműködés lehetséges területeit és az együttműködési akciókat fel kell tüntetniük a LEADER-stratégiában. A területközi és a nemzetközi együttműködési projektek kiválasztásának objektív szempontjai, eljárás- és menetrendje:

Minden akciócsoportnak rendelkezésére áll egy meghatározott limit az együttműködési projektek előkészítésére (partnerek keresésére, partnerségek kiépítésére, a technikai felkészülésre és a közös projektek kidolgozására). Az akciócsoport köteles jelezni az ezzel kapcsolatos követelését az Irányító Hatóság felé, azaz az együttműködési projektek elkészítésére vonatkozó pályázatokat – amelyekben az akciócsoport leírja és szakszerűen igazolja az utazás célját – az Irányító Hatóságnak jóvá kell hagynia. Ezt követően az Irányító Hatóság megküldi a határozatot a Kifizető Ügynökségnek. Mind a területközi, mind a nemzetközi projektek támogathatók. Az ilyen projektek elkészítésére vonatkozó pályázatokat jóvá kell hagyatni az Irányító Hatósággal, a projektek konkrét támogatásához pedig a Kifizető Ügynökségnek is hozzá kell járulnia az Irányító Hatóság által kiadott iránymutatásoknak megfelelően.

3. Helyi akciócsoportok működése, készségek elsajátítása

Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja a megfelelő pénzügyi és szakmai háttér biztosítása a Helyi Akciócsoportok számára a helyi vidékfejlesztési stratégiák hatékony végrehajtása érdekében.

Az intézkedés hatálya, a támogatásra jogosult tevékenységek:

- Az akciócsoport működtetésével kapcsolatos igazgatási feladatok és tevékenységek az akciócsoport és az Irányító Hatóság között érvényben lévő szerződésnek megfelelően.

- A program megvalósításának pénzügyi igazgatása (a pályázati lehetőségekkel kapcsolatos információszolgáltatás, a pályázatok kezelése, kiértékelése, kiválasztása).

- Részvétel a belföldi és az európai hálózatok találkozóin.

- A Helyi Akciócsoportok ügyrendjében meghatározott ösztönző és hálózati feladatok teljesítése. Többek között az alábbi elemeket tartalmazza:

A Helyi Akciócsoport területére és a LEADER-stratégiára vonatkozó információszolgáltatás

Az emberi erőforrások fejlesztése a helyi együttműködés és a társulás elősegítése érdekében; konfliktuskezelés

A LEADER-stratégia megvalósítását célzó projektek létrehozása, ezek kidolgozásának támogatása, a több szektorra kiterjedő együttműködések bátorítása és támogatása,

A Helyi Akciócsoportok tevékenységének támogatása,

A LEADER-stratégia megvalósításában résztvevő partnerek képzése,

A Helyi Akciócsoportok vezetőségének képzése,

Tanulmányok készítése az érintett területekről,

A Helyi Akciócsoport képviselte különböző tanácskozásokon és eseményeken.

III.8. - Végrehajtás

A 2007-2013 közötti programozási időszakban az EU e szakpolitikai területének célkitűzései nagyobb szerepet kapnak az EU és a tagállamok szintjén (a nemzeti stratégiai terveken és vidékfejlesztési programokon belül). A célkitűzések teljesítésének jobb megítélése, valamint a szakpolitika végrehajtásának hatékonysága és eredményessége, és az EU költségvetésének vidékfejlesztésre fordított hányada értékelésének érdekében megerősítették a vidékfejlesztési programok nyomon követését és értékelését. A Bizottság és a tagállamok e célkitűzés támogatása érdekében egységes nyomon követési és értékelési rendszereket dolgoztak ki, fogadtak el, és valósítottak meg.

III.9. - Közösségi és nemzeti vidékfejlesztési hálózatok

EU- és tagállami szintű vidékfejlesztési hálózatot hoztak létre a végrehajtás, értékelés és a helyes gyakorlat cseréjének támogatására. Minden tagállam nemzeti vidékfejlesztési hálózatot hoz létre, amely összefogja a vidékfejlesztéssel foglalkozó szervezeteket és közigazgatási szerveket.

Ezek a nemzeti hálózatok:

- Meghatározzák és elemzik a vidékfejlesztéshez kapcsolódó helyes gyakorlatot, tájékoztatást nyújtanak ezekről, valamint megszervezik a tapasztalatok és know-how cseréjét.
- Képzési programokat készít a helyi akciócsoportok számára az alakulás folyamatában, és technikai támogatás nyújt a helyi akciócsoportok területek közötti és transznacionális együttműködéséhez.

Az európai vidékfejlesztési hálózat átcsoportosítja a regionális hálózatokat és a vidékfejlesztés terén közösségi szinten működő szervezeteket és igazgatásokat.

A hálózat célja:

- a közösségi vidékfejlesztési intézkedésekre vonatkozó információk összegyűjtése, elemzése és terjesztése;
- a helyes vidékfejlesztési gyakorlat összegyűjtése, terjesztése és közösségi szintű konszolidálása;
- tájékoztatás nyújtása a Közösség vidéki területei és a harmadik országok helyzetének alakulásáról;
- közösségi szintű értekezletek és szemináriumok megszervezése a vidékfejlesztésben aktívan közreműködők számára;
- szakértői hálózatok létrehozása és működtetése a szakmai tapasztalatcsere megkönnyítése és a vidékfejlesztési politika megvalósításának és értékelésének támogatása céljából;
- az országos hálózati és a transznacionális együttműködési kezdeményezések támogatása.

III.10. - A vidék fejlesztés pénzügyi támogatása

Az Európai Tanács 2005. decemberi ülésén fogadta el a 2007-2013 közötti időszakra vonatkozó új pénzügyi tervet. Ennek keretein belül a vidékfejlesztésre 69,75 milliárd eurót irányoztak elő. A Bizottság 2006 szeptemberében fogadta el a 2007-2013 közötti időszak teljes költségvetését rögzítő határozatot, amelynek összege 77,66 milliárd euró, mivel magában foglalja az első pillér kifizetéseinek kötelező modulációját (4 százalék 2007-ben, később 5 százalék), valamint a gyapot- és dohánytranszfereket. A határozat a költségvetési előirányzatokat évenkénti és tagállamonkénti bontásban is tartalmazza.

Az Európai Tanács úgy határozott, hogy a tagállamok saját hatáskörben eljárva további összegeket irányíthatnak át a közvetlen kifizetésektől a vidékfejlesztésre, a közvetlen kifizetések legfeljebb 20 százalékának erejéig.

A vidékfejlesztés közösségi támogatása a 2007-2013 közötti időszakban tagállamonkénti bontásban

	Folyó árak 2007-2013 között összesen	ebből felzárkózó összesen
Belgium	418 610 306	40 744 223
Cseh Köztársaság	2 815 506 354	1 635 417 906
Dánia	444 660 796	0
Németország	8 112 517 055	3 174 037 771
Észtország	714 658 855	387 221 654
Görögország	3 707 304 424	1 905 697 195
Spanyolország	7 213 917 799	3 178 127 204
Franciaország	6 441 965 109	568 263 981
Írország	2 339 914 590	0
Olaszország	8 292 009 883	3 341 091 825
Ciprus	162 523 574	0
Lettország	1 041 113 504	327 682 815
Litvánia	1 743 360 093	679 189 192
Luxemburg	90 037 826	0
Magyarország	3 805 843 392	2 496 094 593
Málta	76 633 355	18 077 067
Hollandia	486 521 167	0
Ausztria	3 911 469 992	31 938 190
Lengyelország	13 230 038 156	6 997 976 121
Portugália	3 929 325 028	2 180 735 857
Szlovénia	900 266 729	287 815 759
Szlovákia	1 969 418 078	1 106 011 592
Finnország	2 079 932 907	0

	Folyó árak 2007-2013 között összesen	ebből felzárkózó összesen
Svédország	1 825 647 954	0
Egyesült Királyság	1 909 574 420	188 337 515
Összesen:	77 662 771 346	28 544 460 460

Forrás: Európai Bizottság

A fejlesztési célok és támogatási keretek tehát közösségi szinten meghatározásra kerültek a 2007-től 2013-ig terjedő időszakra vonatkozóan. Ennek alapján minden tagállamnak el kellett készítenie saját fejlesztési programját, mely a helyi sajátosságok figyelembe vételével határozza meg a prioritásokat, a fejlesztések fő irányvonalát. Hazánk 2007-2013 közti programja az „Új Magyarország Vidékfejlesztési Program”, amely meghatározza az Európai Unió források felhasználásának lehetőségeit, kereteit a már korábban bemutatott 4 tengely mentén. Az EU támogatási összegek lehívható összegének (3.805.843.392 EUR) tengelyenkénti bontását az alábbi táblázatok mutatják be.

A finanszírozási terv összefoglalása

	Közpénzből történő hozzájárulás		
	Teljes közpénzből történő hozzájárulás	Az EMVA-hozzájárulás átlagos mértéke	Az EMVA-hozzájárulás összege
Tengely			
I. tengely	2 366 378 274	71,77%	1 698 357 613
II. tengely	1 626 706 126	76,86%	1 250 219 555
III. tengely	690 690 802	71,77%	495 711 102
IV. tengely	272 355 669	76,86%	209 321 387
Technikai Segítségnyújtás	202 978 313	75,00%	152 233 735
Összesen	5 159 109 184		3 805 843 392

Finanszírozási terv tengelyenként nem konvergencia régiókban

	Közpénzből történő hozzájárulás		
	Állami kiadás	Az EMVA hozzájárulás mértéke (%)	Az EMVA-hozzájárulás összege
Tengely			
I. tengely	305 704 370	50,00%	152 852 185
II. tengely	204 581 382	55,00%	112 519 760
III. tengely	89 227 998	50,00%	44 613 999
IV. tengely	34 252 591	55,00%	18 838 925
Technikai Segítségnyújtás	-	0,00%	-
Összesen	633 766 341		328 824 869

Pénzügyi terv tengelyenként a konvergencia régiókban

	Közpénzből történő hozzájárulás		
	Állami kiadás	Az EMVA hozzájárulás mértéke (%)	Az EMVA-hozzájárulás összege
Tengely			
I. tengely	2 060 673 904	75,00%	1 545 505 428
II. tengely	1 422 124 744	80,00%	1 137 699 795
III. tengely	601 462 804	75,00%	451 097 103
IV. tengely	238 103 078	80,00%	190 482 462
Technikai Segítségnyújtás	202 978 313	75,00%	152 233 735
Összesen	4 525 342 843		3 477 018 523

Az ÚMVP részletes tartalmával, valamint sok egyéb hasznos információval a www.umvp.eu című honlapon ismerkedhetnek meg az érdeklődők.

IV. Az első pályázati ciklus kiértékelése

A Sághegy Leader Egyesület 2008-as megalakulását követően gyakorlatilag azonnal elkezdődött a potenciális pályázati lehetőségek és források felkutatása. Ennek eredményeképpen már ebben az évben számos támogatási igény került benyújtásra az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program III. tengelyének keretében, mely a vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása címet viseli. A beadott igények 4 támogatott cél körül csoportosultak, úgy mint:

A vidéki gazdaság diverzifikálása körében

- Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása
- Turisztikai tevékenység ösztönzése

A vidéki területek életminőségének javítására irányuló intézkedések körében

- Falumegújítás és fejlesztés
- a vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése

Ezt a pályázati időszakot nevezhetjük a Sághegy Leader Egyesület életében az első pályázati ciklusnak, melynek eredményességét ebben a fejezetben kívánjuk bemutatni.

Az egyes intézkedések célja és tartalma

Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása

Az intézkedés kifejezetten a vidéki területekre jellemző mikro-vállalkozások létrehozását és fejlesztését kívánja ösztönözni. A vidéki területek vállalkozásainak fejlesztésén keresztül az intézkedés hozzájárul az ÚMVP kiemelt vidékfejlesztési céljának, a vidéki Magyarországon történő munkahelyteremtés megvalósításához. Az intézkedés emellett hozzájárul a vidéki területekről munkavállalási céllal történő elvándorlás mérséklésére vonatkozó stratégiai cél megvalósításához is.

Az intézkedés által érintett földrajzi területek közé az ötezernél kevesebb lakosú, illetve a 100 fő/km²-nél kisebb népsűrűségű települések tartoznak. A budapesti agglomeráció települései az intézkedés keretében nem jogosultak támogatásra.

Turisztikai tevékenység ösztönzése

A települések vendéglátó-kapacitásának növelése a helyi idegenforgalommal kapcsolatos szolgáltatások bővítése, illetve minőségük javítása révén. Az agrártermelés és a helyi értékesítés összekapcsolása a falvak idegenforgalmi kínálatával, a vidéki értékek megőrzése és kiaknázása, a természeti értékek bemutatása, valamint az aktív időtöltés lehetőségeinek megteremtése. Magas színvonalú szolgáltatást nyújtó szálláshelyek létrehozása, a meglévő szálláshelyek és szolgáltatásaik felújítása, korszerűsítése és továbbfejlesztése, továbbá piacra lépésük támogatása. A jelen intézkedés keretében a színvonalas vendéglátás kialakítása mellett fontos szempont az is, hogy a kapcsolódó szolgáltatások is megfeleljenek a magas színvonalat megkövetelő hazai és külföldi vendégek igényeinek. Cél az idegenforgalmi potenciállal bíró, jelenleg nem vagy nem hatékonyan kihasznált vidéki ingatlanok (pl. prэшázak, majorsági épületek) innovatív, környezetbarát és fenntarthatóan elvégzett korszerűsítése és átalakítása.

Az intézkedés további céljai közé tartozik a foglalkoztatottság javítása a vidéki területeken, a munkahelyek megőrzése és létrehozása, a régió idegenforgalomhoz kapcsolódó vállalkozásainak támogatása, a szolgáltatók összehangolása, és az informatikai fejlesztések és minőségbiztosítási szabványok bevezetésének ösztönzése.

Az intézkedés által érintett földrajzi területek közé az ötezernél kevesebb lakosú, illetve a 100 fő/km²-nél kisebb népsűrűségű települések tartoznak. A budapesti agglomeráció települései az intézkedés keretében nem jogosultak támogatásra.

Falumegújítás és fejlesztés

Az intézkedés célja, hogy a vidéki települések vonzerejének fokozásával javítsa életszínvonalukat az elvándorlás, valamint a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi tendenciák, illetve a vidék elnéptelenedésének visszafordítása érdekében. Épület felújítások esetében az intézkedés a külső felújításra összpontosít.

Az intézkedés területi hatálya az 5000 főnél kevesebb lakosságú, illetve a kevesebb, mint 100 fő/km² népsűrűségű településekre terjed ki. A támogatásra nem jogosult települések a külterületei – amennyiben a külterület lakossága meghaladja a település összlakosságának 2%-át – jogosultak a támogatásra. A budapesti agglomeráció települései nem jogosultak a támogatásra az intézkedés szerint.

Az intézkedés területi hatályát illetően a ROP-ok cselekvési tervei által érintett települések – a városok és a kistérségi központok – a jelen intézkedés keretében nem támogathatók, lakosságszámuktól és népsűrűségüktől függetlenül. A helyi védelem alatt álló épített vidéki örökség a jelen intézkedés keretében nem támogatható.

A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése

Az intézkedés célja a vidéki települések képének és környezetének javítása, az épített, a természeti és a kulturális örökség és a kapcsolódó zöld területek megóvása és megújítása, a helyi öntudat fejlesztése, valamint az említett települések vonzóerejének növelése.

Az intézkedés területi hatálya az 5000 főnél kevesebb lakosságú, illetve a kevesebb, mint 100 fő/km² népsűrűségű településekre terjed ki. A támogatásra nem jogosult települések a külterületei – amennyiben a külterület lakossága meghaladja a település összlakosságának 2%-át – jogosultak a támogatásra. A budapesti agglomeráció települései nem jogosultak a támogatásra az intézkedés szerint.

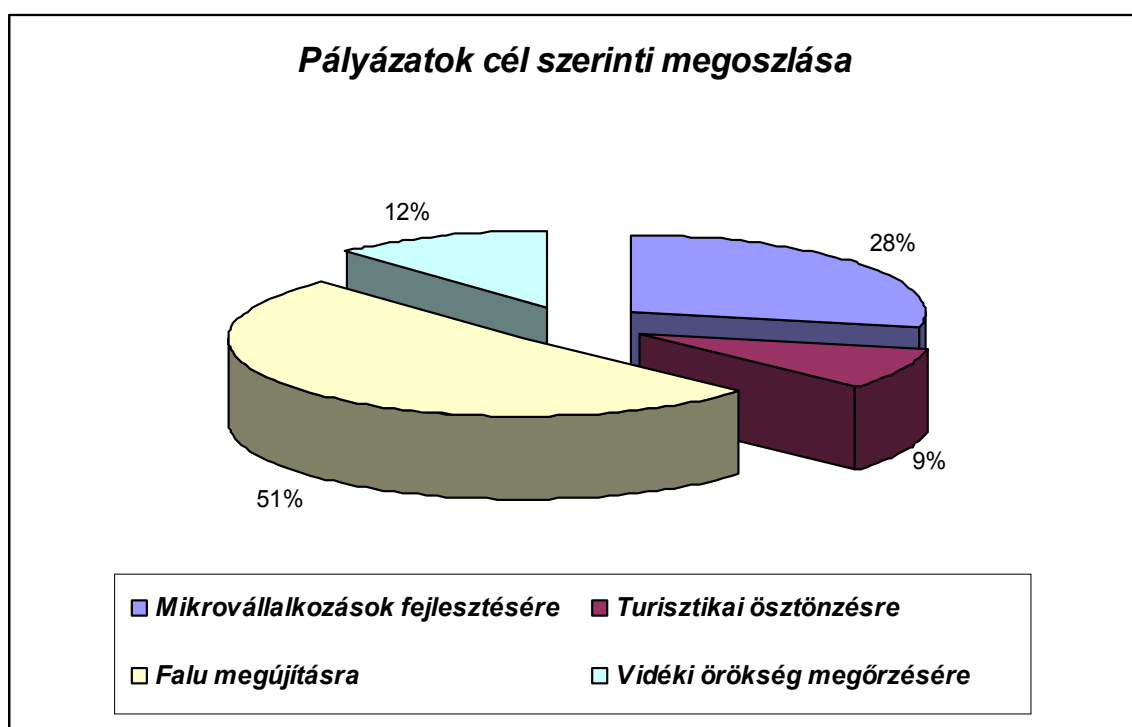
Ami az intézkedés területi hatályát illeti, a ROP-akciókkal (Regionális Operatív Program-akciók) érintett települések – a nagyvárosok és a kistérségi központok – tekintet nélkül a lakosságszámra, illetve a népsűrűsége, nem jogosultak a jelen intézkedés keretében támogatásra.

A Sághegy Leader Egyesület területéről az UMVP III. tengely keretében benyújtott pályázatok

	Darabszám	Százalékos megoszlás
Beadott kérelmek száma összesen:	69	100,00%
Ebből: <i>Sárvári kistérség területéről</i>	40	57,97%
<i>Celldömölki kistérség területéről</i>	29	42,03%

A fenti táblázatból látható, hogy az UMVP III. tengelyének előbb részletezett pályázataira összesen 69 darab kérelem került benyújtásra a 2008. október 15. és 2009. január 12. közötti időszakban, ebből kistérségi megoszlásban a Sárvári közel 58%-ban, a Celldömölki kistérség pedig 42%-ban részesült.

A pályázatok támogatási célonkénti megoszlását az alábbi kördiagram mutatja:

A száraz darabszámokat azonban nem vizsgálhatjuk önmagukban. A benyújtott pályázatok számát és megoszlását érdemes az adott kistérség lakosságának, működő vállalkozásai számának, SZJA befizetésének, stb. tükrében is megvizsgálni annak érdekében, hogy a pályázati hajlandóságról és az elérhető források arányáról pontosabb képet kaphassunk.

Lássuk tehát az összehasonlítás szempontjából figyelembe vett adatokat:

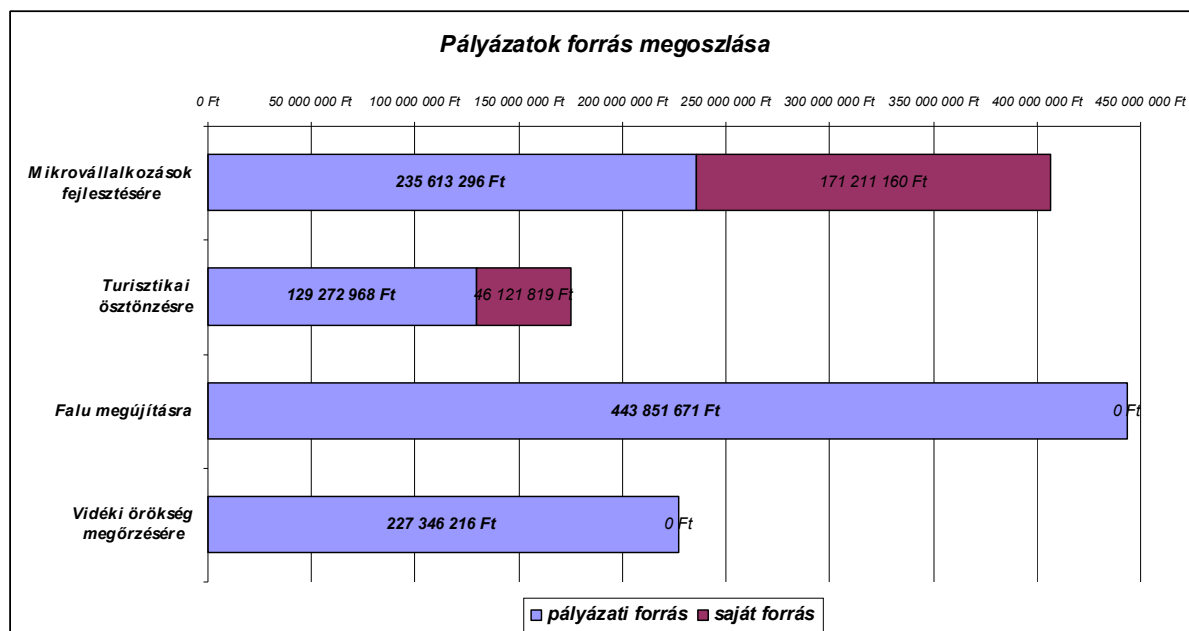
Összehasonlító adatok

	Sárvári kt.	Celldömölki kt.	Sárvári kt adata a Celldömölki kt százalékában
terület (km2)	590	474	124,47%
népesség (fő)	36 795	26 275	140,04%
városlakók aránya	49,0%	43,6%	157,38%
SZJA alapot képező jövedelem 1 lakosra (Eft)	563 988	485 785	116,10%
1000 lakosra jutó működő vállalkozások (db)	62	50	124,00%
kereskedelmi szálláshely - férőhelyek száma (db)	1 604	513	312,67%
benyújtott pályázatok	40	29	137,93%

Jól látszik, hogy a Sárvári kistérség adatai minden szempontból meghaladják a Celldömölki kistérségét, ám eltérő százalékban. A területi, népességi, a működő vállalkozások számára vonatkozó, valamint a kereskedelmi szálláshelyek Celldömölki kistérséghez viszonyított

adatai mind alátámasztják a több beadott pályázat számát, ami arányaiban nem mutat kiugró többséget az összehasonlító adatokhoz képest. Legszembetűnőbb a különbség a kereskedelmi szálláshelyek tekintetében (312,67%), ami azt indokolná, hogy a Sárvári kistérség területéről turisztikai ösztönzésre beadott igények száma is jelentősen meghaladja a Celldömölki kistérség területéről beérkezettét. Ezzel szemben az adatok ebben az egy esetben épp azt mutatják, hogy a Celldömölki kistérségben kétszer annyi turisztikai pályázat született. Ez azt jelentheti, hogy a Sárvári kistérség már jobban kiaknázta a turizmusban rejlő lehetőségeket, a piac telítettebb, így a további fejlesztések következtében létrejövő újabb szálláshelyek nem hoznák be a rájuk fordított összeget, illetve a minőség javulás sem eredményezne arányosan több bevételt. Összességében az mondható el, hogy a beadott pályázatok száma a kistérségi paraméterekkel arányosan alakult a Sághegy Leader Egyesület területén.

Az UMVP keretében igényelt források jelentőségét a darabszámok természetesen önmagukban nem mutatják. Ennél sokkal fontosabb, hogy a 69 pályázat összesen 1.036.084.151 Ft forrás bevonását jelentheti a térség számára, összesen 217.332.979 Ft saját erő bevonása mellett. Ez összességében 82,7%-os támogatási intenzitást jelent.

A megpályázott fejlesztések forrásigényét elemezve láthatjuk, hogy két intézkedés tekintetében (falumegújítás, vidéki örökség megőrzése) a pályázati intenzitás 100%-os, tehát a teljes bekerülési értéket pályázati forrásból kívánják finanszírozni. Egyben az is szembetűnik, hogy a falumegújításra beadott igények önmagukban a teljes megcélzott összeg

42,8%-át teszik ki, így nagyságrendjét tekintve ez a kategória keltette fel a legnagyobb érdeklődést. Ugyanez mutatkozik az abszolút darabszámokban is ugyanis ebben a témában érkezett a legtöbb (35 darab) pályázat. A magas finanszírozási intenzitás oka természetesen az, hogy míg a „Vidéki területek életminőségének javítására irányuló intézkedések” körében beadott pályázatok az UMVP szabályozása szerint 100%-ban támogathatóak, addig a mikro vállalkozások fejlesztésére a Program alap esetben 40-50%-os (mely az induló vállalkozások méretétől függően 10-20%-kal megemelhető) támogatási arányt, míg a turisztikai fejlesztések ösztönzésére 45-100% közötti finanszírozási mértéket határoz meg a pályázó elmaradottsági szintjétől, illetve jogállásától függően.

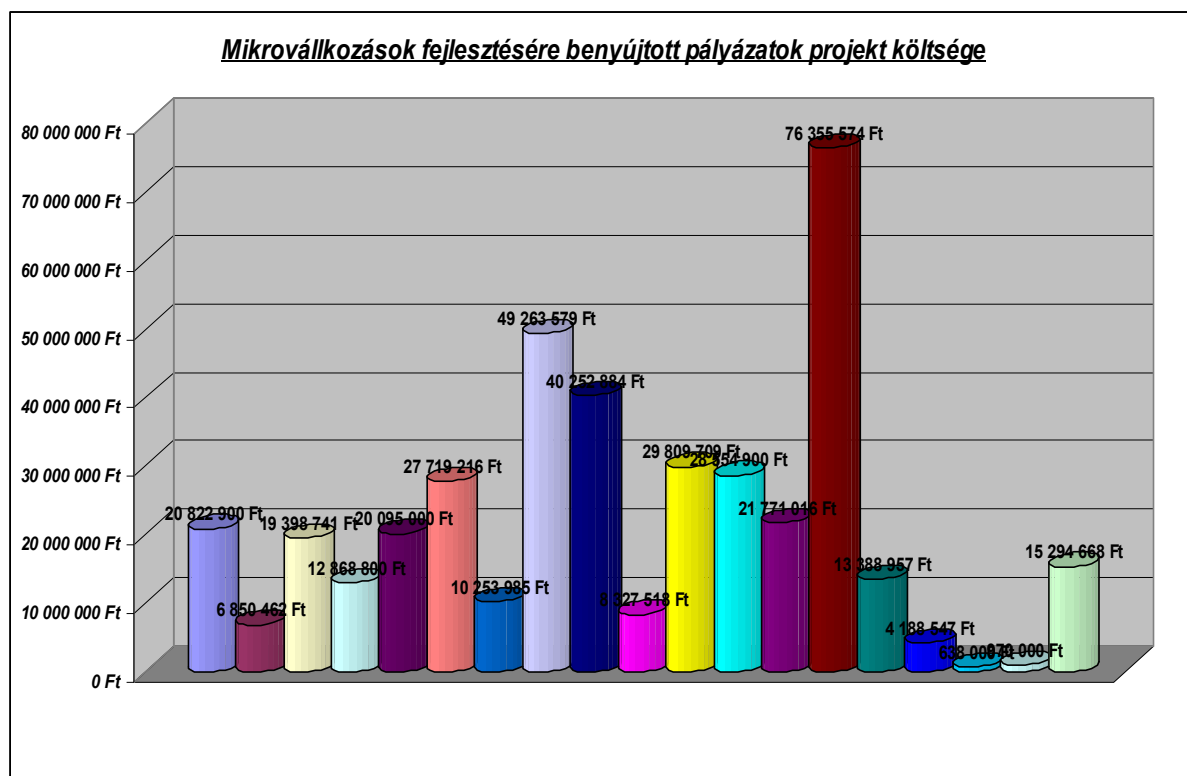
A támogatásra felhasználható teljes összeg a mikro vállalkozások fejlesztése esetében a legmagasabb (1.234.368.236 Euro). Mivel azonban ennél a körnél jelentős saját forrás igényrel is kell számolni, érthető a teljes bekerülési érték erejéig külső forrásból finanszírozható programok „népszerűsége”. Ezzel együtt jelentős eredménynek tekinthető, hogy a mikro vállalkozások fejlesztésének saját erővel együtt számított értéke megközelíti a falu megújítás tárgykörében megcélzott források nagyságát.

A beadott pályázatok összesített áttekintése után nézzük meg, hogy az egyes projekt típusokra mekkora tömegű és milyen beadványok készültek el, s ezek hogyan befolyásolhatják a régió fejlődését.

Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása

Erre az intézkedésre az első pályázati ciklusban a Sághegy Leader Egyesület területéről összesen 19 pályázat került beadásra. A projektek megvalósításának összköltsége 406.824.456 Ft, melyhez a pályázók 235.613.296 Ft támogatást igényeltek. A fennmaradó 171.211.160 Ft-ot önerőből vállalták teljesíteni.

A lenti diagramból jól látszik, hogy a pályázati célnak megfelelő projektek bekerülési költségei jelentős szórást mutatnak. A legkisebb költségigényű fejlesztés összesen 638.000 Ft költségvetéssel számol, ami egy vendéglátóipari vállalkozás fejlesztését célozza, míg a legnagyobb összeget egy fémforgácsoló üzem kiépítéséhez igényelték, amely 76.355.534 Ft-ba kerülne.

A második legmagasabb költségigényű pályázat már jelentősen kisebb bekerülési értékkel számol (49.263.579 Ft), ami egy autóbontó létrehozására lenne elegendő. Hasonló nagyságrenddel még egyetlen fejlesztés kalkulál (40.252.884 Ft), célja egy kútfúró vállalkozás fejlesztése lenne. A projektek zöme a 10-30 millió forintos sávban szóródik, a 19 beadott pályázatból 11 ebbe a kategóriába tartozik. Az átlagos projekt költség 21.411.813 Ft, az igényelt támogatások átlagos összege 12.400.700 Ft.

A projektek pontozásánál két lényeges szempontról beszélhetünk, amelyek lényegesen befolyásolják a támogatási intenzitást, illetve a pályázat értékelését. Ezek a HeLYi Vidékfejlesztési Stratégiához (HVS) való igazodás, valamint a települések minősítése.

Kezdjük az utóbbival. A pályázó székhelye szerinti települések közül mindössze kettő tartozik a „hátrányos helyzetű település” kategóriába. Ez a maximálisan igényelhető forrás összegét befolyásolja. Míg alaphelyzetben a támogatási intenzitás 60%-os lehet, ennél a két pályázónál, helyzetükből adódóan 65%-os finanszírozást lehetett igényelni. Az egyik esetben – mivel ez épp a legkisebb költségű fejlesztést érinti – a különbség nem mondható jelentősnek, azonban a másik projektnél, aminek a teljes bekerülési értéke 13.388.957 Ft, az 5%-os eltérés már hozzávetőlegesen 670.000 Ft plusz forrást jelent.

A másik szempont a HVS-hez való igazodás, a pályázati kiírás szerinti pontozás szempontjából mérhető. Ez alapján meglehetősen jó eredmények születtek, ugyanis a 19

pályázatból 17 megkapta a maximálisan adható 20 pontot. Ez 89,5 %-os arányt jelent, ami a kiírás megfelelő értelmezésére utal. A HVS meghatározza az ideális projektméret minimális és maximális támogatási összegét, ami a mikrovállalkozások esetében 6.448.000 Ft és 19.464.000 Ft közötti sávot jelent.

Turisztikai tevékenység ösztönzése

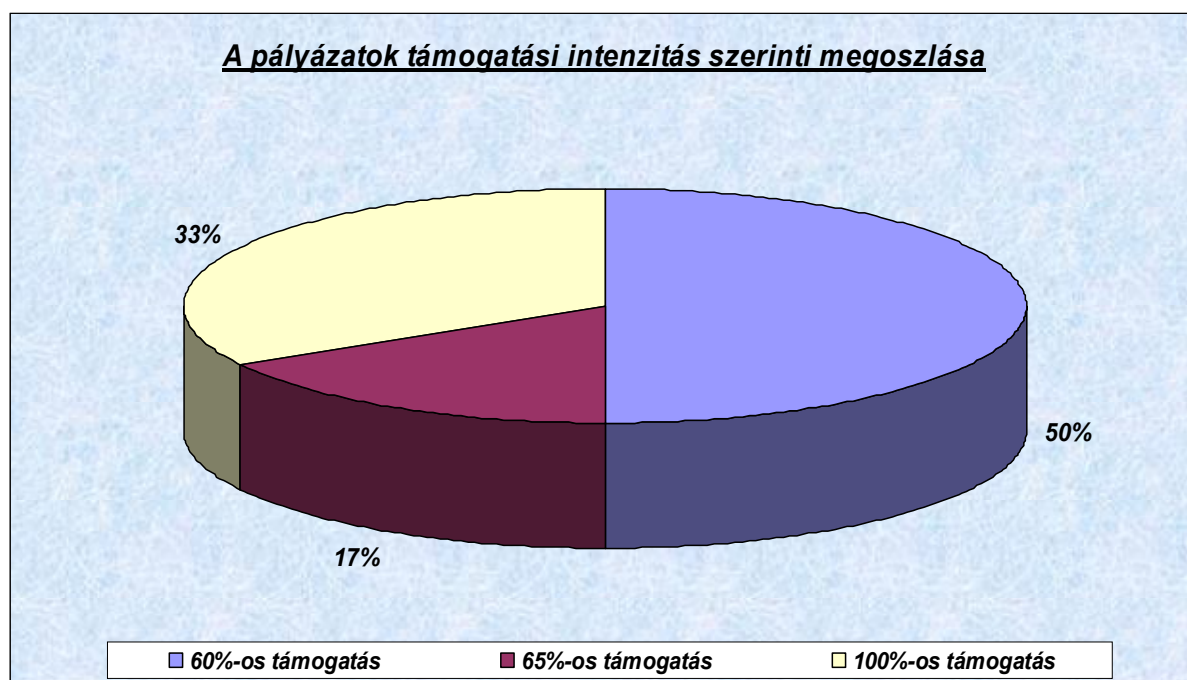
Ezzel az intézkedéssel összefüggésben mindössze 6 darab pályázat született, ami az első pályázati ciklus kérelemiből 9%-os rész tesz ki, egyben azt is jelenti, hogy erre a célra nyújtották be a legkevesebb pályázatot. Ez azért is érdekes, mert a régió bemutatásánál láttuk, hogy a Sághegy Leader területének egyik fejlődési potenciálja éppen az idegenforgalom felfutásában rejlik, s ennek finanszírozása jelentősen több pályázati forrást lehetett volna bevonni.

A tervezett beruházások témáját vizsgálva megállapíthatjuk, hogy azok 50%-a (3 darab) a falusi turizmus jelleg erősítését fogta meg, magánszálláshelyek létesítésével, fejlesztésével. Ezen kívül született még pályázat agyaggalamb lövészetre alkalmas gépek beszerzésére, ifjúsági szállás, illetve vadászház felújítására, fejlesztésére.

A projektek összköltsége 175.394.787 Ft, melyhez összesen 129.272.968 Ft támogatást igényeltek 46.121.819 Ft önerő biztosítása mellett.

A bekerülési értéket tekintve jelentős szóródás mutatkozik. A legalacsonyabb költségvetés 1.389.597 Ft-ra, a legmagasabb pedig 82.532.243 Ft-ra jött ki. A projektek átlagos bekerülési értéke 21.545.495 Ft, de ezen a szinten a nagy szóródás miatt egyetlen fejlesztés költsége sem helyezkedik el. 3 pályázat összköltsége 5 millió forint, vagy annál kevesebb, a másik 3 beruházás 38 millió forintnál nagyobb költségvetéssel számol.

A lenti diagramból láthatjuk, hogy nem egységes a támogatási intenzitás sem. Az UMVP ennél az intézkedésnél a pályázó mérete, illetve jogállása alapján jelentősen eltérő finanszírozhatóságot fogalmaz meg, s ez megmutatkozik a csupán 6 pályázatból álló portfólióban is. A beadott kérelmek 17%-a esik a 65%-ban támogatható kategóriába, egyharmada 100%-ban, fele pedig 60%-ban finanszírozható.

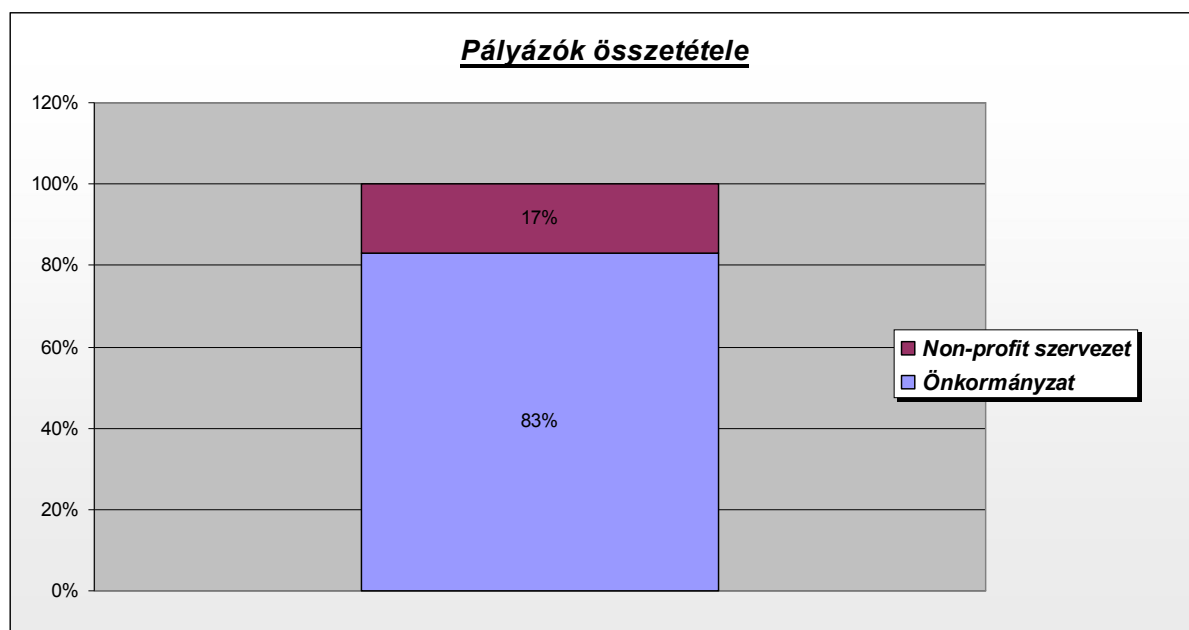
A pályázati pontozási rendszerben a kérelmek csupán 50%-a (3 darab pályázat) kapta meg a HVS-hez való igazodás alapján az elérhető 20 pontot.

Falumegújítás és fejlesztés

A Falumegújítás és fejlesztés célra kimagaslóan sok pályázat készült a Sághegy Leader Egyesület első pályázati ciklusában. A 35 darab fejlesztési terv a teljes állomány 50%-át jelenti, tehát nyugodtan kijelenthetjük, hogy a legnagyobb érdeklődést gerjesztő intézkedésről beszélünk. Ennek oka valószínűleg az, hogy az intézkedés UMVP-ben foglalt indoklása alapján minden olyan projekt belefér ebbe a kategóriába, amely a vidéki lakókörnyezet, a települések általános fizikai megjelenésének, a közterek hanyatló állapotának képét javítja, illetve a vidéki élet színvonalának fejlődését elősegíti. Ilyen módon tehát áttételesen kapcsolódik az idegenforgalom, a turizmus fellendítéséhez is, mivel egy szebb és élhetőbb település képe ebből a szempontból is nagyobb vonzerőt képvisel.

A 35-ből 7 pályázat hátrányos helyzetű településekről érkezett, ami külön üdvözlendő, hiszen az ez a kör saját erejéből biztosan nem tudná fejlesztései elképzeléseit megvalósítani.

Szintén fontos szempont lehetett a dokumentáció elkészítésénél, hogy erre az intézkedésre az UMVP 100%-os támogatási mértéket határozott meg, így nyertes projekt esetén a költségkereten belül nem kell a településeknek saját forrásról gondoskodni. Természetesen minden igény teljes külső finanszírozással számol.

Az UMVP szerint a kedvezményezettek köre a helyi önkormányzatokra és társulásaikra, a civil szervezetekre és egyéb testületekre terjed ki. A fenti ábrából látható, hogy 83%-ban helyi önkormányzatok pályáztak, és csak 17% az egyéb jogosult szervezetek aránya. Ennek okát abban kereshetjük, hogy a közösségi élet színterei (terek, épületek, játszóterek) többnyire minden településen önkormányzati tulajdonban vannak, ezért az kapcsolódó fejlesztések, tervek, és így a megvalósítás egyaránt a település vezetése szintjén merülnek fel. Másik oldalról pedig valószínűsíthető, hogy az önkormányzatok apparátusa jobban fel van készülve a pályázati lehetőségek nyomon követésére, éppen ezért nagyobb arányban is tudnak élni azokkal. Ebből azonban le kell vonni a következtetést is, miszerint szükség van a pályázati lehetőségekkel kapcsolatos tájékoztatás minél szélesebb körre való kiterjesztésére, hogy az információ hiánya ne állhassa útját a fejlesztési elképélések megvalósításának.

A bekerülési értékeket tekintve a 1,5 millió Ft-os projektektől a 48 millió Ft-os fejlesztésekig minden nagyságrend megtalálható a listában, az átlagos költségigény 12.681.476 Ft. A pontozás szempontrendszerében 16 projektterv kapta meg a HVS-hez való illeszkedés alapján a maximálisan elérhető 20 pontot.

A fejlesztési célok között túlnyomó részben a helyi faluházak, közösségi házak felújítása, fejlesztése, közterek, parkok, játszóterek kialakítása, felújítása szerepel, de nyújtottak pályázatot ravatalozó bővítésére, illetve kialakítására is. A fő szempont tehát általában a helyi lakosság életminőségének javítása, a közösségi élet színtereinek alkalmassá tétele a színvonalas és biztonságos időtöltés és szórakozás biztosítására.

A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése

Az intézkedés a magyar vidéki élet természeti és kulturális értékeinek, fogalmazhatunk úgy, hogy identitásának megőrzését tűzte célul. A támogatott intézkedések típusaiba beletartozik a helyi védelem alatt álló épületek és a hozzá kapcsolódó zöldterületek felújítása, sétányok, gyalogutak építése, a természeti és történelmi táj megőrzése, fejlesztése, valamint a környezettudatos magatartást szolgáló fejlesztések támogatása.

Ebben a témakörben tehát 9 darab pályázat került beadásra az első pályázati ciklus ideje alatt, ami az összes beadott igény 13%-át jelenti. A beadott projektek átlagos berekületi költsége 25.260.691 Ft, de a szóródás előző intézkedésekhez képest nem akkora. A költségvetések zöme a 15 – 32 millió forintos intervallumban helyezkedik el. Ettől lefelé és felfelé is egy-egy pályázat tér el jelentősebben, a legkisebb költségvetésű projekt összköltsége 3.645.241 forint, a legnagyobb pedig 43.544.473 forint.

Érdekes tény, hogy bár a falu megújításhoz hasonlóan ez a fejlesztési cél is 100%-ban támogatható, mégis jóval kisebb volt iránta az érdeklődés, valamint az is figyelemre érdemes, hogy csupán egyetlen hátrányos helyzetű település élt a pályázat lehetőségével. Szintén említésre méltó, hogy a projektméret alapján a HVS-hez való igazodásra szintén csak egy (a hátrányos helyzetű település által benyújtott) tervezet kapta meg az elérhető legtöbb, 20 pontot. Ez a szám meglehetősen alacsony, viszont azt mutatja, hogy az érintett települések a HVS-ben meghatározott felső limitnél jóval magasabb értékű fejlesztéseket kívánnak végrehajtani, ami erős fejlesztési kedvről tanúskodik.

pályázó	beadott pályázat (db)	projekt költsége (Ft)
vallási közösségek és szervezeteik	6	151 567 969
önkormányzatok	2	32 233 774
egyéb szervezet	1	43 544 473
Összesen:	9	227 346 216

Legkisebb igény	3 645 241 Ft
Legmagasabb igény	43 544 473 Ft

A vidéki örökség megőrzésére az UMVP iránymutatása szerint non-profit jogi személyek, települési önkormányzatok és társulásaik, valamint egyházak pályázhattak. A fenti táblázat

mutatja a pályázók jogállása szerinti eloszlását. Legtöbb projektre egyházközségek és szervezeteik adták be igényeiket, s ez érvényesül a projektköltségek nagyságában is. A tervekbe beállított több, mint 151,5 millió forint az összes ebben a témakörben beadott pályázat értékének 66,7%-át teszi ki. Sokkal kevesebb, 2 darab projektre pályáztak települési önkormányzatok, összesen több, mint 32,2 millió forint értékben, harmadik helyen pedig 1 beadott igénnyel az egyéb non-profit szervezetek állnak egy 43, 5 millió forintos műemlék épület, valamint emlékszoba felújítási tervszel.

Az egyházak által tervezett felújítási munkálatok szinte kizárólagosan a közösség templomának, harangtornyának rekonstrukcióját célozzák, ezt mondhatjuk az első ciklus vidéki örökség megőrzési intézkedések jellemző céljának.

Összegzés

Az első pályázati ciklus eredményeinek bemutatása alapján megállapíthatjuk, hogy a négy érintett kategória közül kettő mondható sikeresnek a benyújtott pályázatok számát illetően. Ez a kettő a mikrovállalkozások fejlesztésére, és a falumegújítási programra kiírt intézkedéseket jelenti. A siker oka valószínűleg az, hogy itt pályázók (vállalkozások, önkormányzatok) napi munkájuk során rendszeresen és céltudatosan foglalkoznak a pályázati források nyomon követésével, így gyorsabban tudnak reagálni is az adódó lehetőségekre is. Ezzel szemben például a turisztikai fejlesztésekre zömmel pályázó magánszemélyek, kevésbé vannak tisztában lehetőségeikkel. Ez a probléma a szélesebb körű tájékoztatásmegszervezésével orvosolható.

Jellemző az első ciklusra, hogy a projektek intézkedés típusonként egy-egy hasonló cél köré csoportosultak, ami adódhat a térségi adottságok és jellegzetes problémák hasonlóságából, de a kezdeményező készség, és a kidolgozott ötletek hiányából is. A térségi igények összefogásával talán változatosabbá lehet majd tenni a projektcélok körét.

Az első pályázati ciklus tapasztalatait remélhetőleg sikerrel lehet majd hasznosítani az elkövetkezendő időszakok tendereinél.

V. Javasolt fejlesztési stratégiák és ajánlások

A tanulmány eddigi részében megismerhettük a Sághegy Leader Egyesületet alkotó két kistérség, a Sárvári – és a Celldömölki kistérség földrajzi, gazdasági, demográfiai adottságait, képet kaphattunk a térség pályázati tevékenységéről, jellemző fejlesztési irányairól és megismerkedhettünk az Európai Unió vidékfejlesztésének történetével, illetve a finanszírozás rendszerével. Ezen ismeretek birtokában most felvázoljuk, hogy a UMVP-ben is megfogalmazott fenntartható fejlődés milyen elemekre épülve érhető el, melynek részeként nem csak a települések képe változhat meg, hanem az ott élő lakosság életminősége is javulhat, így hosszabb távon mérsékelhető, illetve megállítható a népesség elvándorlás miatti fogyása.

A tanulmány bevezető részében már jeleztük, hogy Sárvár és Celldömölk települések nem tagjai a Sághegy Leader Egyesületnek, azonban mindenképpen erősen befolyásolják a térség fejlődési irányát és lehetőségeit, melynek ebben a részben kiemelt szerepe van. A két várossal kapcsolatos megállapítások tehát kapcsolódó hatásaik miatt érdekesek. Mivel a két kistérség eddigi fejlődése, adottságai, potenciáljai csak részben mutatnak egy irányba, a két régióval külön foglalkozunk.

Sárvári Kistérségben javasolt fejlesztési irányok

A kistérségről összességében elmondható, hogy a régió egyik legnagyobb ütemben fejlődő területe volt a 90-es évektől kezdve. Ennek motorja egyértelműen a turizmus, ezen belül is a gyógyturizmus volt, és jelenleg is az. Természeti adottságainak köszönhetően a kistérség területe rendkívül gazdag felszíni és felszín alatti vizekben, melyek közül leghíresebb a mozgásszervi, légúti, idegrendszeri és nőgyógyászati panaszokra egyaránt jótékony hatással bíró termálvíz. Attól függetlenül azonban, hogy tulajdonképpen a fejlődési potenciál a víz és a turizmus köré csoportosul, annak irányát nem határozhatjuk meg egyetlen szempont szerint. Az átfogó, és fenntartható fejlődésnek az élet minden területére ki kell terjednie, ezért a javaslatokat az alábbi csapások mentén tesszük:

- Gazdaság fejlesztés
- Település fejlesztés
- Életminőség javítása
- Környezetvédelem
- Reklám és marketing

Gazdaság fejlesztés

A kistérség gazdasági fejlődésének két fő összetevője van. Az egyik természetesen a már emlegetett turizmus fejlesztése, a másik a már jelen lévő ipari tevékenység megtartása, bővítése.

A látható fejlődés szempontjából nagyobb jelentősége a térségben található felszíni vizek kihasználásának van. Ebben Sárvár városa jár az élen, de jelen tanulmány szempontjából inkább az ehhez kapcsolódó kistelepülési lehetőségek kiaknázása lényeges, azon belül is a gazdaság élénkítését szolgáló feladatok. A Sárvár környéki kistelepülések lehetősége abban rejlik, hogy a városi szálláshelyek ellenfeleként, vagy inkább kiegészítéseként a vidéki, falusi turizmus hangulatát kínálják a régióba érkező vendégek részére. Ez magában foglalja a szálláshelyek számának bővítését, és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások fejlesztését is. A férőhelyek bővítése tehát nem nagy komplexumok formájában valósulna meg, hanem a tájegységre jellemző építészeti stílusban megépült korabeli épületek felújításával. Ezt az irányt erősíti az első pályázati ciklus vizsgálat, ahol megállapítottuk, hogy a turisztikai fejlesztési célok majdnem teljes mértékben (6 pályázatból 5) szálláshelyek felújítása, vagy létesítése körül csoportosult. Ahhoz azonban, hogy a fizető vendégek felkeressék, megismerjék és megkedveljék az ilyen jellegű magán szálláshelyeket, azoknak biztosítania kell minden olyan kényelmi igényt, amely a kor alapvető követelményeinek megfelel. Minden szálláshelynek rendelkeznie kell angol WC-vel, vezetékes vízzel, elektromos árammal, amelyek manapság már általában nem hiányoznak a háztartásokból, de egyes településeken még előfordulhat, hogy a megfelelő körülmények megteremtése külön fejlesztést igényel. A szálláshely színvonala mellett legalább ennyire fontos szempont a tulajdonos, vagy vendéglátó hozzáállása. Ez önmagában is elég lehet ahhoz, hogy az ide érkező turistákat vonzza, vagy éppen elriassza. A szolgáltató jellegű, közvetlen, természetes vendégfogadás és ellátás egyes szálláshelyeket népszerűbbé tehet másokhoz képest.

Belülről kifelé haladva, a férőhelyek minősége után térjünk át a település által kínált szolgáltatások körére és színvonalára. A kistelepüléseknek programjaikkal a sárvári turizmushoz kell kapcsolódniuk. Ki kell domborítaniuk kulturális sajátosságaikat, hagyományaikat, sajátos gasztronómiai kínálatukat, így téve teljessé a kistérség turisztikai kínálatát. Lehetőséget kell biztosítani a vendégek településen belüli napközbeni, illetve esti szórakozására is annak érdekében, hogy a település ne csak szállássá váljon, hanem a településen belüli kiszolgálásból saját maguk számára is tőkét tudjanak kovácsolni. A kulturált szórakozást jellegzetes éttermek, borkóstolási lehetőségek esetleg kisebb rendezvények, műsorok útján lehetne biztosítani.

A szolgáltatások körébe tartozik az előbbieken felül, hogy a „pénzköltési” lehetőség mellett biztosítani kell a pénzfelvétel lehetőségét is. Minden településnek rendelkeznie kell legalább egy bakjegy automatával, és a kiskereskedelem területén minél szélesebb körben törekedni kell a készpénzkímélő (kártyás) fizetési mód elterjesztésére is.

Kistérségi szinten a turizmussal kapcsolatos legmeghatározóbb feladat a reklám- és marketing tevékenység felélesztése és hatékony fenntartása. A nyolcvanas, kilencvenes években Sárvár környékén a fürdőturizmus fénykorát élte. Azóta azonban a köztudatban megkopott a térség léte, és például Hévíz nagyságrendekkel nagyobb idegenforgalmat bonyolít manapság. Újra tudatosítani kell a potenciális belföldi és külföldi vendégekben egyaránt, hogy a térség milyen természeti adottságokkal és azokra épülő színvonalas szolgáltatásokkal várja a kikapcsolódni, és gyógyulni vágyókat.

A gyógy- és termálvíz adta lehetőségeken túl, de még mindig a gyógyászati vonalon maradva további lehetőségek rejlenek a környék széndioxid, és szénsav lelőhelyeiben. Répcelakon található például Európa legtisztább CO₂ lelőhelye, valamint építeni lehetne az ölbői szénsavra is. Ezek jól kiegészíthetnék a Sárvári termálfürdő által biztosított kezelések körét, egyben enyhítenék az idegenforgalom egy település körüli koncentrációját is.

A felszíni vizek teljesebb kihasználása az előbbieken kívül szintén rejt még tartalékokat. A nem kifejezetten gyógyászati céllal érkezők körében egyre nagyobb népszerűsége tesz szert a környékbeli tavak körüli turizmus fejlődése. A szajki, ölbői tavakon megindult fejlesztések, a Rába vizén kialakulóban lévő vadvízi evezés, még számos területen kínál pihenési, szórakozási lehetőséget. Ezek további erősítése szintén a helyi gazdaság erősödése irányába hat, ráadásul a teljesen más célcsoportot vonz a kistérségbe, mint a termálvizes szolgáltatások, mellyel eredményesen lehet szélesíteni az ide látogatók körét. Ehhez kapcsolódóan viszont fontos feladat a megfelelő környezet, és a szolgáltató szektor kialakítása.

A turizmus felfutásának gazdaság élénkítő hatása összefoglalóan a következők szerint érvényesülhet. A megnövekedett forgalom eleve több bevételt eredményez mind a magán és vállalkozói szférában (szállás- és szolgáltatásnyújtás), mind az önkormányzatok költségvetésében (idegenforgalmi adó, helyi iparüzési adó, személyi jövedelemadó helyben maradó része). Ezáltal emelkedik az életszínvonal, nő a felhasználható saját források, és megtakarítások tömege, amely további fejlesztési lehetőségek kihasználását biztosítja. A bővülő igények új munkahelyek létrejöttét eredményezik, amely így csökkenti az állami szociális kiadások (munkanélküli segély) mértékét, ráadásul a munkaerő produktív területen

jelenik meg, amely az előbb részletezett módon hat a bevételi oldalra. A megélhetési esélyek javulásával pedig hosszabb távon megállítható a kistelepülések elvándorlásból eredő népesség fogyás.

A gazdasági növekedés másik fő alkotóeleme a helyi iparban keresendő. Az országhatár közelsége miatt a térség jó eséllyel indulhat a hazai beruházások mellett, a külföldi tőke beáramlásáért folytatott harcban. A földrajzi adottságok mellett a közlekedési infrastruktúra és a szakképzett munkaerő is adott a kedvező beruházási környezet kialakításához. A kistérség demográfiai helyzetének bemutatásakor már ejtettünk szót arról, hogy a munkanélküliek száma a megyei, illetve a régiós átlag környékén mozog, viszont a diplomások körében arányait tekintve alacsonyabb munkaerő túlkínálatról beszélhetünk. Mindenképpen folytatni kell a nagyobb befektetések térségbe való bevonását, mely a répcelaki ipari park létesítésével és folyamatos fejlesztésével elkezdődött. Ennek érdekében a már jól bevált módszereket érdemes alkalmazni, melyek az ide települő cégek részére különböző kedvezményeket biztosítanak. Ezek lehetnek az adózás terén meghatározott időre biztosított kedvezmények, a beruházás költségeihez való helyi hozzájárulás, az építkezéshez szükséges közművesített terület térítésmentes felajánlása, a telephely megközelítését szolgáló bekötő utak megépítése, az esetlegesen szükségessé váló kisajátítások ügyintézésének átvállalása, meggyorsítása, de akár a hazai jogszabályok közötti eligazodást segítő szolgáltatások is. A lehetőségek tárháza ezen a területen széles, a kedvezmények körét mindig az adott beruházás egyedi igényeihez kell igazítani.

Az új projektek már az építkezés időszakában jelentős munkaerőt tudnak felvenni, a működés megkezdését követően pedig a helyi munkaerő szintén jó eséllyel indulhat akár a segédmunka, de szakmunka, vagy a magasabb képzettséget igénylő munkakörök területén is. Ez természetesen a munkanélküliségi ráta csökkenéséhez vezet, ami az előzőekben kifejtett módon élénkíti a helyi gazdaságot. Fontos szempont, hogy az így keletkező munkahelyek képesek lesznek a mezőgazdaság egyre csökkenő emberigénye miatt a területről kiáramló munkaerő felszívására is, így meggátolható, hogy a helyi lakosoknak más településeken kelljen munkát keresnie, esetleg egy jobb lehetőség miatt elköltöznie.

Település fejlesztés

A település fejlesztés, mint a fejlesztési stratégia eleme, két szempontból is elengedhetetlenül fontos. Az egyik a már említett turizmus, a másik pedig a helyi népesség életminőségének

javítása. Mindkét cél önmagában is megállná a helyét, de együttesen a kistérség fejlődéséhez hatványozottan járulnak hozzá.

A turizmussal összefüggésben már részben beszéltünk a település fejlesztés kategóriájába is sorolható szolgáltatási szektor felfuttatásáról, akkor azonban ezt gazdasági oldalról közelítettük meg, Most vizsgáljuk meg, milyen elemek szolgálják még az idegenforgalom és a helyi közösségek életterének javítását. Ide tartozik minden olyan beruházás, ami nem közvetlenül a szálláshelyek létesítése, felújítása érdekében jön létre, de közvetve javítja az adott település összképét, vonzerejét, kihangsúlyozza sajátosságait.

Az első pályázati ciklus kiértékelése során tárgyalt célok közül kettő is ide sorolható, nevezetesen a falu megújításra, és a vidéki örökség megőrzésére irányuló intézkedés. Ezek keretében láthattuk, hogy a települések felismerték ebben rejlő lehetőségeiket, és megkezdték saját környezetük „rendbetételét”. A pihenő parkok, terek, játszóterek felújítása, a patinás helyi épületek (pl polgármesteri hivatalok), templomok rekonstrukciója, sportpályák, centrumok létrehozása, művelődési- és faluházak bővítése mind-mind ezt a célt szolgálják. Első ránézésre ugyan a forráshiány miatt rég elmaradt munkálatoknak tűnhetnek, de mélyebben belegondolva egytől egyig a helyi településkép javítását eredményezik, s ezen keresztül mind a helyi lakosság, mind a más településekről, más országból ide érkező emberek közérzetét javítják.

Életminőség javítása

Ebben az élhetőbb életkörnyezetben szívesebben sétálnak, szórakoznak, egyáltalán szívesebben laknak emberek. Ez a kiegyensúlyozottabb élet hatással lesz a helyben lakók általános hangulatára is, melynek következtében szívesebben látják az ide érkező vendégeket is, és ezzel el is értünk ismét az idegenforgalom fontosságához.

Ezeknek a beruházásoknak a jövőben is folytatódnia kell, és így hosszabb távon a „tűzoltó” munkálatok elvégzését követően a ténylegesen a településkép javítását célzó projektek is helyet fognak kapni a fejlesztési célok között.

Környezetvédelem

Eddig azokról a fejlesztésekről beszéltünk, amelyek a települések külső megjelenésében hoznak változást, de ide tartoznak azok a beruházások is, amelyek az infrastruktúra javítását szolgálják. Ezek közül a szóban forgó kistérség esetében legfontosabb a szennyvízcsatorna hálózat kiépítése, illetve az elvezetett szennyvíz tisztítása. Napjainkban a szennyvíz csatornahálózaton történő elvezetése már természetesnek tűnhet, azonban jelentős előrelépést

jelenet azon települések számára, ahol a szennyvíz elszállítását hagyományos módszerrel oldották meg ezelőtt. Az elvezetett vizet azonban az újrahasznosítás, vagy a természet körforgásába való visszaengedés előtt meg kell tisztítani. Ennek megoldását szolgálja a Porpác és Bogot községekben megépítendő biológiai szennyvíztisztító telep, mely természetes úton tisztítja meg a szennyvizet a környezetre káros anyagoktól.

Az Európai Unió országaiban minden beruházás, minden fejlesztés szigorú környezetvédelmi előírásokhoz van kötve. Ez természetes is, hiszen legnagyobb kincsünk a környezetünk, melyet sajnos a korábbi évtizedekben ellenőrzés nélkül tettünk tönkre és zsigereltünk ki. Ennek a folyamatnak a megállítása és lehetőség szerinti megfordítása szoros összefüggésben áll az oly sokszor hangoztatott „fenntarthatósággal”, hiszen hogyan lehetne hosszú távú fejlődési pályában gondolkodni, ha közben a környezetünket pusztítanánk. Kiemelkedően lényeges tehát, hogy a kistérségi fejlesztések is szem előtt tartásuk ezeket a szempontokat.

Reklám és marketing

A település fejlesztés kevésbé kézzelfogható területe a kínált szolgáltatások széles körű értékesítése, másként fogalmazva a települési, kistérségi marketing és reklám tevékenység. A turizmus fejlesztésénél már érintőlegesen esett szó erről de a konkrét javaslatokkal, a fejlesztésben elfoglalt helyével itt foglalkozunk.

Ezen területen mindenképpen a kistérséget alkotó települések összefogását, és együttes fellépését javasoljuk. Nem csak azért, mert a fejlesztési irányvonalakra a kistérség egészét érintően tettünk javaslatokat, hanem azért is, mert ezek a csapásirányok együttes egészként jelenthetik a régió igazi vonzerejét.

Első lépésként a térségnek ki kell alakítania egységes arculatát, ami a jellemző látványosságok, szolgáltatások, helyi szokások, életmód összegyűrt, tudatosan eladhatóvá formált egésze kell, hogy legyen. Elemei a választott domináns szín, a kistérség idegenforgalmi nevezetességeinek montázs, egy tartalmas, figyelemfelkeltő, és egyben hangzatos szlogen, reklámszöveg, esetleg jellemzővé tett dallam. Ki ne emlékezne például a régi tévéreklám szövegére: „Köszönjük néked Sárvár, sárvári termál kristály!”

Az így kialakított arculat segítségével pedig a térségnek minden lehetséges fórumon meg kell jelennie, hogy a célközönség minél többször találkozhatson vele, amíg ismét be nem ívódik a köztudatba Sárvár és környezetének léte és mibenléte. A lehetséges reklámhelyek között legfontosabb az országos televízió csatornákon való megjelenés, hiszen kevés olyan ember van ma Magyarországon, aki naponta legalább egy fél órát, órát ne töltene televíziózással. Ezt

követően második helyen az internet áll. A modern információ áramlás legfőbb színhelye a világháló. Lassan teret nyer a többi médiummal szemben is, mert itt minden egy helyen, néhány kattintással elérhető. Az internetes megjelenés történhet saját honlap megalkotásával, és üzemeltetésével, szezonális jelleggel úgynevezett felugró (pop-up) reklámok útján, de ezen kívül számos egyéni lehetőség merülhet fel.

A munkavállalók juttatásának jellemző eleme az üdülési csekk. Javasoljuk egyrészt, hogy a szálláshelyek minél nagyobb része csatlakozzon az üdülési csekk elfogadó helyek köréhez, másrészt pedig a csekk honlapján regisztrálja, jelentesse meg szolgáltatását. Így elérhetővé válik az a közönség is, akik üdülési csekk híján nem tudnának minden évben nyaralásra áldozni, így viszont célirányosan azon szállások közt keresnek, amelyeknél a szállásköltséget üdülési csekkel is rendezhetik.

Az előzőektől eltérő formát jelent a különböző kiadványok, szóróanyagok megszerkesztése és terjesztése. Ez mind belföldön, mind pedig külföldön hatékonyan érvényesülhet. A terjesztés megvalósulhat forgalmas helyekre való kitéttel, vagy akár utazási irodák közreműködésével, ami azért is szerencsés, mert a potenciális vendég nagyobb bizalommal fordul az olyan szállások felé, amelyeket ismert, jónevű utazási irodák is ajánlanak.

Celldömölki Kistérség fejlődésének irányai

A Celldömölki Kistérség innovációjának főbb elemei lényegében hasonlóak a Sávári Kistérséghez, azonban az összetevők jellemzői és súlya teljesen eltérő. Míg a sávári térség esetében a turizmus jelentősége mellett szinte eltölpül az ipar szerepe, addig itt megfordul a helyzet. A térség húzóágazata a vasút és az ipar, volumenében ehhez közelít a mezőgazdaság. A turizmus az elmúlt pár évben kezdett valódi fejlődésnek indulni, de fontossága messze nem elhanyagolható, ráadásul a legnagyobb fejlődési potenciál is ebben az ágazatban rejlik.

Eltérően a Sávári Kistérség lehetőségeinek bemutatásától, ahol az irányokat a térségre gyakorolt hatásuk szempontjából csoportosítottuk, a Celldömölki Kistérség esetében a javaslatokat ágazatonkénti bontásban fogalmazzuk meg, a következők szerint:

- vasúti közlekedés, logisztika
- ipar szerepe
- mezőgazdaság esélyei
- turizmusban rejlő potenciálok.

Vasúti közlekedés, logisztika

A nyolcvanas, kilencvenes évekig a kistérség arculatát a vasút jelenléte határozta meg. Ennek oka, hogy a XIX. századtól kezdve Celldömölk vasutas várossá alakult, ami maga után húzta a környező települések fejlődésének irányát is. Celldömölk csomóponti helyzete, a hozzá kapcsolódó áru átrakodó szereppel együttesen a régió munkavállalóinak jelentős részét kötötte le. Ezzel másik oldalról azonban hosszabb távra megpecsételte az egyéb ágazatok kialakulásának esélyét, ugyanis az alacsony munkanélküliség nem generálta alternatívák kialakításának szükségességét. Ennek köszönhető az is, hogy a szolgáltató szektor nem tudott kellő mértékben kialakulni a régióban, ami viszont erősen gátolja a térség előrehaladásának jövőbeni esélyeit. A vasúti szállítás mellett egyre növekvő szerephez jut a közúti szállítmányozás is. Ezek élet képességét hosszú távon indokolja a kistérség földrajzi helyzete (országhatár közelsége), valamint a szükséges infrastruktúra megléte (térség főutakkal való ellátottsága).

Munkaerő szempontjából ez az ágazat leginkább a szakképzetlen, illetve alacsonyabb végzettséggel rendelkezők részére biztosít elhelyezkedési lehetőséget, melynek fontos szerepe van abban, hogy a kistérségben a munkanélküliek aránya megyei és országos szinten is viszonylag alacsonynak számít.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vasúti közlekedés és a logisztika területén a kistérség nem rendelkezik már kimagasló potenciállal, viszont a jelenlegi szint fenntartása, illetve a közúti szállítmányozás kisebb mértékű erősítése mindenképpen indokolt, főként a nagy számú foglalkoztatott munkaerő megélhetésének biztosítása, valamint az egyébként is fogyó népesség további elvándorlásának megakadályozása miatt.

Az Ipar szerepe

Az utóbbi évtizedben a vasút és logisztika mellett az ipar betelepülésének térnyerése volt a legjellemzőbb a kistérség területén. Ez szintén köszönhető a kedvező földrajzi elhelyezkedésnek, valamint a jó infrastrukturális környezet kiépítettségének. Utóbbi nem csupán a közlekedési útvonalakat takarja, mindenképpen a régió erősségei között kell megemlítenünk a magas színvonalú kommunikációs szolgáltatások jelenlétét, ami szintén elengedhetetlen az ipar terjeszkedése szempontjából.

Az ipar legjelentősebb ágazatai a vasúthoz hasonló jelentőséggel bírnak, kiemelkedő ezen belül az elektronika alkatrészgyártás, a sütőipari gépgyártás, a textilipar, és a nyomdaipar jelenléte.

A Celldömölkön létrehozott ipari park jó példája lehet annak, hogy miként lehet a befektetéseket kedvező körülmények biztosításával a térségbe vonzani. Ez az út a környező települések számára is követendő lehet. Ezen felül a Celldömölki ipar bővülésével a többi település munkalehetőségei is tovább javulnak, melynek vidékfejlődésre gyakorolt pozitív hatása vitathatatlan.

A kistérség iparának másik centruma Jánosháza, amely szintén stabil gazdasági bázissal bír. A nagyközség vállalkozásai munkaerő-szükségletüket jelentős mértékben kistérségen kívülről fedezik, a településen a munkanélküliség mellett egyúttal munkaerőhiány is tapasztalható. Ennek oka, hogy a helyi szabad munkaerő részben képzettségi problémák, részben a megkövesedett szokások miatt nem integrálható be a versenyszférába. Ennek megoldása mindenképpen szükséges lenne a helyi munkanélküliség csökkentése érdekében, amely a szociális kiadások csökkentése, illetve a lakosság jövedelemtermelő képessége szempontjából egyaránt a térség fejlődését segítené elő. Ennek érdekében tovább kell folytatni a már megkezdett felnőttoktatási, átképzési projekteket, törekedve arra, hogy a tanfolyamokon résztvevők piacképes szakmához jussanak.

A mezőgazdaság esélyei

A mezőgazdasági vállalkozások száma összességében a térségben elmarad a megyei és régiós átlagtól, az őstermelőké viszont jelentősen meghaladja azt.

A kisgazdaságok nagy számával és a nagyüzemek jellemzőivel egyaránt összefügg a földhasználat alakulása: a kistérség egészét illetően megyei átlag feletti az egyéni gazdálkodók használatában levő föld aránya. A gazdálkodó szervezetek nem sokkal nagyobb területen gazdálkodnak, mint az egyéni gazdálkodók. Itt különösen lényeges a területi különbség: a falvak többségében csupán az utóbbiak képviseltetik magukat.

A növénytermesztés terén a szántó művelési ág növényenkénti megoszlása évek óta közel azonos képet mutat. A Kemenesháti részen elsősorban a takarmánynövényeket és apró magot (bíborhere, különböző fűfajok) termesztnek a búza mellett. A Kemenesalja fő növénye a búza és a napraforgó termesztése.

A kistérség növénytermesztési hozamai összességében rendszeresen meghaladják a megyei átlageredményeket, annak ellenére, hogy a két tájegység eredményei is rendkívül szórta.

Az állattenyésztés területén kiemelkedő jelentőségű a szarvasmarha-tartás. A gazdálkodó szervezetek elsősorban a tejtermelésre szakosodtak, de számottevő a kettős hasznosítási irányú magyar tarka állomány is. A magántermelők állománya jellemzően vegyes hasznosítású, amely a helyi igények kielégítése mellett jelentős tejmennyiséget értékesít is.

Elsősorban a magángazdaságokban vannak hagyományai a sertéstartásnak. Nagyüzemi méretekben csak az egyházashetyei szövetkezet foglalkozik sertéshízlalással, de egy kistérségen kívüli gazdasági szervezetnek, a Sárvári Mezőgazdasági Rt-nek is itt, Csöngén található a telepe.

A mezőgazdaságra tehát összességében mind a földtulajdon, mind a termelt fajták tekintetében a széttagoltság jellemző. Ez a foglalkoztatásban betöltött szerepét illetően pozitívnak tekinthető, ugyanis jelentős tömegeknek ez biztosítja a megélhetési forrást, akik más ágazatokban nehezen, vagy egyáltalán nem tudnának elhelyezkedni. Mivel a hozamok ebben a formában is jónak mondhatók, nem indokolt a kis gazdaságok felszámolása. Ami azonban a további fejlődés irányába mutathat, az egyrészt a termelt fajták egységesítése, másrészt az egyéni gazdálkodók együttes fellépése lehet. Az előbbi azt eredményezheti, hogy kialakulnak a kistérségre jellemző növényfajták, mely a termelési átlagok további javulásához vezethet. Az együttes fellépés pedig feltétlenül szükséges az átvevőkkel szembeni jobb pozíciók elérése okán, így érvényesítve az felvásárlási árakban a termelés egyre emelkedő saját költségeit. Az ilyen jellegű összefogás később automatikusan egyes gazdálkodók szorosabb összefogását vonja majd maga után, s ebben a formában már a növekedésnek, terjeszkedésnek is nagyobb esélyei lesznek.

A turizmusban rejlő lehetőségek

A Celldömölki kistérség fejlődési esélyeiben a negyedik kategória a turizmus. Az előző háromhoz képest ez jelenleg jóval kisebb súllyal van jelen a helyi gazdaság produktumában, viszont mivel egyben ez a legfiatalabb elem is, a legnagyobb fejlődési lehetőség is ebben rejlik. A térség természeti adottságai jó alapfeltételeket biztosítanak az idegenforgalmi szolgáltatások nyújtására és azok felfuttatására. Jelenleg csupán néhány központról mondható el, hogy mérhető idegenforgalmat bonyolít, ezek legjelentősebbjei a két termálfürdőnek helyet adó település (Borgáta, és Mesteri), valamint az új vonzerővel (vulkánfürdő) helyet követelő Celldömölk. A fejlődés akadálya leginkább a kapcsolódó szolgáltatási szektor elégtelensége, hiánya. Ebbe bele kell értenünk a szálláshelyek piachoz nem igazodó, kis számát, a személyi feltételeket, a rossz felszereltséget, az egységes arculat hiányát, valamint a reklám tevékenység elhanyagolását egyaránt. A fejlődéshez vezető út tehát sokban hasonlítható a Sárvári kistérség helyzetéhez, azzal a lényeges különbséggel, hogy míg ott egy korábban már élő, működő érdeklődést kell ismét feléleszteni, változatosabbá téve a kisebb települések programjaival, itt az idegenforgalom még csak kialakulóban van, innen kell azt minél rövidebb idő alatt felfuttatni, rentábilissá tenni.

A fejlesztési irányok itt sokkal szerteágazóbbak, mint a Sárvári térség estében. Itt a termálvízre épülő szolgáltatások csak egy részét képezik az egész programnak, de ettől függetlenül nem hanyagolható el a szálláshelyek és a szolgáltatások jelentős bővítésének feladata. Enélkül ugyanis kihasználatlan marad a fürdők kínálta pihenési, kikapcsolódási lehetőség, és azon felül, hogy kiesést jelent az elmaradt vendégéjszakák tekintetében, a nem optimális kihasználtsággal, működő intézmények üzemeltetése is felesleges kiadásokkal jár.

A fürdő turizmuson kívül még több lehetőség is rejlik a régióban, ezek közül az egyik a ság-hegyi bortermelésre építő bor turizmus. Ennek kiaknázása még gyermekcipőben jár, de közel akkora fejlődési potenciál van benne, mint a vizek kihasználásában. A Ság-hegy és környékének bortermelésre szervezett borkóstolási esteket, kirándulásokat lehetne építeni, melyek során a vendégek testközelből ismerhetnék meg a bor készítésének folyamatát, prэшázakat, borospincéket látogathatnának, ahol autentikus környezetben ismerkedhetnének mag a térség sajátos boraival. A túrákat egybe lehetne kötni a helyi gasztronómia felfedezésével is, ami történhetne szintén a helyszínen, a borászatok területén, de a borozást előkészítő módon, akár külön éttermekben, esetleg a falusi turizmus jelleget erősítve magánemberek portáján is. A megvalósításhoz szintén fejlesztésekre lenne szükség, hogy a vendégek valóban színvonalas környezetben tudjanak szórakozni, mely során egyúttal a táj hangulatát is magukba szívhatják. Az esemény színvonalát tovább emelhetné, ha a térséget sikerülne borvidékké nyilváníttatni.

A fürdő- és a borturizmus mellett a kistérség harmadik legfőbb vonzereje gazdag kulturális örökségében rejlik. Csak példálózó jelleggel felsorolunk néhányat azok közül az értékek közül, melyek a magyar hagyományokra érzékeny közönség számára érdekessé tehetik a celldömölki kistérséget. Egyházashetyén található például Berzsényi szülőháza, amely örökséget a helyi lakosság gondosan ápol. Ebbe a körbe sorolható a ság-hegyi középkori falu, ami önmagában is látványossággként szolgálhat, de használják például filmforgatások helyszínéül is. Ki lehetne használni Celldömölk, mint búcsújáró hely vonzerejét, de számos templom, kolostor, kastély és kúria várja a kirándulni vágyó vendégeket.

Nem a kultúrához tartozik ugyan, de meg kell említeni, hogy a kistérségben (Ostffyasszonyfán) található a Pannónia Ring versenypálya, melyet az autó- és motorsportok szerelmesei látogathatnának nagyobb számban.

A feni helyszínek és események csupán ötletet adnak arra, milyen lehetőségek rejlenek még a régió adottságaiban. A programok felvázolt széles palettája szinte minden korosztály és érdeklődési kör számára kínál felüdülési lehetőséget. A térségen a megvalósítás módja és

színvonala múlik, melyekhez segítséget nyújthatnak a különböző pályázati kiírások, amiket rendszeresen és folyamatosan figyelni kell.

A fejlesztéseken felül, hasonlóan a Sárvári Kistérséghez, itt elengedhetetlenül fontos, hogy kidolgozásra, megalkotásra kerüljön a kistérség egységes arculata, annak minden szükséges elemével, amivel azután a különböző fórumok segítségével az ajánlatok elérhetik megcélzott közönségüket.

VI. Összegzés

Summázva a két kistérségre vonatkozó megállapításokat elmondhatjuk, hogy a régió változatos természeti adottságokkal, jó földrajzi elhelyezkedéssel rendelkezik, amik hatékony kihasználásával, határozott célok kitűzésével és azok végrehajtásával lehetőséget biztosítanak a térség egy hosszabb távú, folyamatos fejlődési pályára állításához. Ennek érdekében azonban még több területen kell erősíteni a megindult folyamatokat. A turizmusban rejlő lehetőségeket a jövőben még aktívabb munkával kell kiaknázni, fontos szerepet szánva a megfelelő mennyiségű és minőségű szálláshely kialakításának, az egymásra épülő, jellegzetes helyi vonzerőt biztosító programoknak, valamint a szolgáltatási háttér színvonalának emelésének. A továbbiakban is teret kell engedni a már betelepült, és jelentős munkaerőt foglalkoztató iparnak és minél szélesebb körben nyitni az új befektetők felé. Ezek mellett azonban nem szabad megfeledkezni a sokak számára az egyetlen megélhetési lehetőséget nyújtó mezőgazdaság szerepéről sem, melynek termelékenységére és minőségére a versenyképesség fenntartása érdekében még tovább növelhető.

A pályázati aktivitás állítja talán a legnagyobb feladatot a térség elé. Annak fokozása mindenképpen szükséges annak érdekében, hogy olyan nagyobb tőkeigényű beruházások fejlesztések jöhessenek létre, amelyek segítségével a régió fejlődése hosszabb távon is fenntartható irányt tudjon venni. Az első pályázati ciklus tanulságai alapján megállapítható, hogy a támogatási lehetőségek kihasználásában még vannak tartalékok, épp a fejlődés egyik fő összetevőjével – a turizmussal – kapcsolatosan született a 4 kategória közül a legkevesebb pályázat. De a többi támogatási célnál is az figyelhető meg, hogy például a vidéki örökség megőrzése területén elsősorban régi épületek saját forrás hiányában nem finanszírozható felújításaira kerül sor, a mikrovállalkozások beruházásai pedig főként a helyi közösség, illetve az egyén boldogulását célozzák, nem, vagy kis mértékben járulnak hozzá a térség tartós növekedéséhez. Pozitív példa azonban a falumegújítási program, melynek keretében számos

park, játszótér, tér, újulhat meg, vagy születhet, amely a helyi igények kielégítésén túl messzebbre tekintve is bevétel növelő hatással rendelkezik.

A pályázati pénzek sikeresebb elérése mindenképpen szélesebb körű, mélyebb tájékoztatást tesz szükségessé, mely törekvésre nagyon jó példa a mikrovállalkozások fejlesztésére benyújtott pályázatok között egy répcelaki vállalkozás fejlesztési iroda létrehozása is.

A lehetőségek tehát adottak a hosszú távú fejlődéshez, azok pedig térségi összefogás segítségével ki is használhatóak.